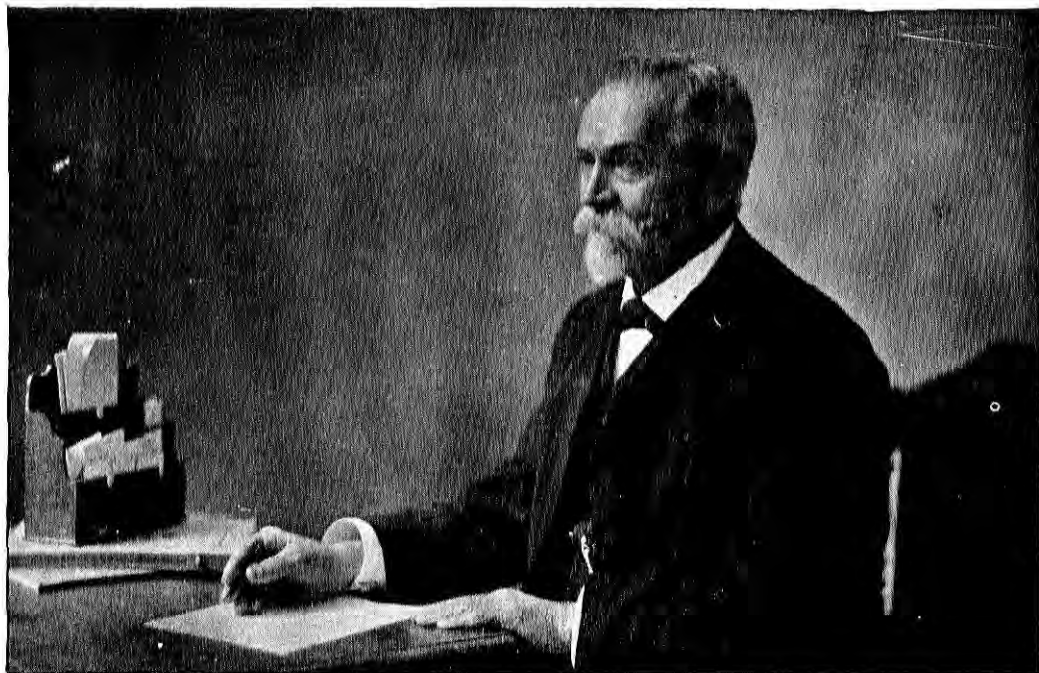

THOMAS PHILIPPUS THERON, in leven L.W.V. voor Richmond, 1884—1908.

Zes malen herkozen door dezelfde kiesafdeling. Nooit een neerlaag geleden.

Voorz. van Komitees in het Huis, 1890—1908. Sekr. van de Afrik. Bond, 1882—1898. President van de Afrik. Bond, 1898—1908.

Een Model Afrikaander

OF

HET LEVEN VAN THOMAS PHILIPPUS THERON

in leven L.W.V. voor

RICHMOND, KAAP KOLONIE, ZUID AFRIKA, 1884—1908.

DOOR

B. J. WEPENER.

„HET WESTEN“-Drukkerij, Postbus 196, POTCHEFSTROOM.
1910.

G38/531

„HET WESTEN“-Drukkerij

P.O. Box 196, Potchefstroom.

Opgedragen aan

*Mevrouw de Weduwe T. P. Theron,
Mnr. T. A. Theron T.P.zoon en andere
Leden van de Familie.*

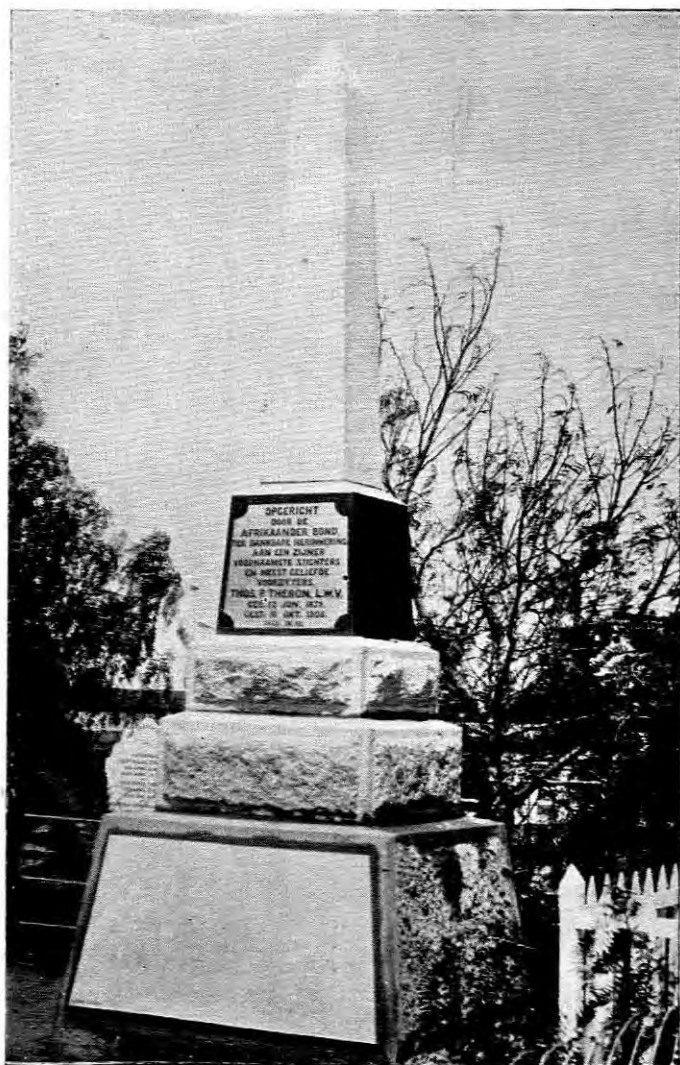
velen zijn. We hebben de vereenvoudigde schrijfwijze gevolgd, en vrezen, soms bijna overdreven. Eenvoudigheid van taal en stijl was echter ons doel, en hebben we daarin gefouteerd dan is het met de beste bedoeling, hopende dat de geletterden onder ons volk dit wel zullen verstaan en verschonen.

Hoogachtend,

Uw aller Mede-Afrikaander en
Dw. Dienaar,

B. J. WEPENER.

Winterhoek, P.K. Jamestown,
3de Maart 1910.

GEDENKSTEEN
OP HET GRAF VAN THOMAS PHILIPPUS THERON. (pag. 156)

EEN MODEL AFRIKAANDER.

IN het jaar 1839, op de 22ste Junie, zag te Tulbagh, Kaap Kolonie, iemand voor het eerst het licht van dit kortstondig leven, waarin zoveel gedaan, maar ook zoveel nagelaten kan worden, tot eigen ontwikkeling en de ontwikkeling van het land waarin men geboren wordt, of dat men zich eigen maakt door inwoning. De bedoelde iemand werd later de alom bekende en beminde vaderlander

THOMAS PHILIPPUS THERON.

Waar is er een Afrikaander die deze naam niet kent en—we zeggen dit met alle vrijmoedigheid, overtuigd van de waarheid ervan—ook innig bemint. Vroeger reeds, maar nu hij er niet meer is, des te meer, toont het Zuid Afrikaanse volk dat het de man liefheeft die zijn land en volk lief had en trouw diende, niet een jaar, maar... .., een leeftijd. Uit Afrikaander ouders geboren, in een Afrikaanse omgeving zijn eerste levensadem gehaald, zijn eerste kinderspel gespeeld, zijn eerste kinderliedje gezongen, ja het eerste woord van de lippen zijner moeder opgevangen en leren nazeggen, en de eerste indrukken van het leven met en voor zijn medemens ontvangen, kon hij nauweliks iets anders dan op „Afrikaander” uitdraaien. Hij was dit dan ook in merg en been, gelijk blijken zal uit wat we van hem te weten zijn gekomen en aan onze lezers en lezers gaan mededelen. Godvruchtig, goedhartig, edelmoedig, menslievend, oprecht en arbeidzaam met spaarzaamheid gepaard, was hij beginselvast, gehecht aan het volk, waartoe hij trots was te behoren, en onvermoeid in zijn streven naar de ontwikkeling

en veredeling van dat volk; hij was nederig en minzaam in de omgang, loyaal aan zijn overheid en zacht jegens zijn onderhorigen. We menen dus met alle vrijmoedigheid hem

EEN MODEL AFRIKAANDER

te mogen noemen.

Zijn ouders, die arme mensen waren, streefden ernaar hem zo vroeg mogelijk, het nodige onderwijs te doen genieten, doch behoeftig zijnde ging dat met veel opoffering gepaard. De vrome en liefhebbende ouders, Thomas Arnoldus en Hendrika Cornelia Theron, geboren van Niekerk, echter, waren vastberaden het zo ver mogelijk te brengen met Gods hulp, en hun talentvolle oudste zoon, een, voor de tijd althans, goede geleerdheid te doen genieten. Des avonds droegen ze natuurlijk het hunne bij,—zoals het de gewoonte was bij onze goede voorouders,—om het onderwijs te bevorderen, vooral het bijbelonderwijs, dat bij hen terecht een eerste plaats innam onder de lessen van de dag. De goede ouders verstonden het, dat zij nog niet alles gedaan hadden, wat zij aan hun kind verschuldigd waren, wanneer zij hem naar school hadden gezonden om „geleerd” te worden, zoals helaas al te dikwels tans het geval is, zonder om te vragen, wat er geleerd wordt en door wie het gedaan wordt. Ze verstonden het dat de eigenlike opvoeding van het kind thuis plaats vindt of men het zo wil of niet. Het onderwijs, dat hij genoot op school, was zeer elementair, daar zoals we reeds gezien hebben, zijn ouders arm waren, en dus met de beste wil en inspanning van krachten zij hem geen voldoende geleerdheid konden geven, want destijds was het onderwijs niet zo gemakkelijk te bekomen als in onze tijd.

Daarbij kwam nog dat,—zoals het heden nog steeds het geval is met onze arme mensen,—het kind moet helpen, zodra het helpen kan, om te voorzien in het onderhoud van het gezin. De familie Theron maakte hierop geen uitzondering. Daarbij komt nog dat onze

goede ouden er geen genoeg in konden vinden om kinderen, zelfs wanneer ze nog heel jong zijn, ledig te zien rondlopen. De jonge Tommie leerde dus vroeg het ambacht van zijn vader, en stond deze trouw bij in het verzorgen van 't gezin, dat zoals dit steeds gaat met onze boeren gezinnen, snel groter werd, waardoor alle bijkomende krachten moesten aangewend worden om de verdienste gelijke tred te doen houden met de uitgaven voor 't onderhoud van huis en haard. Onder deze en dergelijke omstandigheden begon de jongen, Tommie Theron, de strijd des levens, maar—gelukkig voor hem, gelukkig voor zijn familie, gelukkig voor ons volk,—met het doel van te woekeren met de tijd, krachten en talenten door een algoede Voorzienigheid hem toegedacht. Gelijk zijn Heer en Meester het voor hem deed, stond hij bij zijn schaaftank,—want hij was schrijnwerker,—maar verloor het doel van zijn leven nooit uit het oog. Zijn dorst was naar „kennis”, en niets minder dan kennis kon die dorst lessen. Kennis toch was wat hij behoefde om de belangen van zijn volk en vaderland te behartigen, hun welvaart te bevorderen, het beste voor hen te zoeken en Zuid Afrika een ereplaats te doen innemen onder de staten van het Britse Keizerrijk.

De vader van onze held was evenals deze, een man van beginsel, en hoewel zeer ten gunste van boekgeleerdheid, om het zo te noemen, was hij in beginsel ten gunste van 't gebruik der handen. De jonge Thomas trok hiervan goed partij, door aan alles mee te doen, waaraan zijn vader de handen legde. Dit kwam hem later, zoals we zien zullen, zeer te stade. Hij kon een schaaft, een ploeg, een graaf, een troffel hanteren evengoed als een pen, een boek, een staats-dokument, of iets dergelijks. Grotendeels dankte de man, die zoveel deed voor het Hollandsprekend gedeelte van het Afrikaanse volk in 't biezonder, en voor het volk in 't algemeen, zijn bekwaamheid, waarvan zelfs de bekwaamsten in ons land getuigen, dus aan een vader die wist het staal tot een bruikbaar werktuig te maken. Hierin, n.l. de opvoeding der kinderen, stond zijn

echtgenote, gelijk onze moeders het zo gaarne doen, haar echtgenoot trouw bij, en dient dus niet vergeten te worden als we onze gedachten laten teruggaan naar dat huisgezin te Tulbagh, waar een van onze grootste Afrikaanders zijn nederige, doch deugdelijke opvoeding genoot.

NAAR DE PAARL.

Als we van "opvoeding" te Tulbagh spreken, bedoelen we niet school-opvoeding, maar de stille, blijvende gezegende opvoeding onder het oog van een tere moeder en waakzame vader. Klein Tommie was nog zeer jong toen zijn ouders verhuisden naar de Paarl, waar de goede invloeden van de Tulbaghse samenleving eer vermeerderden, dan verminderden. Hoewel nog zeer jong hielp hij later zijn vader een handje bij diens ambacht. Ook hier ging hij nog niet ter school maar moest nog maar het een-en-ander thuis aanleren, om te Wellington zijn eerste, en zover we weten, enigste "schoolonderwijs" te ontvangen. Dat aan de Paarl het nationaal gevoel eer aangewakkerd dan uitgedoofd werd weten wij uit het feit dat tot hedentoe, niemand met de Paarlieten zowel als met z'n natuurschoonheden in aanraking komen kan, zonder om een sterker gehechtheid aan zijn land, zo schoon als de schoonste ter wereld, en zijn volk, zo edel als het edelste ter wereld, aangewakkerd te gevoelen. Hij groeide hier op tot zijn jongelingsjaren en vergezelde toen zijn ouders naar Wellington, waar hij niet alleen ter school ging, bij de heer Jan Retief, maar ook een ambacht—dat van schrijnwerker—leerde.

We hebben reeds gezegd, dat hij een zeer elementair onderwijs had genoten, waarna hij een eigen bezigheid als timmerman begon. Het verzuim met zijn naar school gaan, hebben wij reeds leren verstaan. Geen belangeloosheid, maar de druk der omstandigheden was er de oorzaak van. Hier te Wellington echter zag hij zijn hartewens gedeeltelik vervuld, en zagen ook de ouders hun begeerte, om hun zoon een or-

dentelike opvoeding, in zover als zij hem die persoonlijk niet hadden kunnen geven, te doen genieten, ook vervuld.

Ondertussen was het huisgezin aangegroeid, maar ook de arbeidskrachten vermeerderd. Zijn broeder, Hendrik Cornelius, tans nog woonachtig te Wellington, en zeer gerespekteerd door elk die hem van nabij kent, was intussen opgegroeid, en kon zijn vader en broeder flink bijstaan in hun strijd om een eerlik bestaan; want eerlikheid was een hoofdkaraktertrek van deze, zoals van de Afrikaanse families van die tijd over het algemeen. In die goede oude tijd was een oneerlik mens niemands vriend. Diezelfde strikte eerlikheid troffen we ook aan bij de overledene. In al zijne handelingen was deze eigenschap in zijn karakter zeer in het oogspringend. Alwie er oor en oog voor had in iemand, had dit moeten opmerken, evenals zijn ander, en reeds genoemde prominente eigenschappen. De geringe mate van ontwikkeling op school genoten zocht hij uit te breiden door ernaar te streven met mannen van kennis in aanraking te komen en zoveel mogelijk te blijven. Hierdoor en door zijn buitengewone opmerkingsvermogen, alsmede een stalen geheugen, gepaard met grote nauwgezetheid in het waarnemen, verkreeg hij een mate van algemene ontwikkeling als maar weinigen tebeurt gevallen is. Na een geruime tijd hier aldus getracht te hebben een bestaan te maken, ging hij met een zekere spekulant naar "het onderveld" en wel als vee-jager. Hij schaamde zich niet vee voor genoemde spekulateur aan te jagen van uit Richmond naar het bovenland. Navolgenswaardig voorbeeld, niet waar mijn medegen vooral jonge Afrikaanders? Hoevelen zouden niet veel liever ledig gelopen, ja gebedeld of zelfs gestolen hebben eer dan dat ze een werk, dat sommigen als uitsluitend voor de kleurling goedgevoel, maar voor geen blanke, zouden ondernomen hebben! Vooral als iemand een weinig, en toch niet voldoende geleerd heeft om te weten dat werken geen schande, maar iets prijzenswaardigs is, waarin vele waarlik grote

mannen en vrouwen hun eer stelden en steeds stelden. Ongetwijfeld kwam hij op deze "tochten" naar het onderveld met meer dan een medemens in aanraking door wiens steun hij later zijn positie bereikte, en met zoveel eer handhaafde. Hoe het zij, hij leerde het land, deszelfs behoeften zowel als zijn inwoners kennen, dat natuurlijk veel bijdroeg tot zijn bevoegdheid als vertegenwoordiger van die delen van het land in het parlement. Hierdoor leerden de boeren zijne ware nederigheid, en door de omgang die er noodwendig uit volgde, zijn oprechtheid kennen. Dus ook hier wierp de betrachting der deugd de heerlijkste vrucht van zich. En andermaal is de spreuk bewaarheid geworden: De nederigheid gaat voor de eer. Die nederigheid werd dan ontwikkeld tot een hoogte als maar zelden geschiedt bij personen van zijn latere positie. Daaraan schrijven we dan ook zijn welslagen in al wat hij ondernam, toe.

Na weer een tijdlang op die wijze een nederig doch eerlijk bestaan gemaakt te hebben, en nog een tijdlang, of liever bij wijlen, op zijn ambacht en als smid bij die boeren in het distrikt van Richmond gewerkt te hebben,—de boeren woonden destijds ver van dorpen, en konden moeilijk werk van die aard gedaan krijgen—en des te beter met 's lands behoeften en omstandigheden bekend te zijn geworden, en, we menen alle recht te hebben dit te onderstellen,—de grote behoefte aan onderwijs opgemerkt te hebben, ging hij zich vestigen op de plaats, waarvan hij later een deel bezat, n.l. Gembokfontein, een gedeelte waarvan tans Britstown uitmaakt, bij de toenmalige eigenaar van de plaats, de heer Brits, als schoolmeester; maar bleef steeds zijn bedrijvig leven, buiten schooluren, behouden. Als onderwijzers-loon ontving hij meestal vee, en had zodoende heel spoedig een eigen kleine boederij.

ZIJN EERSTE HUWELIK.

Hij huwde Cornelia Emily Lang. Hij bleef zijn nederig werk echter voortzetten, onder zonneshijn en

onweder. Hij veranderde van werkring, doch bleef in het beroep, waarvoor hij zijn geheel leven zulk een buitengewone voorliefde toonde, nl., 'het onderwijs, toen hij later van Gembokfontein naar Thomasgat, plaats van de heer Viljoen, verhuisde. Zijn echtgenote, met wie hij in 1862, de 17de Julie, in 't huwelijk trad, werd hem reeds op November, 1872, door de dood ontnomen, na het leven geschonken te hebben aan vier kinderen, waarvan het jongste, Emily, volgens zijn eigen getuigenis, door haar vroegtijdig afsterven het middel was in Gods hand om hem als boeteling aan de voet van het kruis van Christus te brengen. Haar afsterven was in een biezondere zin des woords zijn wedergeboorte. Sedert haar dood leefde hij meer voor de Hemel dan vroeger het geval was, hoewel hij nooit ongodsdienstig was, zoals reeds gebleken is uit wat vroeger van zijn opvoeding gezegd is. Hij had haar zeer lief, temeer daar zij hem een nagelaten pand van zijn overleden echtgenote was. Deze treurige gebeurtenis, het afsterven van zijn kleine Emily, moest tot voorbereiding dienen voor hem om een hele reeks van sterfgevallen, niet minder dan vijf, in zijn anders zeer gelukkig gezin, van zijn tweede huwelijk te beleven. Dat dit hem dan ook werkelijk gediend heeft, zal later blijken als we van de dood van enigen dezer kinderen zullen verhalen. Voorzeker had hij de les van „stil te zijn" en „te berusten in Gods wil" goed geleerd van zijn Heer, Die zelfs waar het Zijn eigen leven gold, zeggen kon: Uw wil geschiede. Nooit was iemand meer gelaten, meer onderworpen, meer tevreden onder tegenspoed dan hij. Hij berustte steeds in wat God over hem beschikte. Deze gelatenheid en tevredenheid droegen er natuurlijk toe bij, dat zijn gezondheid goed bleef en hij op bijna 70 jarige leeftijd het voorkomen had van een betrekkelijk jong man, niettegenstaande het feit dat hij een vrouw en 8 kinderen had moeten afgeven, en dat hij daarbij een zeer werkzaam leven leidde, deels teneinde in de behoefte van zijn huisgezin te kunnen voorzien, en deels uit een

natuurlike neiging tot de arbeid. Vooral in later jaren, was zijn arbeid meer een liefhebberij, een lust, dan een noodzakelijkheid, want zoals zijn echtgenote, de tegenwoordige Mevrouw Theron, het onlangs uitdrukte: door Gods genade hadden ze toen genoeg om van te leven. Altijd was hij bezig en altijd even flink. Zijn postuur, zijne bewegingen en zijn moed zouden eer de jongeling dan de grijsaard doen vermoeden. Alleen zijn grauw geworden haar verried de ouderdom. Zoals welbekend, werd het grootste gedeelte van zijn tijd en krachten, voor de laatste twintig jaren en meer aan landzaken gewijd. Wat echter niet genoeg bekend is, en bekend behoort te zijn is, dat sedert hij een man geworden was, en voor eigen rekening begon te handelen, de landzaken bij hem om de eerste plaats in hoofd en hart aanklopten. Tijd, gemak, geld en zelfs het benijdenswaardig verkeer met zijn beminnelijke familie, konden hem niet overreden zijn plicht te verzuimen waar het belang van land en volk hem wegriep. Het was geen ongevoon iets hem één uur bij zijn schaaftank, met hemdsmouwen opgerold, en een uur of minder later op een belangrijke vergadering te ontmoeten. Hij was huiselijk van aard, en ging bijna nooit op private bezoeken uit, tenzij dit een plichtsvervulling kon beschouwd worden, zoals in 't geval van een bezoek aan een kranke, een oude of een na-verwant.

Zijn tweede huwelijk vond plaats in het jaar 1875, met Aletta Adriana Blomerus, een lid van de beminnelijke en godvrezende familie Blomerus, die een aanzienlijk gedeelte van de gemeente van Britstown uitmaakt. Deze vrouw was hem een „godsgeschenk.” Hij vond in haar een echtgenote en zijn kinderen een moeder als hun eigen. Dit huwelijk droeg veel bij tot het welslagen van de meesten zijner ondernemingen, daar hij zich onbekommerd aan zijn werk konde wijden, wetende dat zijn kinderen, die hij biezonder lief had, verzorgd waren, beter dan dat hijzelf hun zou kunnen verzorgen.

ZIJN ARBEIDZAAMHEID.

Hij maakte dan goed gebruik van het voorrecht hem alzo door Gods genadige voorziening tebeurt gevallen, en werkte als iemand die eraan dacht dat de ure komt wanneer niemand werken kan. Nooit was oom Tommie, zoals hij door bijna iedereen die hem kende genoemd werd, ledig. Wanneer publieke bezigheid hem een verademing bood, vonden zijne vlijtige handen steeds iets te doen voor het gerief van zijn huisgezin, al was het maar het repareren van een-of-ander, enigszins bouwvallig geworden, gedeelte van de werf. Zeer gesteld was hij op een prieel dat hij voor de stoep had, en met eigen handen gekweekt en zeer doelmatig opgeleid had. In een landstreek zoals de Karroo, worden prieëlen niet alleen om de vrucht ervan maar om de verkwikkende schaduw, die onder een goed opgeleid prieel te genieten is, aangeplant.

Het grootste gedeelte van het houtwerk van zijn ruim en gerieflike woning te Bristown heeft hij eigenhandig vervaardigd, en dat wel in de weinige uren die er overbleven, nadat staats- en plaatselijke zaken van algemeen belang afgedaan waren, want het publiek van Bristown had, gezamenlik zowel als elk lid afzonderlik, vrije toegang tot het smaakvol ingerichte kantoorje van hun raadgever zowel als wetgever. Vrienden en zelfs diegenen die in de eigenlike zin van het woord niet zijne vrienden waren, hoewel ik geloof dat hij geen enkele vijand, die men een persoonlijke vijand zou kunnen noemen, in zijn kiesafdeling had, diegenen zelfs, die hem minder begunstigten bij elekties enz. kwamen dikwels, zelfs na harde, noem ze maar „elektie uitlatingen” om raad op politiek, kerkelik of privaats gebied. De vertegenwoordiger van de kiesafdeling

Richmond in het parlement, was de vertegenwoordiger van het publiek van Britstown op elk gebied. Op schoolvergaderingen, schoolraads zowel als kerkraads vergaderingen; op afdelingsraad bijeenkomsten als op Bonds en andere bijeenkomsten, kon men het niet goed buiten de leiding of raadgeving van de heer Theron vinden. Of er te Britstown dan geen ander persoon zich bevond, op wie het publiek zich verlaten kon? Stellig, zeer stellig mijne vrienden.—Er zijn er mannen te Britstown, die nog eens van zich zullen laten horen zoals de heer Theron het eens deed, voor volk en vaderland, maar zolang Oom Tommie er was, zouden die mannen, bescheidenheidshalve, zoals echte groot mannen, het doen, zwijgen en niet van zich laten horen, of alleen in nauwere kringen. Door zijn rijpe ervaring, ijverige studie en volkomen toegewijdsheid aan 's lands belangen, was hij een veelzijdige, en wis een van de bekwaamste mannen in zijn distrikt niet alleen, maar in het land geworden. Hij zou echter de laatste geweest zijn om over de tekortkomingen van anderen te struikelen, maar veel liever trachten die door verschoningen te bedekken voor de wereld. Hij moedigde iedere aspiratie aan, zolang het een streven naar iets eerliks was en, zou zelfs zijn tegenstanders op geen andere dan eerlike, brede beginselen opponeren. Hij had een ruim hart en kon andersdenkenden wel velen en hun gevoelens dan nog respekteren, wanneer ze lijnrecht tegen de zijnen indrongen. Het dient hier echter gezegd, dat hij zich zelden of nooit van zijn standpunt liet afdwingen. Mevr. Theron maakte wel eens de opmerking: Hij heeft de rechte naam. n.l. Thomas, gekregen. Dit zeide zij toen hij in een gezelschap uit familiebetrekkingen bestaande, zich niet wilde laten overtuigen van wat anderen meenden bij eigen ervaring van overtuigd te zijn geworden.

Zijn tegenpartij vond in hem iemand die niet alleen bewondering wegens zijn onpartijdigheid en ruimheid van zienswijze, maar zelfs eerbied wegens zijn onpartijdigheid en echt christelijke houding in de strijd af

perste. Heel vriendelik kon hij omgaan met een andersdenkend vriend. Hiervan hebben we een noemenswaardig voorbeeld in zijn houding tot zijn persoonlijke vriend en vroegere mede-Parlements lid, de Ed. Dr. Smartt, vroeger ook van Britstown. Toen deze, behorende destijds tot de Jameson partij, kommissaris van spoorwegen was, hem eens, na de Redistributie Bill strijd in het parlement was volstreden en de gevoelens aan beide kanten zeer hoog liepen, nodigde om bij hem in zijn speciale kompartement te komen plaatsnemen op zijn terugreis naar Britstown. Niet alleen bewilligde hij geredelik, maar genoot als onder normale omstandigheden het gezelschap van zijn vriend, die hij altoos hoogachtte als staatsman zowel als vriend en mede-Afrikaander.

Een ander geval van de ruimheid van hart waarmee hij in alle zaken en onder alle omstandigheden bezielde was, treffen we aan in een geval toen gedurende de oorlog, bij gelegenheid van de kroning van de tegenwoordige koning, Eduard de Zevende, hij, niet-tegenstaande verdachtmakerij en allerlei laster van disloyaliteit enerzijds, en het gevaar van als een anti-republikein beschouwd te worden door de telkens door-dringende burgers van de toenmalige republieken, met zijn schoolgaande kinderen naar de plaats van de feestelijkheid ging, en het „God save the King” aanhief met degenen, die hem gaarne als rebel hadden zien opsluiten. De grote eerbied, die hij wijlen Koningin Victoria gedurende haar leven toedroeg, deed natuurlijk veel tot deze daad van eerbetoning toe, want het gold hier nog de eer van deze grote vorstin, die door alle rechtgeaarde onderdanen ge-eerd, neen geliefd werd. Hier was gevaar, doch waar plicht riep, kende Oom Tommie geen gevaar. Hij koesterde grote achting voor en een onbepaalde getrouwheid aan de kroon van Hare Majesteit, gedurende haar leven, en kon dus geen gehoor geven aan de ontevredenheid van de velen, die in die tijd van wanbestier erop tegen waren, hulde te brengen aan de vorst van het volk, waardoor ze tenonrechte, van disloyaliteit beschuldigd werden, en

in meer dan een geval onredelik bejegend, ja zelfs mishandeld werden.

Al de gevaren van verdachtmakerijen konden hem dus niet beletten de rechtmatige eer te bewijzen aan de zoon van de vorstin, die hij liefhad, en door zijn volk als een moeder werd bemind, ook nu zij er niet meer was, wegens haar moederlike medelijden met hare onderdanen in tijden van tegenspoed en ongeval. Enkel het feit dat zijn eerste levensgezellin een dame met een engelse naam was en hij toch aan zijn volk in beginsel getrouw is gebleven, en niet als zovele andere Afrikaanders, die met vrouwen van engelse afkomst gehuwd zijn, zijn beginselen prijs gegeven heeft, toont ons dat hij man genoeg was om te verenigen met een ander nationaliteit zonder om zich te laten annekseren.

Hij was in 't Engels goed thuis, volgens wat mannen als de ed. heer Hofmeyr, die hem goed gekend heeft, getuigen, en toch maakte hij nooit onnodig gebruik van die taal, hoewel hij uit achting voor zijn Eng. sprekende medeburger zich nooit te goed achtte met deze in zijn taal te konverseren. Dit, dunkt me ook al weder iets dat we kunnen overnemen van onze trouwe voorman. De Afrikaanders, die een weinig van de Engelse taal kennen, gaan immers zo graag naar één of ander uiterste over en willen óf in 't geheel geen Engels, óf tijdelik en ontijdelik die taal spreken, soms tot grote aanstoot dergenen die de taal niet verstaan. Wij moeten toch leren inzien zo spoedig mogelijk dat ieder Afrikaander het recht heeft die twee talen „zijn” talen te noemen en ze als zodanig te gebruiken. Een grote natie heeft plek in hart en hoofd voor twee talen.

HET HUISGEZIN.

Zoals met de meeste huisgezinnen in de wereld dit het geval is, maar vooral met de Afrikaanse gezinnen, die in vergelijking met de gezinnen van personen van andere nationaliteiten, nog zeer groot zijn, moest de ge-eerde landsvader meer dan een dierbaar kind in de kaken

des doods zien verdwijnen, uit dit kortstondig, meestal met kommer beladen leven, waarvan echter zoveel afhangt voor het leven hierna. Uit een talrijke familie van dertien kinderen, moest hij niet minder dan acht ten offer brengen. Als we de eerste twee, die beiden pas na de geboorte weer terug zijn gekeerd tot Hem die ze gaf, buiten rekening laten, dan was zijn kleine Emily het eerste. Zij was zeer bemind door de tegenwoordige Mevrouw Theron, zowel als door hem. Zij overleed op de 24ste Aug. 1876, nog geen zes jaren oud. Op de 18de Aug. 1886 stierf het oudste zoontje uit zijn tweede huwelijk, Zacharias, naar de vader van Mevr. Theron geheten, en slechts twee jaren oud. In 1887 ging een tweede zoontje, Emile Zacharias, naar de twee afgestorvene, broertje en zusje geheten, nog geen twee maanden oud, reeds in de rust die er overblijft voor het volk van God. Ook Philippus, de laatste zoon uit dit, anders zeer gelukkige huwelijk, verwisselde reeds in 1897, in de ouderdom van nog geen jaar, het tijdelijke met het eeuwige leven.

Eén zoon slechts is de geëerde landsvader overgebleven in de persoon van de heer Thomas Arnoldus Theron, thans te Pretoria, Transvaal. Wij menen dat deze zoon recht doet aan de overledene en aan het volk waaraan deze zijn tijd, kracht en talenten heeft gewijd. Vooral de wijze, waarop hij de zaken van zijn moeder bestierde na het overlijden zijns vaders, maakt dat wij de hoop koesteren dat hij waardiglik de naam van zijn onvergetelijke vader zal dragen, voor het Afrikaanse volk. Mevr. Theron vindt in hem een steun, die niet licht te waarden is, in de wijze waarop hij haar eert en beschermt, en gevoelt zich dan ook gedeeltelijk vergoed, in het bezit van zulk een zoon, uit hem die zij zo innig lief had. Zij spreekt dan ook nooit anders van hem dan van „mijn Tommie.” Navolgenswaardig, menen we, is ook hier het voorbeeld van én moeder, én zoon. Immers, in hoe menig huisgezin sterft niet met de ouder, die het kind eigen was, ook de vrede van dat huis, om niet eens van de liefde te spreken, zonder welke geen gezin gelukkig kan zijn. Mede Afrikaan-

ders, we zijn een godsdienstig volk, welks voorzaten het zout der aarde waren; ja schitterende lichten te midden van al dat kromme en verdraaide in deze zuiderhoek, maar meer nog, dit ook waren in het verpestend verkeer in de toenmaals zo bedorven samenleving van het overbeschaafd Europa. Laten we dan trachten om de namen onzer waarlik edele vaders hun waardiglik na te dragen, en evenals zij, het kwade door het goede te overwinnen. Dat we vredemakers, en geen onruststokers zijn, en het goede zoeken voor allen, maar meestal voor de families en huisgezinnen waarvan we leden zijn, door Gods alwijze beschikking, niet alleen door geboorte, maar zelfs door Gods heilige instelling, het huwelijk, behoren. Hoeveel meer geluk zal er in de wereld wezen als de mensen, ouders zowel als kinderen, leren verstaan dat bij God van een „stief”-betrekking, in de zin van niet te behoren tot de leden van het eigenlijk gezin of de eigenlike familie, geen sprake zijn kan. Laten wij ook hier gedenken: wat God samenvoegt scheidt de mens niet.

Het jaar 1897 eiste niet alleen de laatste zoon uit dit huwelijk, doch ook de schone en innig geliefde oudste dochter, Catharina, moest in dat jaar haar plaats aan de gewesten van eeuwige vrede gaan innemen. Om zulk een kind af te geven moet dubbel zwaar vallen daar zij inderdaad als een geslepen en sierlik gepolijste diamant schitteren kon in de huiselike kring wegens hare beschaving, vriendelijkheid en schoonheid. Geen moeite, geen koste, geen andere opoffering was er te groot om gemaakt te worden om haar voor hare plaats in de maatschappij of in de kerk geschikt te maken. Hier is de stille onderworpenheid van beide, Mevr. zowel als Mnr. Theron waarvan we vroeger gewaagden, gebleken. Meer nog was dit het geval toen ook Hendrika, hun tweede dochter nog op school te Wellington, ziek werd en nog geen negen maanden na haar zuster ook de rust inging. Ook zij was een sieraad voor het huis en de familiekring.

Zo zien wij dat Gods weg ook met deze zijn dienst-

knecht en zijn gade door diepe wateren ging en over geen bed van rozen. Onder al die slagen bleef de heer Theron zijn geloof in Gods leiding en vaderlike beschikking, alsook in Zijn liefde behouden en verheugde zich in het vooruitzicht van een heerlijk wederzien met de velen hem slechts vooruitgegaan. Een vriend beklagde hem eens na het overlijden van de laatste dochter, waarop hij antwoordde: Zij is maar voor een tijd van ons gescheiden alsof zij weer naar school ging. Het was onder zulke omstandigheden dat schrijver dezes het grote respekt, was begonnen op te doen voor de heer Theron, dat, door wat later van zijn staatsmans-trouw en liefde voor het volk, waarvoor schrijver dezes zelf zeer sterke liefde gevoelde en nog gevoelt, tot het neerschrijven van deze regelen gaf, ten einde zulk een leven aan de vergetelijkheid te ontrukken.

De dood van laatstgenoemde kinderen was natuurlijk des te zwaarder voor de ouders daar beiden geen kinderen meer, maar volwassen jonge dames waren. Catharina, de oudste, was reeds haar 20ste jaar gepasseerd, en Hendrika 18. Eerstgenoemde overleed op 24 April van het jaar 1897, zoals we vroeger reeds vernomen hebben, en op de 9de Januarije van 1898 werden de ouders bij het sterf-bed van laatstgenoemde geroepen. Terwijl in '97 nog het zoontje, Philippus, werd weggenomen, van wie wij vroeger ook reeds melding hebben gemaakt.

Onder al die snel op elkander volgende en harde slagen, ging de heer Theron voort met zijn arbeid en nakomen van zijne plichten, tot op die dag, de 10de Oktober van het jaar '08, toen ook hij opgeroepen werd naar de gewesten waar vrouwen kinderen hem wachten. Maar wat ieder vereerder van de Godheid moest treffen, was de bijna weergaloze onderworpenheid aan Gods wil, van beide de heer en mevrouw Theron. Door de tranen heen konden ze ons de verzekering van hun kinderlike berusting in Zijn wil, met een glimlach op het gelaat geven. Zijn onwankelbaar geloof aan een heerlijk wederzien hierna,

beurde hem op en gaf kracht aan het bloedende hart. Beide laatstgenoemden zijn, en vooral Catharina is zeer blijmoedig verhuisd, vasthoudende aan de beloften van een beter leven bij Christus in de eeuwige heerlijkheid. Dit feit strekte dan ook stellig tot troost aan de ouders, die zo zwaar werden beproefd. Laten de ouders die dit lezen er toch aan denken, dat deze troost alleen het deel is van die ouders die zelf de Heer dienen en hun kroost een voorbeeld geven in het vertrouwen op de Onzienlike, die de Steun was van onze gevierde geloofshelden, die slechts hunne namen, doch meestal in geen geschiedrol, alleen in hunne talrijke families, hebben nagelaten, aan ons die hunne plaatsen tans innemen in de samenleving. En de geschiedenis die ze zelf hebben helpen maken en waarop elk rechtgeaarde Afrikaander met recht trots kan en behoort te wezen en wel met een, laat mij het noemen „nederige trots,” want ze zelf geven de eer van alles door en voor hen verricht aan God. Een oud spreekwoord zegt: Zoals de ouden zongen zo piepen de jongen. Dit zal nu misschien lichtzinnig schijnen bij de behandeling van iets bijna heiligs, maar hierdoor menen wij het best aan ouders onder ons volk duidelijk te maken, dat het heel onwaarschijnlijk is voor een kind, dat zonder de vreze Gods, werd opgevoed, om zulk een troost na te laten.

EEN VERGOEDING.

Maar zoals in 't geval van Job, zou de Heer hier gedeeltelik, en namaals meer dan ten volle vergoeding geven, voor al het schijnbaar kwaad. De druk der armoede is vervangen door genoegzaamheid; mevrouw Theron mag zich eigenares van alles waar ze samen voor gewerkt en samen uitgespaard heb-

ben, bevinden, na het overlijden van haar echtgenoot. Dus zorgde de Heer ook voor de familie van Zijn knecht vóór Hij hem wegnam. Mevr. Theron verheugt zich bovendien weer in het bezit van vier dochters en een zoon, die we liefst niet „stief” zullen noemen, omdat ze hen zelf nooit zo noemt. Zij stelt steeds een levendig belang in de zaken waarvoor haar man zich opofferde. Onlangs nog had schrijver de gelegenheid tegenwoordig te zijn toen het Distrikts Bestuur aanzoek deed om zijn zitting als naar gewoonte in het kantoortje van de geëerde en steeds beminde voorzitter van dit lichaam, die hoewel voor altoos van hen gescheiden, nog een ereplaats inneemt in het hart van elke afgevaardigde, te houden. Zij liet bij deze gelegenheid haar gezindheid spreken toen zij niet alleen verlof daartoe gaarne gaf, maar de vergadering verzocht alle zittingen in 't vervolg als in 't verleden daar te houden, daar alles nog in dezelfde orde verkeert in het vertrek, als toen de „Baas” er nog was. Kranten, waarvan hij intekenaar was, komen nog en worden steeds nauwkeurig doorgelezen, brieven, dokumenten en informatie omtrent bonds- en parlementaire aangelegenheden, waarin de overledene betrokken was, komen nog steeds en worden gelezen, en zaken nagezien niet alleen, maar naar vermogen beantwoord en de gevraagde informatie gegeven. Om aan de geachte dame in kwestie recht te doen en niemand onder een verkeerde impressie te brengen, dient hier gezegd dat niemand minder van de „suffraget” in zich heeft dan mevrouw Theron. Zij doet zulke kleine weldaden aan de lichamen waartoe haar onvergetelijke echtgenoot behoorde, uit dankbare herinnering aan hem, die ze eens met zoveel genoegen en bekwaamheid deed. Zij kent en erkent de ereplaats die de wijze Voorzienigheid haar en elke vrouw heeft aangewezen in de samenleving, en is niet alleen tevreden, maar gelukkig in 't doen van haar deel van wat God aan een mensenaar opdroeg te doen. Belangstellend is zij echter en was dit altijd. Meer dan eens knielde zij nevens haar echtgenoot, als er iets belangrijks voorhanden was om met

hem er over te bidden. Zij was zijn „hulp” in de rechte zin van 't woord.

Zijn Gehechtheid aan Haar blijkt uit wat we hier laten volgen in de vorm van een naamdicht, toen hij in zijn capaciteit als lid van de onderwijs kommissie, zich in 1887 te Aliwal Noord bevond, in belang van het onderwijs, de zaak waarvoor hij meer misschien over had dan voor enig andere,—door hem vervaardigd, en aan zijn echtgenote in een brief gezonden, dato, Okt. 18. 1887.

ALETTA ADRIANA THERON.

Aletta, mijn Aletta, geschonkene van de Heer;
Levens gezellinne, uw God en man ter eer;
EEN moeder van uw kroost, door God ons gegeven
Tot vreugd van ons hart, tot troost in dit leven,
Tot Hij u weer roept, de Schepper die u gaf,
Al perst die gedachte ons de tranen soms af!

Ach dierbre 'k gedenk u in mijn zwervende leven;
Denk biddend aan u, van God mij gegeven.
Roem genade, dat niets u verhind're
In voorspoed of smarte de liefd niet vermind're.
Aan hem zij dan ook in voorspoed en smarte,
Niet alleen mijn, ook uw minnende harte,
Als offer, gebracht, aan mij eens gegeven

Toen ik u beloofde, voor u steeds te leven!
Heer bindt ons dan nauwer steeds nog aan elkander,
En geef ons genade, dat we d' een steeds d' ander
Recht hartelik lief heb' en dat we dan streven,
Om stille te zijn, en berust in Zijn wil!
Neem weg dan ons onwil, Heer, maak ons toch stil!

Hieruit blijkt dat het hem niet zo erg gemakkelijk viel zijn gezin thuis te laten, en zich op lands kommissies, om het nu maar te noemen, te begeven. Het werd ons door Mevr. Theron gezegd, dat wanneer hij van huis was, hij bijna elke dag naar huis schreef, wanneer er een post de brief kon vervoeren. Ook

hierin dus, was hij getrouw, en liet hij meer dan een 'n voorbeeld na.

Een Brief.—Hebben we de vrijheid gebruikt het gordijn dat het stille huiselijk leven van de wereld afscheidt en voor het oog van de wereld verbergt, meer dan eens op te lichten, voor hen die gaarne eens een blik werpen in het huiselijk heilighdom van iemand die met zijn Heer heeft geleefd, tans gaan we het hoger nog dan te voren lichten om hun een blik in het hart, en wat erin omging van deze Gods knecht en volks vriend, te doen werpen, en wel onder buitengewone omstandigheden. Het was bij gelegenheid van het overlijden van een zuster van Mevr. Theron, Mevr. A. Liebenberg, die steeds sukkelend was. De heer Theron was te Kaapstad, op zijn post, zoals blijkt uit de brief waarvan we hier enige gedeelten geven, met weglating van wat voor ons van minder belang is:—

Kaapstad, 16 Junie, 1895.
(Zondagavond).

*Mevr. T. P. Theron,
Britstown.*

Mijn van harte beminde Vrouwtje,—Het is met een gevoelig hart dat ik vanavond eenzaam op mijn kamer zit te schrijven. Gisterenavond, om zes uur, terwijl ik aan tafel zat, ontving ik het telegram van zus Hannie haar dood. Het werd door „Blomerus” gezonden, en om vijf uur. Het telegram zei dat zij om drie uur gestorven was. Nu mijn Liefste, ik kan mij nu in uw toestand verplaatsen en met u gevoelen. Ik weet uw oog weent, en uw hart is gevoelig. Zo zal het dan ook met de ander broeders en zusters het geval zijn en vooral met Broeder Albertus en Trijnie (echtgenoot en enige dochter van Mevr. Liebenberg).

Maar, mijn Liefste, doen we dan wel recht hierin? Is zus Hannie haar begeerte dan nu niet vervuld? Is zij dan nu geen verlorene ziel in betere gewesten, bij haar God en Zaligmaker, die haar niet alleen van de zonde heeft verlost, maar tans ook van het smartelijke

omhulsel, het oude lichaam der zonde, dat haar hier op aarde zoveel smarten deed doorstaan? O, als onze ziels- en geloofsoog toch helder was, hoe zouden wij toch die verlost en ontbondene ziel hebben zien henen zweven, naar de zalige gewesten, waar geen inwoner meer zal zeggen: Ik ben ziek; waar geen lichaam vol smarten haar meer zal gekerkerd houden tussen de muren van een zieke kamer, en op een bed van smarten. Neen, zij is vrij, vrij en zalig bij Hem die haar met Zijn bloed heeft gekocht en tans naar huis heeft genomen. Denk eens aan haar gezelschap in dat eeuwig tehuis, waar vader en moeder, afgestorven kinderen, ach, en bovenal, haar Verlosser, haar Bloed-Bruidegom haar wachten! De Heer Jezus zei bij Lazarus graf: Die in Mij gelooft, zal leven al ware hij ook gestorven. En op een ander plaats: Die in Mij gelooft zal niet sterven in der eeuwigheid. Ja, zij leeft. Zus Hannie leeft hij haar Heer en Zalig-maker, en is ons slechts vooruitgegaan. Daarom, mijn Schat, troost u in het zalige geloofsvertrouwen, wij zullen haar weder zien. Ds. Meiring heeft ook juist heden zijn afscheid genomen van zijn gemeente alhier, daar hij het beroep naar Johannesburg heeft aangenomen. Zo had ik vandaag het voorrecht om twee afscheids-preken van harte te horen, en dit stemde zo treffend overeen met de toestand van mijn gemoed, en was zo passend. Ik kan dus met waarheid zeggen dat de Heer mij heeft gezegend, mij genade heeft betoond en mijn ziel heeft verkwikt. Nu, mijn Liefste, ik weet u zal mij alles omstandig schrijven omtrent zus Hannie, haar laatste dagen en uren, en daarom zal ik wachten totdat ik uw brief ontvang. Wat ik wil vragen is, of u weet wat broeder Albertus z'n plan met T. en zijn huis is.

Dan nog iets: Ik weet niet hoe het met Trijnie L. gesteld is, en u moet haar ook helpen. Laat haar gevoelen dat ons huis en hart voor haar open zijn, en behandel haar als kind van ons huis. God zegen haar voor haar trouwe zorg en liefde aan haar moeder bewezen.

Nu, mijn Liefste, ik ga nu maar sluiten voor vanavond. Ik weet u zit ook te schrijven, want ik kan het begrijpen dat u graag alles aan mij zou willen schrijven, en ik zal ook recht verblijd wezen alles te lezen. De Heer zij met u en verkwikke uwe ziel met zijn zalige vrede u te schenken en de verzekering u te geven: Ik ben met u, ben uw God, en zal u bewaren.

Ontvang in de geest een „goedenacht” kusje, van uw aan u denkende en naar u verlangende echtgenoot.

(Get.) THOS. P. THERON.

Blijven alle parlamentsleden even gehecht aan vrouw en kind, huis en haard en leden der familiekring waartoe ze behoren, als ze eens in het gewoel en onder de betoverende invloed van een ongewoon verkeer met mensen van rang en stand verkeren? Vooral gevoelt men genegen om die vraag te stellen, als het thuis soms eenvoudig er uitziet, als de kranke achtergelaten zuster, broeder of vriend tot de armen dezer wereld behoort. Oom Tommie, onze diep betreurde Oom Tommie was echter boven invloed van buiten verheven waar het de gehechtheid aan maagschap betrof. Hebben wij Afrikaanders geen recht om even trots te zijn op Onze Tomas Theron als de Engelsman op een Gladstone? Een man van naam, die de Naam zijns Heren echter steeds op de voorgrond stelde? Een man van eer en aanzien die het geringe lid van zijn familie echter hoger achtte dan zichzelf? Zullen wij niet met recht trots kunnen zijn op hem en ander eenvoudige groten uit ons land? Waarom niet? De kaffer is trots, en met recht ook, op een Makanna, een Lerothodi enz. en zullen wij de geschiedenis van een Theron e.a. verbergen, vertrappen, vergeten, alleen omdat hij geen „Sir,” „Lord” of iets dergelijks was? Enkel omdat hij geen B.A., M.A., L.L.D. of iets van dien aard was? Neen, wat de grootste Afrikaanderstaatsman, „Onze Jan” eens van Louis Botha zei: We eren hem als „Louis Botha,” niet als Sir Louis, of ook als Generaal, zeggen we van Thomas Philippus Theron: We eren, neen, beminnen hem als onze Oom

Tommie. Als zodanig is hij onze held, ons model, onze trots. Wij zullen God blijven danken dat we Thos. P. Theron gehad hebben, dat hij een Afrikaander was en wij hem niet behoeven terug te houden waar een vergelijking met groten van andere volken gevraagd wordt. Vanwaar het genot van heden dit van eenvoudige Boer te mogen zeggen? Zijn eigen antwoord zou zijn: Door de genade Gods.

Ook binnenshuis treffen we alles nog aan zoals we eraan gewoon waren toen Oom Tommie er nog was. Zijn gedachtenis wordt in eer gehouden. Dit deed ons denken aan de woorden van Psalm 112: 6:—De rechtvaardige zal in eeuwige gedachtenis zijn, want niet alleen is alles op het gebied van meubelment enz. zoals hij het graag zag, maar de huishouding, huisgodsdienst, onderwijs en andere zaken die de opvoeding van de kinderen kunnen affekteren, blijven zijn gedachtenis bewaren. Zoete, ja benijdenswaardige gedachtenis aan hem die hoofd van dit huis was. De huisgodsdienst werd door hem zeer trouw waargenomen, en blijft een eerste plaats in het gezin behouden.

Om onze lezers (hiermede bedoel ik beide seksen, en vraag beleefd aan allen die dit boekje terhand mogen nemen mij in 't vervolg alzo te verstaan, ten-einde mij te helpen om aan het lastige van telkens lezeressen of, lezers te moeten herhalen, te ontsnappen,) een denkbeeld van zijn getrouwheid hierin te geven, diene het volgende, door mevr. Theron ons medegedeeld:—

Toen hij te zwak werd om zelf zijn huisgodsdienst waar te nemen, moesten de kinderen in de eetkamer bijelkander komen, waaruit de deur van de kamer van de zieke ging. Dan moest Mevr. T. in de deur van het zieke-vertrek een gedeelte uit de Bijbel lezen, meestal naar aanwijzing van Spurgeons dagboek. Dan wordt er een gebed gedaan en een Gezang of Psalm-vers gezongen, en kwamen de kinderen één na de ander hun geliefde „Pappie” goedenacht wensen. Als hij soms des avonds, na laat en hard gewerkt te hebben, afgemat gevoelde, moesten toch allen eerst samen

knielen en smeekte hij op kinderlike wijze de bescherming des Hemels af over zich en zijn gezin. Waardige zoon van de bij ons terecht hooggeachte Franse vluchteling! Lang leve deze geest voort onder uwe nakomelingen en vinde bijval bij duizenden van onze land- en geloofsgenoten! Des morgens was er evenmin sprake van de godsdienst maar te laten blijven, omdat men te laat sliep, of teveel te doen had en dus te haastig was, zoals mensen die de zaak van de dienst des Heren halfhartig toegedaan zijn, het alte dikwels vinden. Neen, eerst de huisgodsdienst en daarna wat de dag baart waargenomen. Hoe innig jammer toch dat mannen van dit gehalte zo zeldzaam zijn, en aan 't uitsterven zijn! Wij verheugen ons er echter over, dat Hij Die in Elias tijd zeven duizend kon bewaren, ons ook een overblijfsel zal bewaren, volgens zijn eigen Woord.

Deze deugdelike, en echt christelike gewoonten zijn zeer eigen geworden aan de huisgenoten en zullen, wat we niet alleen wenschen, maar werkelijk hopen bij hen steeds dieper inwortelen. Deze gewoonten toch, hebben onze voorouders die de woestijnen van ons vaderland introkken, bewaard van tot het heidendom terug te vallen. De Bijbel was voor de voortrekkers wat de ark des verbonds voor de Israëliet was, met z'n stenen tafelen daarbinnen. Het was iets heiligs, een teken van Gods tegenwoordigheid. Daarom juist, kon alles eer verwaarlozen dan het leren lezen. Hoe zou men daar zonder de wil des Heren kunnen te weten komen, daar alleen het Woord des Heren onfeilbaar was en men zonder een weinig te kunnen lezen dat Woord niet kon verstaan?

Dan zijn er de zedelijke wetten van de Bijbel geweest om de mensen, omgeven als ze waren van weteloze en goddeloze heidenen, terug te houden van te nauwe omgang met zulke naties als de hottentotten en sommige kafferstammen. En wie zal ons ooit de waarde van deze zedewetten, voor die mensen direkt en voor ons meer indirekt, kunnen beschrijven? De voortrekker stond steeds, en staat, waar hij nog te

vinden is, nog het hoogste aangetekend op het gebied van zeden zowel als zedelijkheid. Moet men dus niet met 'n David of ander Psalmist van ouds uitroepen: Uw woord is een licht op mijn pad en een lamp voor mijn voet? Zelfs daar waar die mensen buiten bereik van enige beschavende invloed waren, zijn ze zedelik beter er afgekomen dan millioenen in het midden van de hoofdstad der beschaafde wereld, Londen. Zullen wij die beproefde oude wegen, door Godswoord voorgeschreven, dan opgeven? Of nalaten dat Woord geregeld te onderzoeken en bestuderen? Neen, en nogmaals neen! Zonder de Bijbel waren 'n Thomas Theron, Paul Kruger e.a. denkbeeldige wezens, doch zouden ze nooit werkelijk bestaan hebben om onze volksgeschiedenis te versieren. Ontneemt de Afrikaander zijn Bijbel en hij valt ten achter bij de Europese volken, eenvoudig omdat de Afrikaander langs het pad van deugd, recht en waarheid zijn weg kan en zal vinden, daar het in de aard der natie niet ligt met slinkse draaien tot iets te worden in de wereld. Waarom? Dat kunnen we niet zo juist beantwoorden. Mogelik is het omdat de Heer de Afrikaander als een licht hierheen heeft verplaatst, om het heidendom een "achterlaag" te leggen van het licht des Evangelies, en dat het hem dus niet toegelaten wordt gemeenschap te hebben met de onvruchtbare werken der duisternis. Bij anderen gelukt de list nog soms, zoals in onze tijd dikwels blijkt, doch voor de Afrikaander is dit het kortste pad tot een eindelike mislukking. Voor een tijd? Jawel, voor een tijd hebben sommigen zich verbeeld dat ze los gelaten waren en hun eigen weg konden gaan, doch moesten maar weer terug komen op het bevel des Heren: Vraagt naar de oude paden, welke de goede weg zij en wandelt daarop. Vandaar de vele spreekwoorden onder ons volk zoals: Eerlikheid duurt het langst: Eén onrechtvaardige stuiver verteert tien en woekert tot alles verteerd is, en wat dies meer zij. Daarom, Lieve Landgenoten, laten andersdenkenden u bekrompen, ouderwets of geveinsd noemen, maar

gedenk eraan dat ze ook maar mensen zijn die zich dikwels blind hebben gestaard aan de schijngrrootheid van de wereld, en dus geen oog hebben voor wat waarlijk groot en edel is. Daarom, laat uw eigen ondervinding, vertrouwbare overlevering en het Woord des Heren u leiden opdat jullie niet verleid worden.

Met zijn kinderen ging hij zeer lief en vertrouwelijk om, en toch hadden ze een ontzag voor "Pappie" gelijkstaande met hun liefde voor hem. Hij was stil van aard en sprak nooit hard. Des avonds kon hij met z'n baby, klein Mimie, op de schoot zo aangenaam en over alles met zijn vrouw en kinderen zitten te praten alsof hij temidden zijner kollegas in Kaapstad was. Als er soms, en dit gebeurde nogal dikwels, een of ander van de familie betrekkingen kwam om hem te bezoeken, kon hij tot laat in de nacht zitten gezelen. Vooral met de twee zwagers, van de zijde van zijn echtgenote, de heer Jozua Loots en Zacharias Blomerus, die in meer dan een publieke betrekking met hem saam dienden, was hij zeer intiem. De heer Loots diende met hem op het Distriksbestuur zowel als de Distriksraad, en weet niets dan lof van „Broer Tommie" zoals hij hem steeds noemde, te vertellen. Vooral was hem de verdraagzaamheid van de heer T. opvallend. Iemand had hem soms in een vlaag van opgewondheid, zo te zeggen, beledigd, en komt hij om raad, hij kreeg raad, of om ander hulp, ook die werd hem niet ontzegd.

DE VADER VAN BRITSTOWN.

Meer dan aan iemand anders dankt Britstown zijn ontstaan aan de heer Theron. Komende van een plaats als Wellington, toen reeds een van de meest ontwikkelde kringen van beschaving, in ons, toenmaals nog

weinig ontwikkeld vaderland, kon hij best de ontberingen opmerken waaraan de mensen hier zich al bijna gewend hadden. Aan ondernemingsgeest ontbrak het hem nooit, en daar hij er mannen in zijn omgeving aantrof, zoals de heren Johs. van Zijl, Jozua Loots e.a. was het geen moeilijke taak een kommissie te vormen, bestaande uit genoemde heren, hemzelve, G. du Preez, H. Nieuwhout, F. Viljoen en C. Viljoen. Die mannen dan stichtten het dorp Britstown in het jaar 1876.

Hij was echter ziel en leven van het lichaam, hoewel we niets tekort willen doen aan de wilspanning en opoffering van de andere leden van genoemde kommissie. Ieder echter, die de heer Theron kende weet dat hij een geboren „leider” was, en daarom moeilijk in enige zaak een blote aandeelhouder kon zijn, en wat voor zulke mannen even onmogelijk schijnt te zijn, zich van iemand anders, hoe bekwaam ook al, te laten leiden. De kommissie alzo samengesteld, uit mannen die het belang van het publiek op het oog hadden en op het hart droegen, begon met lust en moed z'n taak. Een deel van de meergenoemde plaats Gemsbokfontein, werd van de eigenaar gekocht en met de opmeting van erven begonnen, nadat het plan, door de heer Theron uitgedacht, door de kommissie was goedgekeurd. En wie kan het bloeiend dorpje doorwandelen, zonder op te merken dat het plan perfect uitgewerkt was eer men begon?

Verstoken van alle natuurlijke sieraad, waarmede plaatsen als Paarl, Tulbagh, Stellenbos, om niet eens van het Zuidafrikaanse Napels, de Kaapstad te gewagen als overladen zijn, is Britstown toch een aantrekkelijk klein dorp. De brede, elkander rechthoekig snijdende straten met niet al te grote blokken huizen er tussen; zijn prachtig kerkplein versierd door een der netste kerkgebouwen in ons land; zijn grote damvlak boven het dorp, die het oog wel boeit, maar het hart doet kloppen bij de gedachte: Maar breekt hij eens! en zijn nette publieke, zowel als private gebouwen. Loodpijpen brengen het drink-, en water voor andere

huishoudelijke doeleinden, op een door de eigenaar zelf aangewezen plaats bij of in het huis van ieder inwoner. Jammer dat bomen, als blauwgom en andere soorten van die aard, hier niet goed beantwoorden willen, wegens een kalklaag niet ver onder de oppervlakte van de anders zeer vruchtbare grond. Het dorp was anders voorzeker reeds verfraaid door zulke sier- en schaduwgevende bomen. De heer Theron zelf zette een voorbeeld, door zich een klein, doch net huisje op zijn grond te bouwen, om het dan later naar vermogen te vergroten. Er werd altoos en wordt nog steeds, een levendige handel te Britstown gedreven, die hij steeds zocht te beschermen en te bevorderen, zonder zelf er een winstgevend aandeel in te nemen. Door de verlenging van de spoorweg hierheen eerst, en later verder naar Prieska, wat het publiek grotendeels aan de heer Theron te danken heeft, is de handel zeer toegenomen en worden mannen als Battenhausen Bros.; Geo. van de Riet, Hermann Blumberg e.a. instaat gesteld een ieder voor zichzelf, bloeiende bezigheid te drijven.

Als echte zonen van de N. G. Kerk, zorgde de commissie dat die kerk een leeuwe-aandeel behield in de inkomsten uit de erven. De kerkekas van Britstown is dan ook steeds welgevuld en, daar de heer T. sedert de stichting der gemeente en samenstelling van de kerkeraad, steeds kassier is geweest tot zijn dood, behoef ik aan mijn lezers niet eens de mededeling te doen dat er veel goeds gedaan is. Wij hopen dat deze goede gewoonte zal blijven bestaan zolang Britstown bestaan zal! door de kerk aldaar.

Door de snelle uitbreiding van het dorp en toename van de bewoners, ontstond weleens gebrek aan water in het dorp, doch door een paar flinke boorgaten is hierin ruim voorziening gemaakt. Wat het oog van een bezoeker, bij zijn aankomst hier treft, als iets buitengewoons, zijn een paar grote tanks op de bult even buiten het dorp, aan de bovenkant van hetzelfde. Bij onderzoek zal het dan blijken dat ze dienen

tot tijdelik reservoir voor het dorp. Van de boorgaten wordt het water hierheen geleid, door daartoe aangebrachte pijpen, en in genoemde tanks vergaard. Ook dit is vrucht van het werkzaam brein van de diepbetreurde landsvader. Doch niet alleen werkte hij bij zulke gelegenheden met het hoofd, maar zijne handen deden dikwels zoveel, en soms meer nog dan die van de handenarbeider, en dat wel zonder eraan te denken om beloond te worden. Wie kan zijn plaats innemen? Wie?—'t blijft 'n vraag.

Een Verschoning dienen we hier te maken wegens de ruimte en tijd gewijd aan de topografie (plaatsbeschrijving van Britstown) een plekje dat meer dan een heel onbelangerijk zal vinden in onze geschiedenis. Sommigen zullen mogelijk het plekje beter kennen dan de schrijver zelf, en zullen dan zulk een nauwkeurige beschrijving overbodig vinden. De zulken vergeten toch niet: (a) Dat we meer bepaald voor 't nageslacht schrijven; (b) Dat er velen zijn die zelfs niet eens weten van een Britstown, en (c) Omdat deze plaats z'n ontstaan en groei te danken heeft aan de man, aan wie geheel ons land zoveel verschuldigd is, en op wie het volk met een dankbare trots ziet als een tiepe van de rechte Afrikaander, die, (d) zijn loopbaan, zo eervol, zo nauwgezet, zo onzelfzuchtig en zo treffend eenvoudig hier was begonnen, en hier heeft voleindigd. Zijn eerste eigen huisje stond te Britstown, en zijn grafsteen, — een geschenk van de tak van de A.B.—staat te Britstown. Zijn handewerk zal een eeuwigdurend monument wezen, afgezien van de gedenksteden die zijn laatste rustplaats versieren. Wij vertrouwen dus dat men ons daarin gelijk zal geven.

Als een Thomas Theron van een kaal Karroovlak een bloeiend dorp kon maken, waarom dan niet meer zulke ondernemingen? Moet dit niet tot bemoediging strekken aan anderen die, mogelijk even ondernemend, maar niet even volhardend van aard zijn als onze overledene? We hopen maar dat dit het geval zal zijn, en dat schrijver dezès op die wijze, door 't schrijven van deze schets van één der kostbaarste levens uit ons veelbe-

lovend volkje, n.l. zich ook verdienstelijk zal kunnen maken bij zijn volk. Een voorbeeld van een man die onder ongunstige omstandigheden, als die waaronder wijlen Mnr. Theron het leven kon beginnen, als veejager, en uit het riethuisje te Lekkervlei, waar Mevr. Theron, zijn eerste gade gestorven is,—en opklimmen kon tot waar Oom Tommie stond bij zijn dood, moet, door zijn voorbeeld trekken, als het voorbeeld maar niet te spoedig met hem begraven wordt. Daarom geloven we eraan de daden van onze helden, op elk gebied, te boek te stellen voor 't nageslacht. *Geen groot volk zonder helden*, en geen helden zonder geschiedenis, zou men eraan kunnen toevoegen, want was er geen geschiedenis van een Nelson, een Pitt, Bismarck, Oranje enz, dan waren die mannen niet „groot”, maar vergeten geworden bij hun volk, en die volken waren nooit „groot” geworden, als ze heden zijn.

De Zending Gemeente van Britstown dankt veel van de welvaart die ze geniet, aan de steun van de heer Theron. Lid zijnde van de Direktie—Voorzitter—en tevens lid van de kerkeraad, kon hij veel van laatstgenoemd lichaam verkrijgen, tot welzijn van de bruine of zending gemeente, die hier direkt onder de kerkeraad staat, waar ze anders waarschijnlijk niet aanspraak op zou hebben gemaakt, omdat—zoals al te dikwels het geval nog is met deze mensen—ze hun eigen behoeften nog niet ten volle hebben leren verstaan. Ook hierin was de heer Theron getrouw. Nooit was hij afwezig als er een direktievergadering gehouden moest worden, en zocht steeds het beste voor die mensen. Het was, vóór de kerkeraad een vaste zendeling hier had, niets ongewoons om de voorzitter van de direktie persoonlijk een „dienst” te zien leiden in het gesticht, zoals de zendingkerk (gebouw) hier meestal genoemd wordt.

Ook hierin was de heer Theron een afwezig leider en geen gewone medewerker. Hij had echter nooit nodig zich op te dringen, maar werd ook hierin „uitgestoten,” door de Voorzienigheid, die hem voor alle vakken schijnt talent en lust gegeven te hebben. Hij kon een tekst uit de Bijbel op zeer bekwame wijze—

als had hij de opleiding ertoe—verdelen, uitleggen en toepassen,—in kort, een preek er uit maken, waarnaar men wel luisteren kon. De school verdiende ook, onder deze mensen, bij hem de grootste aandacht. Hij had er dan ook niets op tegen dat zijn eigen dochter, tezamen met haar nicht, Mej. Loots, de zending school zou nemen toen gebrek aan onderwijzers bestond. Ik weet zeer wel dat aan deze steen van „gelijkstelling”, zoals sommigen deze opofferende onderneming zullen noemen, velen van degenen dit lezen zullen, zich hard zullen stoten. Laat mij daarom in 't voorbijgaan dit mededelen—n.l. dat niemand meer dan en weinig, zelfs onder de tegenstanders van de zending—zoveel afkeer had van de, door de weldenkende kleurling zelf, verfoeide gelijkstelling, als onze ontslapene vriend, en vriend van de kleurling—de kleurling echter in zijn stand. Als het Muironderwijsstelsel nu op meer dan een punt een „Rijk zaaien, en arm oogsten” leerplan aan de onderwijzers van de zendingsschool, evenals aan ons, opdringt, moeten wij dan die mensen—de kleurlingen—aan hun lot overlaten? U zult met mij instemmen, waarde landgenoten, als ik hierop antwoord:—neen, beslist neen! Het blijft toch altoos verdragelijker een geweer in handen van iemand die ons goedgezind is te zien, dan in minder vertrouwbare handen. Al is er ook veel doornzaad in het graan dat we moeten zaaien, we durven het zaaien toch niet nalaten, omdat bij het degelijk bewerken van de grond, veel voor het goed zaad gedaan kan worden teneinde de doornen voor te komen.

Hoe de zending gemeente dacht over wat ze in onze landsvader eens bezeten en tans verloren heeft, ziet men uit het feit dat ze niets onbeproefd liet om een plaats in de kerk te krijgen, waar de lijkrede over hem, door Ds. Van Wijk, plaatselijke leeraar, zou worden gehouden. De kerkeraad stond hun dan ook een van de ruime galerijen af voor die gelegenheid. Zelfs volgden ze de lijkstoet naar het kerkhof, en eerbiedig stonden ze, met ontblote hoofden, buiten om het kerkhof, treurig, als mensen die gevoelen wat ze verloren

hadden, terwijl het overblijfsel van een der grootste mannen, die Zuid Afrika nog heeft opgeleverd, in zijn grafkelder, naar zijn eigen voorschrift gemaakt, werd gelegd, bij diegenen vóór hem en door hem hier gelegd.

Het Onderwijs nam bij hem een eerste plaats in. Hij wist echter een onderscheid tussen „opvoedend onderwijs” waarbij het oog op alle drie de h’s—hoofd, hart en hand—van de leerlingen wordt gehouden, en het onopvoedkundig en geestverzwakkend zowel als lichaamverwoestend inpompen van al wat er maar in kan, zonder om de ontvanger „dadelik” razend te maken. Zijn opinie was, dat meer dan een taal aanteleren een aanwinst voor de kinderen van een volk, en voor het volk zelf is, daar uit het kind de man groeit.

Hij wist bij eigen ondervinding wat het waard is iemands handen zowel als zijn hoofd te kunnen gebruiken, zoals reeds gebleken is uit wat we uit zijn vroegste levensgeschiedenis vernomen hebben. En dan het hart,—waar zouden de lieden, die nadat ze „elementary” „gepass” hebben of ook „school higher”, voor niets deugen, zelfs niet eens om een stukje land te bewerken, al beland hebben, die boerwerk hebben leren verachten, zoals hij een begin moest maken met veejagen? Dit zou wis zulk een „disgrace” zijn geweest, dat liever dan dit, hij om de kost, achter de toonbank zou staan, met een „air”, als ware hij eerste minister van het Verenigd Zuid Afrika. En een man als Theron of Kruger of Louis Botha, groeide nooit uit hem.

Mijn lezer,—verstaat a.u.b. toch niet dat we smalend spreken van de man die om een eerlik bestaan, achter de toonbank staat, of de man hekelen die met zijn elementaire kennis woekert om vooruit te komen. Indien dat ons doel was, dan hadden we Thomas Theron niet tot een „model” moeten nemen. Neen, ons doel is die kereltjes die hun neus optrekken voor de boerderij, en die onder ons onderwijssysteem snel vermenigvuldigen, het onderscheid tussen grootheid en inbeelding te doen inzien. Neemt de raad van de

Bijbel, jonge Afrikaanders, en tracht niet naar de hoge dingen, maar voeg u tot de nederigen. Dan is er hoop voor ons.

Niet dat men hieruit moet verstaan dat men, waar de Voorzienigheid een weg tot iets groots ons opent, er geen gebruik van mag maken. Integendeel, laat geen gelegenheid ongebruikt voorbijgaan om vooruit te komen in de wereld, niet alleen om iets te verzamelen, maar ook om iets te worden. Let eens op mannen als Generaals Louis Botha, De la Rey, De Wet en anderen, waaronder de held van ons verhaal, met wijlen President Kruger inbegrepen zijn. Dit zijn mannen die de gelegenheid hun aangeboden, door een liefderijke Voorzienigheid, hebben bijderhand genomen, en—zie eens wat zijn ze geworden. Wat we dan bedoelen met de tekst uit de Schrift aangehaald, is alleen dit: Waar men tot het doen van een nederig werk geroepen wordt, of het bekleden van een betrekking, die juist niet gelijk staat met die van de koning, laten wij ons erop toelagen om het zo te doen dat we respekt afdwingen voor onze betrekking zowel als voor onszelf, en niet ontevreden worden omdat we niet meteen geroepen worden om het werk van een Rhodes, of een Jan Hofmeyr te doen, en dan het ons toevertrouwde te verwaarlozen. Wij geloven ook stellig dat we hier de bedoeling van de grote apostel weergeven, die hij door die tekst aan ons wilde doen verstaan.

EEN ZENDING VRIEND.

We hebben reeds gezien wat wijlen de heer Theron voor de zendinggemeente van Britstown was gedurende zijn bedrijvig leven, maar wat we nog niet gehoord hebben, en wat nog meer zijn ondernemingsgeest zal doen uitkomen, en zijn ijver voor de Kerk der vaderen zowel als voor de naam zijns Heren, onder het oog van onze lezers zal doen vallen, is het feit dat hij in werkelijkheid de eerste was om het Woord Gods aan de heidenen alhier te verkondigen. In zijn eigen

wagenhuisje kwamen, op zijn uitnodiging, de kleurlingen het allereerst samen voor openbare godsdienstoefening. Hijzelf was de prediker en tevens rustte het hele bestier op hem alleen. Er waren natuurlijk toen nog geen geldelijke zaken te regelen, en kon er geen kerkelijke tucht uitgeoefend, geen lidmaten aangenomen, geen kinderen gedoopt en geen huweliken bevestigd worden, doch buiten genoemde zaken levert een, voor het eerst bijelkaar gebrachte kleurlingen gemeente moeite genoeg op om iemand voor wie het geen ernst is, aan het weifelen te brengen, Thomas Theron echter hield vol. De inzegening van Ds. Van Niekerk, eerste leeraar van de N. G. Gemeente van Britstown, vond ook plaats op het erf van de heer T. Bij die gelegenheid werden er enige bokzeilen gespannen, om tegen zon en wind te beschutten, en daaronder vond de plechtigheid plaats.

DS. VAN NIEKERK.

Wat deze eerste man Gods die het werk zijns Meesters hier moest beginnen, en de kaars van het Evangelie op de kandelaar moest plaatsen, van de nederige, doch grote Afrikaander en ongekunstelde, doch onversaagde dienstknecht Gods dacht, zal best blijken uit wat Zijnweleerw. na zijn dood aan Mevr. Theron schreef. Wij laten de brief hier volgen, die ons welwillend door Mevr. T. werd overhandigd ter inzage:—

Graaff-Reinet, den 20sten October, 1908.

Mevr. Theron,

*weduwe wijlen den heer T. P. Theron, L.W.V.,
Britstown.*

Waarde Aletta,—Ik ben Zaterdagavond van Murraysburg tehuis gekomen, waar ik de droevige tijding van het afsterven van onzen dierbaren Tommie ontving. Ik kan u niet zeggen hoe verslagen of ik was, en welke droefheid mijn hart vervulde. Nog is het mij of ik het niet geloven kan dat hij gestorven is. Wel

wist ik dat hij ziek was, en wel wist ik dat hij een sterveling was, maar ik dacht niet dat de Heere hem zoo spoedig van ons wegnemen zoude. Hij was toch zoo nuttig voor onze kerk, voor ons volk, voor ons land, en voor zijn dierbare vrouw en kinderen. Ik had hem zoo gaarne langer willen houden, doch de Heere heeft het anders bepaald, en wij moeten zwijgen en aanbidden. Hoe smartelijk zijn afsterven ook al moge zijn, en innig wij zijn verlies ook al moge beseffen, wij moeten niet ontevreden zijn, murmureeren, en ons tegen de Heere bezondigen. Hij heeft hem in Zijne eeuwige rust opgenomen, en daar is hij veel gelukkiger dan hij ooit hier op aarde was. Wij mogen hem die hemelsche zaligheid niet misgunnen, al is ons hart nog zoo zeer en al is ons verlies nog zoo groot. Voor u en uw lieve kinderen, dierbare Lettie, voel ik met een innig medelijdend hart, onuitsprekelijk diep, volkomen bewust van wat gij door zijn dood voor den tegenwoordigen tijd verloren hebt. Maar Tommie is een kind van God, en onze Hemelsche Vader zegt tot iederen zoon van Hem: Laat uwe wezen achter, en Ik zal hen in het leven behouden, en laat uwe weduwen op Mij vertrouwen. Jeremia 49 : 11

De Heere geve u, in dezen uwen beproevingstijd, dubbele genade van kinderlijke onderwerping, en Hij trooste u met de verzekerde hoop van een eeuwige wederzien. Zijt verzekerd van mijne innige belangstelling in u en in uwe dierbare kinderen, en van mijn medelijden in al uwe smarten. Mevr. van Niekerk vereenigt zich met mij in al hetgeen ik geschreven heb. Wij bidden u toe: heil, zegen, vertroosting. Met liefdegroete van ons beiden, aan u allen, uwen heilwenschenden vriend en broeder in den Heere Jezus.

(Get.) GERRIT VAN NIEKERK.

DE N. G. KERK.

Iedereen der leeraars die achtereenvolgens te Britstown het werk des Heren gedaan hebben, zal voorzeker hetzelfde gevoeld hebben als deze weleerw. vader, en met hem gezegd hebben: Ik had hem zo gaarne langer willen behouden. Hier volgt wat de tegenwoordige leeraar, Ds. Van Wijk bij de begrafenis van de onvergetelike staatsman en kerkedienaar, de vriend van arm en rijk, heeft gevoeld en uitgesproken. (Welwiltend heeft Ds. Van Wijk ons deze, door hem gemaakte aantekeningen, ter hand gesteld).

*Bij de begrafenis van Mnr. Thos. P. Theron,
in leven L. W. V. voor Richmond.*

Britstown, October 12, 1909.

Gen. 48 : 21. „Zie ik sterf, maar God zal met ulieden wezen, en Hij zal u wederbrengen in het land uwer vaderen.”

Jozef, de geliefde zoon staat bij het sterfbed van zijn vader, Jakob, en tot hem wordt het woord van onzen tekst gericht: Ik sterf. In Hebr. 11 wordt ons gezegd dat Jakob, door het geloof, op zijn sterfbed de zonen van Jozef heeft gezegend. Hij is dus in het geloof gestorven. En hij zegende Jozef en zeide: „De God voor Wiens aangezicht mijne vaderen, Abraham en Izaak gewandeld hebben, die God die mij gevoed heeft vandat ik was, tot op dezen dag. De Engel, die mij verlost heeft van alle kwaad, zegene deze jongeren. (Gen. 48 : 15 en 16). Bij Jakob leefde de overtuiging van een toekomstig leven, gelijk hij zegt in Gen. 49 : 29: „Ik word verzameld tot mijn volk.”

Bij het sterven wordt hij niet vernietigd, en wordt

hij niet der vergetelheid ten prooi, maar waar hij afscheid neemt van de dierbaren hier, wordt hij verzameld tot de dierbaren die hem vooruit zijn gegaan. Wie van ons, die de overleden vader en broeder, Thomas Philippus Theron hebben gekend, kan zeggen dat hij niet Gods genade, in zijn leven geopenbaard, heeft opgemerkt? Hij heeft voor de Heer geleefd, voor Hem getuigd, voor Hem gewerkt; heeft de goede strijd gestreden, heeft het geloof behouden, heeft de loop geëindigd en is in de Here gestorven. Ook bij zijn afsterven was er het blijde vooruitzicht geweest van een „wederzien” in het ander leven. Afscheid genomen hebbende van de dierbaren hier, is hij gegaan naar de dierbaren daar.

JACOBS LIEFDE WAS EEN ZEGEN.

Doch Jakob spreekt bij het heengaan van de liefde zijner kinderen, en het ideaal van zijn leven. „Ik sterf, maar God zal met ulieden zijn.”

De aartsvader van een talrijke familie, voelt voor hen, en waar hij hen gaat verlaten, geeft hij hun, door het geloof, de verzekering dat God met hen zal blijven.

Laten wij heden denken aan de liefde van de ontslapene.

(a) Wij denken het eerst aan zijn huisgezin. Hij had zijn echtgenote en zijne kinderen lief. Hij was een tedere vader en een tedere echtgenoot. De leden van zijn huisgezin kunnen daarvan best getuigen. Daar Gods Woord zijn steun was, willen wij u, bedroefde vrienden, heden dit troostwoord uit Gods Woord geven: Ik sterf, maar God zal met ulieden wezen! God met de weduwe-moeder, in al hare belangen; God met de wezen in al hunne toekomst. Doch waar zijn huisgezin hem dierbaar was, en hij in een grote familie was ingetrouwd, daar strekte zijn liefde zich uit tot al de leden van die familie. Wilt ook gij, broeders en zusters, deze belofte weergeven, God zal met ulieden zijn?

(b) Wij denken voorts aan zijn liefde tot zijn kerk.

Deze gemeente heeft hij meer dan 30 jaren gediend als diaken-kassier. In het begin, toen hier nog geen leeraar was, had hij de godsdienst oefeningen geleid. Hij was de eerste om, in zijn wagenhuis, diensten te houden voor de gekleurden. Hij diende de gemeente jaren lang als koster, en in het begin buiten salaris.

DE ZONDAGSCHOOL.

Hij was een van de warmste voorstanders van de zondagschool. Biezonder geregeld was hij op zijn plaats in Gods huis.

BIDUREN.

Hij was de oprichter van de wekelikse zusterbid- stond, en een van de stichters van het wekelikse gemeente biduur.

Voorts stelde hij groot belang in de werkzaamheden van de ganse kerk, en voor het werk van de kerk had hij een open hart en beurs. Wij zullen hem mis- sen in de gemeente! In zijn dood zegt hij tot de gemeente: „Ik sterf, maar God zal met ulieden wezen.

(c). Wij kunnen hier ook spreken van zijn liefdevolle belangstelling in de welvaart van *de Samenleving*.

Hij was van het begin af een van de stichters en opbouwers van Britstown geweest. Van de stichting van deze gemeente af was hij een warme vriend van de opvoeding geweest, en hij is als voorzitter van de schoolraad en van de schoolkommissie gestorven. Jaren lang heeft hij de maatschappij gediend in de munisipaliteit en in de afdelingsraad. Te Britstown was zijn hand in alles te bespeuren. Wij zullen hem missen. Ook daarom is dit woord van grote troost: „Ik sterf, maar God zal met ulieden wezen.”

(d). Voorts denken wij aan ons volk. Van hem kan in der waarheid gezegd worden: Hij had ons volk lief. Ik zal het aan anderen overlaten om te gewagen van zijn plaats in de *Afrikaanderbond*. Hij was de ge- eerde Voorzitter van de Bond. Laten de Bondsmannen het zeggen wat hij voor hen was, hun raadsman en

hun leider. Hoevele jaren zat hij niet in de hoogste wetgevende vergadering des lands, en daar liet hij zijn invloed gelden! Jaren lang was hij de bekwame Voorzitter van Komitees in het Huis geweest. Tot het volk dat hem dierbaar was, zegt hij heden:

„Ik sterf, maar God zal met ulieden zijn!” Wij kunnen slechts aanstippen bij een gelegenheid als deze, en daarom wijzen wij in de tweede plaats op Jakobs gewag van het

IDEAAL VAN ZIJN LEVEN.

Het „ideaal” was namelijk, dat zijn geslacht tot een sterk volk zou aangroeien, in gerechtigheid toenemen, en naar Kanaän teruggevoerd worden. *Verzamelt U*, roept hij zijn kinderen toe, en ik zal u verkondigen hetgeen u in de navolgende dagen wedervaren zal! „Hij zal u wederbrengen in het land uwer vaderen.” Het ideaal dat in zijn hart leefde, is verwezenlikt geworden, zoals de geschiedenis heeft getoond. Wat is er dat de overledene zich tot ideaal had gesteld, en op de verwezenliking waarvan hij kon wijzen?

(a). Dat zijn huisgezin de Here gewijd zou zijn, en ook nog is. Het laatste woord dat hij op aarde tot zijn dierbaren sprak, was dat de huisgodsdienst toch in ere zou worden gehouden. Hij was een liefhebbend, maar tevens een streng hoofd van zijn gezin. Door hem en zijn echtgenote werd elke zaak van belang voor de Heer gelegd in het gebed. De zondagschoolles ging hij steeds met zijn kinderen over, en bij hem werden hunne versjes opgezegd. Zijne gebeden in, en met, en voor zijn huisgezin zullen verhoring vinden in de dagen der toekomst.

(b). Dat de gemeente zou bloeien op geestelijk gebied, zowel als op tijdelik gebied. Is het niet of wij zijn stem week na week horen in onze biduren? Wij zagen hem vrijwillig hulp verlenen in de zondagschool. Uit zijn eigen mond hebben wij de klacht over het gebrek aan bijbelkennis bij het opkomend geslacht vernomen. Hij was een kind Gods in de gemeente. Wij zullen zijn stem niet meer horen en zijn voor-

bidding niet meer hebben, maar het ideaal dat hij zich stelde, zal worden verwezenlijkt, in antwoord op zijn gebed.

HET ONDERWIJS.

Hij had grote belangstelling in de vooruitgang van zijn volk. Zelf onderwijzer geweest zijnde simpatiseerde hij met de onderwijzers. De school op het dorp zal hem missen. Kwam de inspekteur, dan was de heer Theron altijd bij de inspektie tegenwoordig. Laten de ouders onder ons een kransje op zijn graf leggen, vanwege zijn werk in belang van de opvoeding. De maatschappij zal hem missen! Hij was in geen zaak betrokken, of hij bad er vuriglijk over. (Dit was het geheim van zijn sukses—De schrijver). Hij verlangde steeds dat zijn volk de Here zou vrezen, want „Gerechtigheid verhoogt het volk.” Hij verlangde een volk dat manlik, oprecht en toch bescheiden voor zichzelf zou leren denken en handelen.

LANDSZAKEN

verdienden steeds zijn ernstige aandacht, en hij hield zich steeds op de hoogte van de voornaamste landskwesties. Bondsman zijnde, had hij toch een ruim hart en kon andersdenkenden respekteren. Het ideaal van een verenigd Zuid Afrika, leefde steeds bij hem sedert jaren, en opvallend is het dat nu hij ten grave gedragen wordt, men juist in Natal bijeenkomt om deze hoogst gewichtige zaak te bespreken.

DE GENADE GODS.

Hebben wij het een en ander aangestipt uit het leven van hem wiens stoffik overschot wij tans ten grave bestellen, dan willen wij in dit alles Gods hand erkennen, en Zijn genade roemen die in het leven van de ontslapene zich openbaarde. Hem onze Heer willen wij de eer toebrengen. Ter vertroosting en bemoediging en versterking, ter aansporing tot een god-

vruchtige wandel, heilige de Heer dit woord aan ons:
„Ik sterf, maar de Heer zal met ulieden wezen; Hij zal
u weder brengen in het land uwer vaderen.”

IN MEMORIAM.

(Door C. H. LOOTS).

Tans rus Oom Tommie heerlijk, sag,
Hij het dit dan ook wel verdien;
Om na soo'n lange arbeids dag,
Met die hoop hull' almaal weer te sien,
Aan hem so lief en aanverwant,
Sijn hoof te leg in 's Vaders hand.

Palmtak en o'erwinnaars kroon
Het hij uit 's Heren hand gekrij,
In Christus naam, als arbeidsloon,
Lang moes Oom Tommie daarvoor strij.
In hem verloor die huisgesin
Den Pa wat hulle teer 't bemin;
Pal het hij o'er hul' gewaak;
Cit die maalstroom het hij trou,
Skoon dikwels hier geen ligte taak,

Noot eer van God, zijn huis gehou.
Hij 't steeds s'n plig getrou verrig;
En die Afrikaander Bond help stig,
Reeds sulc 'n mag in Suid Afrika.
Onderwijs, die was zijn saak,
Nooit werd hij moe s'n las te dra'.

Lang het hij help die wette maak
Want hij was van die Huis 'n lid;
V't Vóór in Komitee gesit.

Bovenstaand gedichtje werd ons vriendelik afgestaan door de
vervaardiger, een zusters zoon van Mevr. de wed. Theron. Wij
menen niet beter te kunnen doen dan hem te doen plaatsén, want
gewoonlik is een profeet niet geëerd onder zijn maagschap en
vooral als hij, zoals wijlen de Ed. heer Theron, van de laagste
sport van de ladder is begonnen op te klimmen, en dan zoveel

roem heeft behaald. Mogelijk is het te wijten aan gebrek aan 't bewustzijn, van de kant van ons volk, dat één lid de kroon van een gezin kan, en één man of vrouw de kroon van een volk kan zijn. De geschiedenis van ons model maakt hierop echter een schitterende uitzondering. Zijn familie, aangetrouwd, zowel als eigen, eert en waardeert hem zoals ons volk het doet, met mogelijk, hier of daar een uitzondering.

Tot zover Ds. van Wijk. Wij zijn zeer dankbaar dat wij het voorrecht hadden deze aantekeningen te mogen aanhalen, opdat ons getuigenis, omtrent deze Christenstaatsman, niet overdreven schijne. Ook schrijver dezes zeide vroeger dat het geheim van dit leven van strijd gekroond met sukses, toe te schrijven was aan de gehechtheid aan zijn Bijbel en de godsdienst, die hij door de „genade Gods” nimmer prijs gaf. Hijzelf was gewoon te zeggen: Door de genade Gods ben ik dat ik ben. En dit zeide hij steeds op kinderlike, eenvoudige toon, want hij was „eenvoudig.” Dit getuigde iemand als de Ed. heer De Waal, minister van Landbouw Onderwijs, onlangs bij de opening van het Bonds Kongres van Dordrecht.

Eenvoudig, Thomas Theron eenvoudig! hoor ik u uitroepen. Ja, vrienden hij was zeer eenvoudig, in de zin van Matheus 6:22. Hij was eenvoudig genoeg om een groot man te worden, en Christen te blijven. Hij was bewust van zijn positie en de invloed die hij uitoefende in kerk en maatschappij, doch hij gevoelde bij die bewustheid, dat alleen God iemand als hij was, kon gebruiken voor het werk dat hij te doen had. Vandaar zijn behoefte aan het gebed, bij alle ondernemingen van belang. In het parlamentshuis was hij steeds tegenwoordig bij het „gebed.” Dit getuigde zijn neef, door het huwelijk, de heer S. Z. Grove, onlangs op meergemeld Kongres van de Afrikaander Bond te Dordrecht, toen hij zeide dat iemand die op hoogte van zaken was, hem mededeelde dat de heer Theron nooit na het gebed in huis kwam. Hoeveel vreugde en stof tot danken deze mededeling de vrienden van de godsdienst verschaft, laat zich wel begrijpen, door diegenen die hem verstaan. De ware Christen toch, wil zijn Heer beleden, en niet miskend zien voor de

groten en machthebbers van deze wereld. Zeer aangenaam was het ons dan ook toen de heer Grove onverholen het sukses van des mans leven toeschreef aan het feit dat hij een „Godskind” was. Natuurlijk bedoelende „kind” in de zin van Mat. 5:45; Rom. 8:14. Alles toch, wat zo in 't oog sprong bij al zijn doen en laten, zou hij zelf toegeschreven hebben aan „Gods genade.” Hij noemde zich graag een „Ou Zukkelaar,” en gevoelde zich „klein,” zoals hij placht te zeggen, wanneer hij tot iets groots geroepen werd. Hij twijfelde aan zichzelf maar nooit aan de bijstand des Heren. De Ed. heer J. H. Hofmeyr getuigde van hem dat hij zich op bekwame wijze wist te kwijten van zijn taak in het parlement zowel als op Komitees, waarvan hij Voorzitter was sedert 1890 en gebleven tot zijn dood. Ook hem is het iets dat waard was te noemen, bij een onderhoud dat een rapporteur van „Ons Land” met hem had, na en met betrekking tot het overlijden van de heer Theron, dat deze, hoewel geen geleerde, zich loffelijk van zijn taak kon kwijten door middel van de Engelse, zowel als van de Hollandse taal.

De Ed. heer C. G. Joubert van Klipdrift, Graaff Reinet, schreef o. m. aan Mevr. Theron:

Ook voor mij, voor ons volk, voor ons land is dit een gevoelige slag. Een „held” is gevallen en zal gemist worden.

Een vriendin, een dame De Wet van Worcester, schreef aan Mevr. Theron over zijn heengaan als volgt:

Ja waarlik, in hem is het spreekwoord bewaarheid, „De ware Christen is de beste burger,” en verder, „De Heer heeft ons volk vereerd door hun zolang zulk een staatsman te doen bezitten, iemand wiens leven een gedurige invloed was ten goede, op degenen met wie hij in aanraking kwam. Ons volk kan hem waarlik nu niet missen! Doch misschien zal zijn heengaan onze jongere staatsmannen, die hem lief hadden, aan-

sporen om zijn voetstappen te volgen en zijn idealen te helpen verwezenliken."

Waar deze dame hem laatst hoorde spreken was in het huis van haar vader die hij kwam troosten over een zwaar verlies dat deze had geleden. Bij deze gelegenheid vertelde hij van een boek dat hij had gelezen over de woorden van de Heer: „Indien het tarwegraan in de aarde niet valt en sterft, zo blijft het alleen." enz. Daarbij voegende, dat dit hem zulk een verschillend inzicht omtrent de dood had gegeven, van wat zijn inzicht voorheen was, en dat men er de Heer eer om moest danken dan ervoor te vrezen. Volgens wat deze dame ons mededeelt, was hij toen reeds erg zwak, en waarschijnlijk op terugreis van Kaapstad na de zitting.

Vier weken na dit gesprek is hij verhuisd, naar betere gewesten.

DE GODSDIENST.

Uit wat wij van deze dame gehoord hebben zien wij dat de heer Theron te midden van het gewoel der wereld, waarin hij ambtshalve zich moest getroosten te verkeren, zich toch onledig hield met de zaken van het Koninkrijk des Hemels. Hierin bevalt Thomas Theron ons beter dan de eenzijdigen onder de mensen, n.l. dat terwijl hij in zaken van het tegenwoordig leven zijn arbeidsveld zag, verloor hij nooit uit het oog dat er andere en gewichtiger zaken zijn die niet mogen verwaarloosd worden. Hoe verschillend van de meeste prominente mannen, zowel bij ons telande als elders! Meestal toch wordt in één richting ten nadele van de andere geijverd. De man die zijn tijd aan politiek wijdt, zegt meestal zijn godsdienstig beginsel vaarwel. (Voor de schitterende uitzonderingen, vooral onder ons eigen volk, danken wij God). „Meestal"

zeggen we, want, zoals we tussen haakjes erkend hebben, hierboven, er zijn uitzonderingen. Hiermede willen wij nog niet tekenen geven dat de andere staatslieden de godsdienst, als zaak verwerpen.—Neen, gelukkig tonen de meesten van hen nog alle respect voor wat ze aan moeders knie hoog hebben leren schatten. Maar het godsdienstig beginsel van,—zeg nu maar, geregeld hun huis-godsdienst waar te nemen,—maakt in de regel plaats voor andere, meer met de tijdgeest overeenkomende gebruiken. We zeiden dat ze respect tonen voor de godsdienst, maar helaas, de kracht deszelve wordt verlochend. Meestal willen grote lui ook graag door de godsdienst gered worden als ze sterven, maar in dit leven komt hij slecht te past. Daaraan tijd te wijden zou ook zoveel inbreuk maken op andere zaken die,—voor hen altans, meer „prakties” zijn.

Thomas Theron echter, woekerde verstandig met deze tegenwoordige tijd, gelovende dat, als het sterven hem eenmaal „gewin” moet worden, het leven hem dan „Christus” moet zijn. Aan de andere kant, zoals de lezers opgemerkt zullen hebben, beletten zijne godsdienstige beginselen hem niet getrouw te zijn in de taak hem door zijne godsdienstige zienswijze eer op het hart gedrukt dan afgeraden, n.l. de staatkunde. Hij dacht niet zoals zovelen het doen, dat de Christen geen staatsman behoorde te zijn, of dat staatkunde aan het zondige grensde, maar verstond dat voor de reinen alle dingen rein zijn. En, zoals wij gezien hebben, hij dacht ook niet dat een man van aanzien geen nederig werk zou verrichten, hetzij voor zijn onderhoud als anderszins. Neen, hij achtte het niet beneden zich om waar anderen het niet naar zijn zin deden, zoals te Britstown het geval eens was, om zelf de witkwast terhand te nemen en het werk persoonlijk te doen alsof het zijn nering was, en,—hij nam er niets voor, zei de vriend die ons dit verhaalde,—hij deed dit uit belangstelling in de opvoeding van het volk hem dierbaar, en niet om loon.

Het zoeven aangehaald geval geldt het opruimen

van het schoolgebouw gedurende een zekere vakantie, toen, zoals naar gewoonte, de voorzitter persoonlijk het toezicht hield over dit werk, waarop hij steeds zeer gesteld was. Het werk door de gehuurden gedaan beviel hem niet, en iemand zijnde die niet van veel praten hield, greep hij de kwast en . . . wel men kon naar zijn werk kijken! Onze vriend deed nooit iets ten halve. Nadat het werk was afgedaan kon men de L.W.V. van Richmond met opgerolde hemdsmouwen, betakeld met „witklei”, om gebruik te maken van de algemene term bij ons in zwang, naar huis zien gaan. De uitdrukking:—Daar heb je een echt groot man, moest bij een gelegenheid als deze gehoord geweest zijn. Werd dit echter niet gehoord, dan was het omdat men gewoonlijk iets waaraan men gewoon geworden was niet meer opmerkt. Echter gedenken de inwoners van Britstown hun voorbeeldige volksleider en weldoener der jeugd, want men besloot onlangs om, met verlof van de achtergeblevenen, een grafsteen op zijn laatste aardse woning op te richten. Hoewel een besluit van de plaatselijke tak van de Afrikaner Bond, juicht elke ingezetene van het dorp en inwoner van het distrikt dit besluit hartelik toe. Want, zoals iemand terecht in een brief aan Mevr. Theron schreef, na zijn overlijden, er is haast niets te Britstown waarin zijn hand niet te bespeuren is.

Een vriendin uit Barkly Oost, iemand die vroeger onderwijs gaf te Britstown en bij Mevr. Theron aan huis logeerde, schreef:

Lieve Mevrouw Theron,

Hoe bedroefd ben ik over uw treurig verlies! Gelieve mijn oprechte deelneming te ontvangen. Welk een troost moet het u verschaffen dat Mnr. Theron zulk deugdelik en edel leven leidde. Het grootste gedeelte van zijn tijd werd besteed aan weldaden aan anderen. Hoe zal men hem missen te Britstown! Ik haalde dikwels iets omtrent Mnr. Theron aan en wenste dikwels dat we hem hier konden heb-

ben. Hij was steeds zeer vurig op het gebied van 't onderwijs. Hoe gering moet niet de troost in onze blijken van medelijden voor u zijn! Maar gelukkig is er Een die steeds gereed is om Zijne vertroostingën ons te zenden, enz.

Zo dacht ieder die de overledene eens van nabij had leren kennen. Deze dame, hoewel Engels, aarzelt niet op hem en zijne werken als model te wijzen. Mogen wij dan, die hem de „onze” noemden, niet op hem als zodanig zien en wijzen? We menen toch stellig van ja! Wij, Afrikaanders, vergeten al te vaak dat we niet nodig hebben onze helden voor zang en dicht, sprook en, vooral voor het maken van geschiedenis, van overzee te halen. Als we de grote en edele daden van onze voorouders, de bijna ongelooflike opklimming van mannen als Thos. Theron, Kruger, Joubert en Louis Botha, van achter de schapen tot in de raadzaalen en soms aan het hoofd van de regeringen des lands, niet zo spoedig vergeten—sommigen weten er niet eens van,—dan hadden we niet nodig om altijd een held te lenen voor een of ander doel. Als Krijgsman munt een De Wet uit; als staatsman Jan Hofmeyr, als dichter Reits; als geloofsheld Ds. Kriel van Langlaagte, om niet eens te gewagen van Pretorius, Brandt—zang en dichtkunsten lagen toen nog begraven onder puin van onkunde—een Celliers en de lange lijst van mannen met hun bloed de Afrikaanse geschiedenis hielpen schrijven.

Zoals de lezers wel weten, hebben we hier-en-daar een naam genomen uit de rij der helden op elk gebied, en soms ook nog niet de allerbelangrijkste, om als voorbeeld neer te schrijven, en wij vragen of die namen niet voldoende stof tot denken, spreken, schrijven en nationale trots opleveren? Daarom mede-Afrikaanders, bestudeert de geschiedenis van uw land en volk. Niemand kan vooruitzien, maar uit wat voorbij is maken we gevolgtrekkingen van wat vóór ons ligt. Uit de leiding der Voorzienigheid van ons volk in 't verleden, leiden wij af dat wij een groot

volk gaan worden in de naaste toekomst, en een volk kan niet groot zijn zonder nationale trots, gepaard met de vreze Gods. Om beide zaken te kunnen bezitten moet men de geschiedenis van land en volk kennen. Wie zal trots zijn op wat hij niets van afweet? Of ook, wie zal de vreze des Heeren toegedaan zijn, die niet weet wat Hij voor anderen was?

Onze ontslapene wist wat de waarde van het volk waartoe hij behoorde, was, en had het daarom zeer lief. Met een rechtmatige trots sprak hij steeds van „ons volk.” De heer S. Z. Grove noemde, bij het indienen van zijn motie van medelijden, op het Bonds Kongres te Dordrecht, als tweede oorzaak van des heren Theron's sukses in dit leven, zijn liefde tot zijn volk. Hij slaagde omdat hij een Afrikaner was, en er trots op was. Hoe weinig hoop moet dit feit verschaffen aan diegenen, die alle pogingen aanwenden om zich zo te vermommen door spraak en houding, anderen die ze zich eigen trachten te maken, dat ze zich belachlik maken in de ogen van hen die ze na-apen, en erbarmlik bij hun stamgenoten! Afrikaander wees uzelve, en weet wie u is! Laat anderen, meestal dwazen, spotten met uw volk, uwe beginselen en uwe vooruitzichten, blijf uzelf en de toekomst is uwe.

En waar er diegenen zijn die menen dat door het in waarde houden van taal en nationale trots, de rasse-kwestie steeds levend gehouden zal worden, wagen wij te voorspellen, dat, met de tegenwoordige voorstellen van gelijke rechten aan de twee landstalen de genadeslag wordt toegebracht aan dat monster, rassehaat. De hollandse Afrikaner leert het Engels gemaklik en degelik aan—getuige daarvan de redeneringsvermogen van een man als wijlen Thos. Theron, alsook van de tegenwoordige voorzitter en opvolger van de overledene, voornamelijk op het platform van de Afrikaner Bond, waar het redeneringsvermogen schijnt aangewakkerd te worden door het gevoel van 't edel doelwit. De Ed. Hercules—in de wandeling Herrie—van Heerden, te Dordrecht met bijna algemene stemmen tot opvolger van wijlen de waardige voor-

zitter en vader van het Sentraal Bestuur van de Afrikaner Bond gekozen, toonde zich een even bekwame als waardige opvolger van deze te zijn. Bij het bedanken voor enige adressen van welkom, door de stadsraad en andere lichamen, kweet de nieuwe voorzitter zich op meesterlike wijze. Het Hollands wordt wel niet zo gemakkelijk aangeleerd door de Engelsman, maar het Afrikaans overspant de gaping daardoor nog overgebleven. Bij genoemde gelegenheid werden de adressen in Engels aangeboden, en eveneens beantwoord, doch daarna ook in de voertaal van het Kongres herhaald.

Bij beide partijen werd sterk klem gelegd op „toenadering.” Veel werd er tot lof van de heer Theron gezegd, als iemand die niets liever zou hebben gezien dan één groot volk, waarvan Zuid Afrika het „thuis” zal zijn en de voorzitter prees in zijn antwoord die geest van toenadering. Nu, dat had de Ed. heer Theron vele malen voor hem gedaan, hoewel bij minder bemoedigende tekenen van een ernstig verlangen naar toenadering. Nu, zo moet het zijn! Toenadering en nogeens toenadering! Zuid Afrika's zon is groot genoeg om over alle nationaliteiten te schijnen, maar niet over meer dan een volk. In ons land is plaats voor twee, drie offisieele talen, wanneer ze nevens elkander, en niet tegen elkander lopen. Wij noemen Engels noch Hollands „vreemd,” want ze zijn beiden talen van Afrikaanders. De Ed. John X. Merriman is even goed een Afrikaander als de Ed. Jan H. Hofmeyr, en toch eerstgenoemde noemt Engels zijn taal en laatstgenoemde, Hollands. Welke taal is dus „de taal” van het land? ons dunkt dat ze beiden nevens elkander gaan, en de „talen” van Zuid Afrika uitmaken. Wij willen een goed beschaafde natie zijn, en als zodanig moet men minstens toch twee talen kennen, Engels en Hollands, in ons geval. Wanneer al onze begeerten re vereniging en eenheid verwezenlikt zijn, is het doel van Thomas Theron ook bereikt, zijn streven bekroond.

Nergens werd het verlies meer gevoeld, van het

afsterven van deze held, zoals hij door iemand aldaar genoemd werd dan daar waar zijn stoel ledig stond en moest opgevuld worden. De Ed. heer Du Toit, vice voorzitter, opende, en zei o.a. dat zijn taak hem deels aangenaam, deels treurig was. Treurig, omdat dit hem tebeurt gevallen was door het overlijden van hem die voor tien jaren achtereen het werk op zulk een bekwame wijze deed. In meer dan een opzicht stond de heer Du Toit daar als plaatsvervanger van de ontslapene. Hij stond niet alleen daar als plaatsvervanger van deze bij de opening van het Kongres, maar ook als plaatsvervanger in het Parlement. Hier had de oude landsvader, die ook niet meer jong is, en die zich bepaald had moeten opofferen teneinde tegenwoordig te zijn op deze vergadering voor ons land, volk en voor hemzelf, van zoveel gewicht en grote betekenis, zijnde de 25ste vergadering van de Bond, dus dubbele herinneringen aan hem met wie hij zoveel strijd had beleefd voor de goede zaak van hun volk. Ze zijn zij-aan-zij blijven staan, tot de dood één weg nam, en de ander, afgewerkt, verlangende naar rust, achterlaat om het werk voort te zetten, door hen samen begonnen.

Bewonderenswaardige mannen! Waarom blijft u niet altoos bij ons, om ons voortelichten op onze levensweg? Maar neen, uwe plaatsen wachten u ginds, en moeten opgevuld worden! Bekwame de Heer liever ons uwe plaatsen op te vullen! Er valt waarlik niet veel aan te twijfelen, of de ed. heer Van Heerden bekwaamheid en takt genoeg bezit om de stoel te bekleden, waardig het lichaam waarvan hij tans als hoofd mag beschouwd worden; doch ook hij gevoelde dat het geen geringe zaak was in plaats te treden van een man als de diep betreurde, overledene voorzitter. Betrekkelijk een jonge man zijnde, met rijpe ervaring in landszaken, met talent, ontwikkeling en het voorrecht van lang een man als de vroegere voorzitter, als voorwerp van studie, gehad te mogen hebben, heeft de nieuwe voorzitter een schone kans, en verwachten wij veel van hem, mogelijk meer dan hij denkt,

en meer dan hij zelf verwacht. Als wij ons mogen verstouten om iets te raden aan de veelbelovende nieuwe voorzitter, zouden we de woorden van Petrus aanhalen, (1 Pet. 2 : 7): „Vrees God en eer de Koning,” met „en blijf getrouw aan volk en taal,” erbij gevoegd. Wat van één mens waar is, is ook van de ander waar, en als heer Grove en anderen met hem menen het sukses van des heren Theron's leven aan zekere beginselen toe te schrijven, dan verwachten ze geen heil van iemand die dezelfde beginselen niet is toegedaan, dit laat zich natuurlijk begrijpen.

ZIJN BIJBEL ALS GIDS AANGENOMEN.

Als huweliks geschenk gaven Mevr. en Mnr. Theron aan hun nicht Mej. Liebenberg thans Mevr. Louis Pienaar van Beaufort West, een Bijbel, met het volgende door de oom, eigenhandig voorin geschreven, waaruit de waarde die hij aan zijn Bijbel steeds en onder alle omstandigheden hechtte, blijken zal:

Aan Catharina Gertruida Liebenberg.

HUWELIKS GESCHENK.

Ontvang deze Bijbel als een geringe huweliks geschenk van ons. Wij gaven hem u, omdat, in de onder-vinding, in ons huweliksleven, hij onze beste vriend, ons enige veilige gids, ons heerlijkste en zekerste licht en ons zaligste vertroosting was. De Here make hem dit ook voor u uit genade.

Is de wens van

Uw Oom en Tante T. P. en A. A. THERON.

Bij gelegenheid van een ander huwelijk van een nicht, Mej. Steyn thans Mevr. Grundlingh van Cala trof het schrijver dezès dat de heer Theron, die zich niet thuis bevond, de enigste was die enkel een Bijbeltekst als gelukwens telegrafeerde. Nooit schaamde Oom Tommie zich de hoogachting die hij voor zijn Bijbel koesterde te doen blijken. Meer dan eens haalde hij dan

ook een tekst, zoals ook wijlen President Kruger het dikwels deed, uit het Boek der boeken aan, om aan zijn argument in de raadzaal kracht bij te zetten. Is dit niet wat met recht genoemd kan worden „heldhaftigheid?" Waar men zich blootstelt aan de beschimping van de geleerde wereld, en, in meer dan een geval, van zijn geleerde kolega's, daar vereist het heldenmoed, om zo zeer eenvoudig, te zijn als om de Bijbel te doen gelden voor het hoogste gezag. De grote Henry Ward Beecher zegt in zijn leerrede over I Cor. 16: 13. o.a. het volgende:

Heldenmoed is het vermogen om onder gegevene omstandigheden te handelen uit zedelijke beweegredenen, verheven boven die welke gewoonlijk de mensen rondom u aandrijven, of de mensheid bezielen.... Waar de ganse wereld door hoogmoed gedreven wordt, weigert gij door hoogmoed gedreven te worden.... De ware heldenmoed bestaat in de trap waarop gij u verheft, boven hartstocht, fysiek, instinkt algemeen aangenomen regels of zelfzucht.... Datgene, hetwelk kracht, bekwaamheid, en onoverwinnelijkheid doet ontstaan, en handelt voor een edele zaak, in edele richting, dat is het dat de held en de heldenmoed daartelt. De heldenmoed hangt niet af noch van de verhevenheid van de gebeurtenissen, noch der sféren, waarin en waarbij de mensen heldhaftige eigenschappen ten toon spreiden: Het komt aan op de verhevenheid der ziel, die handelt.... Het daagliks leven is als het ware de eigenlike cirkel waarin de heldenmoed zich beweegt. Er hebben in iedere familie heerlijke dingen plaats, waardig om aan historie en poezie tot onderwerp, te dienen, en die ook in het ander leven bezongen zullen worden.

En zo gaat de prediker voort om te bewijzen dat tot daden van buiten gewone aard, buitengewone moed vereist wordt, -heldenmoed. De ed. Oom Tommie was dus een held in de zin van Beecher. Er wordt soms meer moed gevorderd van een man die van de populaire gebruiken wil afwijken en van populaire opinie wil verschillen, dan van de man die een sterkte wil bestormen.

BLIJKEN VAN MEDELIJDEN.

Eerwaarde P. J. Pienaar, van Hermanus, een nabestaande van Mev. Theron, schreef o.a. het volgende:—

Gisterenavond zag ik in de nieuwsbladen dat Oom Tommie heengegaan was, en nevens de velen die uiting gaven van deelneming met u, wens ik mijn medelijden u te betuigen. Ik las ook hoe men van hem spreekt als politieke leidsman van ons volk, en hoe ik dit ook op prijs stelde, kwam de gedachte toch bij mij op:—Er was iets veel beters nog in hem, n.l. hij was een innige Christen. Ja, ik geloof dat juist de vreze Gods hem heeft gemaakt tot wat hij was, voor land en volk. Dit laatste was de overtuiging van, niet alleen anderen, maar onze overledene sprak dit meer dan eens als zijn eigen overtuiging uit, zoals reeds is aangetoond. Daar hij de Heer vreesde, werd niets ondernomen zonder Hem om raad en wijsheid te smeken, en.....de uitslag schreef hij aan Gods genade toe.

Ds. D. S. Botha, van Stellenbosch, schrijft onder datum 16de Oktober van het jaar van het overlijden van onze vriend, als volgt:—

Hooggeachte Mevr. Theron,

Ik gevoel de behoefte aan u van mijn innige deelneming met u, in uw verlies, te verzekeren. Niet alleen hebt gij en uw gezin veel verloren, maar ook de geheele gemeente Britstown, de Ned. Geref. Kerk, en geheel ons volk. Hoe gaarne zouden wij uw waardige echtgenoot langer behouden hebben! Wij danken God voor wat Hij van uw echtgenoot gemaakt heeft,

en voor wat Hij voor ons door hem gedaan heeft. Zijn gedachtenis zal tot zegen zijn. Ik denk veel aan wat hij en u voor mij geweest zijn, gedurende mijn ballingschap. In de Ring van Kaapstad, werd op mijn voorstel besloten een brief van sympathie aan u te zenden.

Van harte gegroet,

Uw deelnemende Vriend.

(Get.) D. S. BOTHA.

Ook deze dienstknecht Gods gevoelt dat Hij van hem maakte wat hij was. Tussen de regels van deze brief lezen wij dan ook, „Door de genade Gods werd hij wat hij was.” Wij laten hier bedoelde brief van de Ring volgen:

Kantoor van Ned. Ger. Kerk,
Hugenoten Gebouwen
Queen Victoria Straat,
Kaapstad, Oct. 12 1908.

Geachte Mevr. Theron,

Veroorloof mij, u mijne hartelijke deelneming in uw onherstelbaar verlies te betuigen. U heeft een dierbaar echtgenoot, en uwe kinderen een trouwe vader vader verloren; land en volk een der ge-eerdste en meest beminde zonen; velen van ons een goede vriend en medebroeder; de Kerk des Heeren een van hare voornaamste en vroomste voormannen. Ik heb hem gekend sedert mijn vroegste jeugd, en kan mij nog uit mijne kinderjaren herinneren, zijn buitengewone ernst in biduren en alle geestelijke kringen. Er is een ceder onder de boomen des wouds gevallen, en het gansche land bedrijft rouw,—doch Goddank, dat wij bij onze rouwklage een stem des danks en des gejuichs kunnen laten hooren, voor de gave Gods aan Kerk en volk. Dit zij uw groote troost: dat hij zooveel is geweest, zooveel heeft kunnen doen, zoo diep zijn merk heeft kunnen afdrukken op Kerk en Staat, en, bovenal, dat hij onder al zijn publieken arbeid de

vrome geloovige zich betoonde. Zijn invloed duurt voort, daarom zal zijn nagedachtenis steeds lief en schoon zijn. Wees, met de uwen in dezen droevigen tijd, den grooten Herder der schapen aanbevole, door de broeder, die met u treurt, en ook juicht en God dankt voor zijn leven,

(Get.) B. P. I. MARCHAND.

Ds. Louw van Vosburg, zegt in een lang en deelnemend schrijven, aan de weduwe, o.a. het volgende:

Mevr. T. Theron, Britstown,

Met één woord kan ik getuigen dat ons land,—ons gansche land,—onze kerk, en bij name de gemeente Britstown, de pastorie, en de zending zaak veel heeft verloren!.....Zuid Afrika heeft een groot man verloren!.....Hij heeft zich opgeofferd voor zijn volk!.....Hij was een voorbeeldige Christen, een vriend van God! enz.

Hier hebben we aangehaald wat door mannen geschreven is, die Thos. Theron kenden, en dus instaat waren wegens hun persoonlijke kennis van hem, een opinie over zijn werk zowel als over zijn persoon uit te spreken. Wat echter meer zegt, is, dat ze personen zijn die bevoegd zijn te oordelen. Doch niet alleen de Kerk en kerkmannen,—de maatschappij, de hooged. Regering, de vriende-kringen,—allen betreuren zijn heengaan, en noemen het verlies „onherstelbaar.” Gelukkig dat ons volk uit goed staal bestaat, en—al zal het moeilijk zijn in één-en-dezelfde persoon een opvolger in alles te vinden—er door het slijpen meer mannen van het gehalte van Tommie Theron kunnen gevormd worden. Trouwens, er was nog nooit een plaats opge gevallen die niet kon worden opgevuld. De moed dus niet laten varen.—Er werd een opvolger voor Jan Brandt gevonden, in de persoon van de man op wie geheel Zuid Afrika met recht trots is t.w. Martinus Theunis Steijn; een opvolger voor beide Paul Kruger

en Joubert, in één persoon, n.l. de ed. gestr. Generaal Louis Botha, en waarom zal de Heer ons nu mannen ontzeggen om de plaatsen, die door Thomas Theron werden opgevuld, na hem in te nemen? Moeilijk,—Ja het gaat moeilijk! Toch worden de plekken een-voor-een opgevuld. In het Parlement; in het sentraal bestuur; in het distriktbestuur, overal zijn plaatsen ingenomen. Dus, de moed niet opgeven, mijn landgenoten.—Alles zal wel recht komen! Wij laten hier nog enige brieven, en een paar telegrammen van pulieke lichamen volgen:—

Mnr. W. H. Gerdener, Publieke School, Steijnsburg, schrijft als volgt:—

Waarde Mevr. Theron,

Alhoewel laat, en ik u persoonlijk onbekend ben wensch ik toch om u een kort woord van deelneming toe te zenden. Toen ik onderwijs gaf aan de Publieke School te Richmond, had ik heelwat gelegenheid om de, nu overleden, heer Thomas Theron te leren kennen.

U verliest veel; uwe kinderen ja, de geheele familie verliest veel en vooral verliest de jeugd van ons land veel. Zuid Afrika verliest veel, meer misschien dan velen verstaan. Moge Hij, Die alleen de wonden genezen kan, u steunen en vertroosten! Het is een groot voorrecht om met zulk een man in aanraking te zijn gekomen, en wij hebben reden om God te danken dat wij hem voor Zuid Afrika gehad hebben.

Met innigste deelneming, noem ik mij,

De Uwe

(Get.) W. H. GERDENER.

Wij stemmen in met de heer Gerdener, waar deze zegt, „en vooral de jeugd;” niemand die met de heer Theron in aanraking kwam, kon anders dan zeggen, dat „vooral de jeugd” veel verloor in hem. Het onderwijs stond bij hem steeds nummer één onder volksbelangen. Dit is wat zovelen onder ons geliefde

Zuid-Afrikaanders nog te weinig op het hart dragen: De jeugd. Het kind, zegt een oud spreekwoord, wordt de vader van de man. Degenen die tans op onze schoolbanken zitten, heersen over een halve eeuw over onze graven. Is dit dan geen eerste plicht om te zorgen voor de opvoeding van de mannen die zullen heersen wanneer we zullen slapen, en niets voor het land, dat wij voorgeven lief te hebben, zullen kunnen doen? Het bestier glijdt door onze handen, in die van anderen,—die anderen zijn ons toevertrouwd, om gevormd te worden, voor hunne plaatsen in de samenleving na ons. Wat de voorvaders bedorven mogen hebben, hebben wij niet te verantwoorden, maar wat het opkomend geslacht eens bedorven mag, zal, voor een groot deel altans, op onze rekening komen. Kweekt het plantje naardat ge de boom verlangt. Voedt de jongen, het meisje op zoals ge de man, de vrouw, verlangt. Onthoudt, Afrikaanders,—De vreze des Heren is het beginsel der wijsheid. Wie dus wijze regeerders wil helpen vormen, vergete de Heer en Zijn vreze niet. Wij wagen het te zeggen, dat de Afrikaander zonder de vreze des Heren niets betekent voor het volk, dat zich op Hem beroept. Laten ouders, voogden en onderwijzers hieraan denken.

Victoria West,
14 Sept., 1908.

Zeer Geachte Mevr. Theron,

Hoe zal ik u mijn diep gevoel van smart en medelijden doen verstaan, bij het overlijden van uwen dierbaren echtgenoot, en mijnen waardigen vriend, de heer Theron? Het was mij alsof de tijd van zijn dood maar niet waar kon zijn, want hoe kunnen wij hem toch missen, wij zijne vrienden en zijn volk en land, die hij zoovele jaren trouw, ja, tot den dood toe trouw heeft gediend? Dat het gansche Afrikaansche volk zal treuren en rouw dragen over het heengaan van Oom Tommie, is zeker. Zaterdag ontving ik het telegram van zijn zwakken toestand, toen was ik reeds in bed wegens een zwaren aanval van in-

fluenza, en toen het telegram van zijn dood kwam, was ik nog niet op. Ik ben, geachte mevr. Theron, zeer teleurgesteld geweest, toen ik in zijn laatste ogenblikken mijn goeden vriend niet kon bezoeken, en zijn lijk niet hebben kunnen volgen naar het graf. Geloof mij, dat niets anders dan mijne ongesteldheid, mij heeft kunnen terughouden, van hem te vereeren met een laatste bezoek. Ik heb Maandag aan u getelegrafeerd, maar daar ik niet persoonlijk naar het telegraafkantoor kon gaan, weet ik niet of gij het telegram hebt ontvangen. Mijn echtgenoot neemt ook deel in dit uw treurig en onherstelbaar verlies. De Heere Zelf vertrooste u en heele de diepe wonde, die Hij u geslagen heeft. Wees verzekerd, Mevr. Theron, dat uwe, en de vrienden van uw lieven overleden echtgenoot, uwer steeds zullen gedenken in hunne gebeden.

De beste groete en Gods vertroosting van

Uw deelnemenden Vriend,

(Get.) H. J. H. CLAASSENS.

Zo schreef de Ed. Claassens, L.W.R., aan Mevr. Theron, bij het vernemen van de treurmare, van des heren Theron's overlijden. Dit schrijven spreekt voor zichzelf zo duidelijk, dat men presies weet wat de Ed. heer Claassens van de overledene dacht, niet alleen als vriend, maar ook als staatsman. Dat de leden van 't hoger zowel als van 't lager huis hem onmisbaar achtten, toont ons hoever de man die onder omstandigheden, zoals die door ons vermeld, moest beginnen, het had gebracht. Voorzeker kon iemand zonder gezond, helder brein het zover nooit brengen, maar vooral gold de wilskracht en volhardingsvermogen gepaard met de ondernemingsgeest, die zich in zijn gehele leven openbaarde, bij dit opklimmen van knecht tot baas, van dienaar tot heerser. Zijn Heer schiep hem om te heersen, en niet om te dienen, hoewel hij zeer gewillig was te dienen, al heersende diende, tot zijn dood toe.

Mevr. Smartt, echtgenote van de Ed. Dr. Smartt, schreef, d.d. 13 Okt. 1908, o.a. als volgt:—

Lieve Mevr. Theron,

Ik gevoel het mijn plicht u een regeltje toe te zenden, van een hartelik gevoeld medelijden in uw verschrikkelik verlies. Moge God u en de uwen troosten, en helpen om de slag, door Hem u toegebracht te dragen. Ik ben er zeer verheugd over dat Dr. Smartt Mnr. Theron had kunnen zien voor hij Britstown verliet, bij zijn jongste bezoek aan die plaats, daar hij altijd zo zeer gehecht was aan Mnr. Theron, en zijn vriendelike handdruk zeer zal missen. Later zal het u tot troost strekken te weten hoe algemeen hij werd bemind en geëerd; tans kan u slechts verpletterd gevoelen door droefheid.

(Get.) SYBIL A. SMARTT.

De Ed. Dr. Smartt had zijn vriend krank moeten achterlaten, en vertrekken naar Natal, teneinde bij de opening van de Nationale Konventie, waarheen hij—Dr. Smartt—afgevaardigd was, tegenwoordig te zijn. In zijn laatste krankheid had hij hem mogen bezoeken, zoals men uit de brief van Mevr. Smartt verneemt, doch had niet kunnen blijven om het einde te zien, wegens de noodzakelijkheid van te Durban tegenwoordig te moeten zijn. Dat dit hem speet, en hij de dood van zijn vriend gevoelde, blijkt uit een telegram dat wij hier geven:—

Van Smartt,

Aan Theron, Britstown.

Pas hier aangekomen, gisteravond laat, of hoorde treurige bericht. Kan droefheid niet uitspreken. Gelieve diepst gevoelde medelijden aan uw moeder en de kinderen mede te delen, en innige spijt wegens onvermijdelike afwezigheid bij begrafenis.

Uit dit telegram zien we dat Dr. Smartt werkelijk zich gehecht gevoelde aan de man met wie hij meer

dan eens een lansje moest breken in het Parlement over partij kwesties. Dit telegram werd gericht aan de heer T. A. Theron, die ingevolge de krankheid van zijn vader zich te Britstown bevond. Een eerlijke strijder ontbreekt nooit een kroon, al wordt die hem ook door de tegenpartij op het hoofd gezet. Uit deze betoning van medelijden en innige vriendschap, toont de Ed. Dr. Smartt zijn eigen edelmoedigheid tegenover diegenen die hun tegenpartij een haat koesteren, en slechts gelegenheid zoeken om hun haat te openbaren. De heer Theron sprak dan ook steeds van de dokter als van een man van ruime beginselen. Ook hij strekt Britstown, zijn vroeger woonplaats, tot eer in 't Parlement.

De Ed. heer J. F. Lombard van Lombardi, Riebeek Oost, gaf het gevoel dat zich van hem meester maakte, bij het vernemen van ons verlies, in de volgende bewoordingen te verstaan:—

*Mevr. de Wed. T. P. Theron,
Britstown.*

Geachte Vriendin,

Ik wens hiermede mijn hartelike deelneming aan u en uwe kinderen te betuigen, met het onvergetelik verlies, door het overlijden van uw waardige echtgenoot, en mijn beminde vriend en broeder in Chrtstus.

Ik kende hem sedert de eerste provinciale vergadering te Richmond gehouden en ben sedert achttien malen met hem samen geweest op bondskongressen.

Op het voorlaatste kongres, te Middelburg, logeerden wij nog aan een-en-dezelfde plaats, en in een-en-dezelfde kamer. Hoemeer ik met hem kennis maakte hoe groter mijn achting, en sterker mijn liefde voor hem werd. En ach, toen ik hem na afloop van de laatste Parlementsessie groette, kon ik toch niet denken dat ik hem op aarde nooit weer zien zou. Zijne trouwe diensten aan land en volk bewezen, zullen in dankbare herinnering blijven tot in lengte van dagen. Zijn heengaan is een onherstelbaar verlies, niet alleen

voor u en de kinderen, maar ook voor land en volk. Mijn bede is dat God u en kinderen, ja ons allen die over hem treuren, vertrooste en genade schenke om zijn goed voorbeeld na te volgen, opdat ook wij aan onze roeping en plichten mogen beantwoorden, en gereed mogen wezen wanneer wij geroepen zullen worden om onze pelgrims staven neder te leggen, en overgeplant te worden, uit deze moeitevolle wereld, in de volzalige hemel, waarvan hij reeds een deelgenoot is.

U nogmaals Gods vertroostende genade toebiddende, verblijf ik,

Uw deelnemende vriend.

(Get.) J. F. LOMBARD.

Verderaan, wanneer we het meer politieke gedeelte van onze schets zullen bereikt hebben, en brieven en telegrammen van politieke lichamen hopen te geven, treffen onze geëerde lezers de ed. schrijver van deze brief weer aan als voorzitter van tak No. 1 van de Afrikaander Bond. De heer Lombard is tevens ook lid van de Wetgevende Raad, of Hoger Huis.

Wat de J. C. Vereniging van Britstown aan hem meent verloren te hebben, verstaan onze lezers best uit een schrijven namens dit lichaam aan de weduwe, dat luidt als volgt:—

Britstown,
19 October 1908.

Mevr. de Weduwe T. P. Theron,
Britstown.

Zeer geachte Mevrouw,—Het is op besluit van de plaatselijke Christelijke Jongelieden Vereniging, genomen op de 17 dezer, dat u dit schrijven gericht wordt door ondergetekende Kommissie ertoe benoemd.

Als ene C. J. Vereniging kunnen wij niet anders, dan u en uw huisgezin de verzekering te geven, die wij hiermede uitspreken, dat wij innig met u gevoelen in uw zwaar verlies bij het afsterven van uw echt-

genoot. Hij was ons een vader. Wij verliezen, als een vereniging, in hem wat nauweliks weer zal kunnen worden aangevuld. Zijn raadgevingen, terechtwijzingen, en belangstelling,—wij zullen die missen. Echter, ons verlies is zijn gewin, en wij willen hem de rust, die hij thans geniet gunnen. Moge zijn voorbeeld echter bij ons, als opkomend geslacht, navolging vinden! Wij gevoelen, dat gij met uw huisgezin, nog veel meer in hem verloren hebt, en geven u dus de verzekering van onze innigste deelneming met u. Moge de Eeuwige Trooster uwe harten vertroosten! Moge Hij, die deze diepe en ongeneeslike wonde geslagen heeft, die ook weer helen! Immers, Hij heeft het gedaan, geve Hij u genade om te zwijgen! Hij heeft beloofd om Zelf de plaats in huis en hart op te vullen, waar Hij zegt, „Ik ben een Vader der wezen, en een Rechter der weduwen.” Moge Hij uwe harten vertroosten! Wees met uw huisgezin verzekerd dat wij als vereniging, uwer zeer gedenken in deze dagen van droefheid.

Met innige belangstelling en diep medelijden, na hartelike heilbeden,

Noemen wij ons, namens de plaatselijke C. J. Vereeniging.

Uwe dw. Dienaren,

(Get.) JNO. BREEDT
Z. B. GROVE
F. L. VILJOEN

De eerste ondergetekende, Eerw. Jno. Breedts, is de plaatselijke zendeling, de tweede, de heer Zacharias, Blomerus Grove, een zusters zoon van Mevr. Theron, die sedert jaren dienst doet in de C. J. V. niet alleen, maar als Sekretaris van het dist. bestuur van de A. Bond van Britstown.

Mevr. De Vos, echtgenote van de hoogerwaarde Prof. De Vos, uitte haar medegevoel in een brief, als volgt :—

Laanrust, Stellenbosch.
Okt. 19 '08.

*Mevr. Thomas P. Theron,
Britstown.*

Geachte Zuster,—

Ik heb veel aan u gedacht in de laatste dagen. Wij treuren met u over het grote verlies, dat u, uw huis, de gemeente Britstown, ja, geheel ons land, geleden heeft. Wij zagen telkens in de nieuwsbladen, dat uw lieve echtgenoot ernstig krank was, doch wensten en verlangden dat hij zou herstellen. De wegen des Heren zijn niet onze wegen. Wij menen dat hij hier zo zeer nodig was voor kerk, land en volk, maar de Heer weet wat Hij doet, en zal nooit een fout maken. Hij heeft Zijn dienstknecht hogerop geroepen, en kunnen we zijne wegen nu niet verstaan, later zullen wij ze wel verstaan.

Lieve Vriendin, moge u de zoetste vertroosting des Heren aan uw hart ondervinden, en de verwerkelijking van al de beloften in de Heilige Schrift vervat.

De jaarvergadering van de V.Z. Bond is goed afgelopen. Moge de Heer u kracht, moed, gezondheid en geloof geven, om steeds, zoals voorheen, voor Zijn zaak te ijveren. Mijn echtgenoot verenigt zich met mij in hartelijke deelneming.

Uw toegenegen Zuster, in de Heer,
(Ge!). A. M. DE VOS.

Mevr. Steytler schreef onder datum Okt. 15 '08, van Philipstown, als volgt:—

Waarde Mevr. Theron!

Met leedwezen vernamen wij de treurige tijding dat uw dierbaar echtgenoot er niet meer is. Mits deze wens ik u mijn innige deelneming te doen weten, in dit uw groot en onherstelbaar verlies. Wie kan beter en meer beter met u gevoelen dan ik, die deze bittere drinkbeker zelf geledigd heb? Gij zult mij wel verstaan, als ik zeg: Ik gevoel voor en met u. Uw

huis is ledig, gij hebt uwe tranen tot spijsdag en nacht, doch gij weet ook dat God het deed en geen mens, hoewel we soms niet kunnen verstaan „waarom”, weten wij toch dat onze God geen fout maken kan. Lees Psalm 39 : 10, en ook Jesaja 45 en 48 : 17. Lieve Mevr. Theron, ik heb getracht iets te zeggen tot troost, doch ik weet dat ik ver ben tekortgekomen, want uw hart is te zeer en te verbijzeld op dit ogenblik om vertroost te worden. Ik ween met u, en terwijl ik schrijf rollen de tranen mij over de wangen, en mijn hart klaagt met het uwe. Ik hoop dat gij deze regelen zult aannemen als voortgevloeid uit een oprecht hart, dat met u voelt en met de uwen.

Met hartelijke groete,

Uwe Vriendin,

(Get). M. STEYTLER.

Wij laten nog een brief van Mnr. Francis Bayly, vrederechter te Deelfontein hier volgen, en geven de vertaling zo letterlijk mogelijk:—

Lieve Mevr. Theron,

Dienede deze om u mijn medelijden aan te bieden in het zeer treurig en zwaar verlies, dat u geleden heeft, in hem die onze Vader, die onze lotgevallen bestiert, tot zich heeft genomen, n.l. uw zeer geliefde, en gerespekteerde echtgenoot. D. en ik gevoelen zeer voor u en uwe kinderen, en hadden inderdaad zeer spijt dat we geen kennis hadden ontvangen van Mnr. Theron z'n dood, noch van de tijd waarop de begrafenis zou plaats hebben, daar we hem gaarne de laatste eer, die we hem verschuldigd waren, hebben willen betonen, door zijn begrafenis bij te wonen. Ik kan geen woorden vinden, om uitdrukking te geven aan wat ik voelde, en voor u en de vaderloze kinderen nog steeds gevoel. Wij kunnen slechts opzien naar de Man van Smarten, en Hem vragen ons kracht te geven om te zeggen „Uw wil geschiede” wanneer ons gevraagd wordt om iemand ons dierbaar af te geven.

Vertrouwende dat deze u en de kleinen in goede
welstand zal aantreffen verblijf ik, na beste groeten,

Uw medelijdende Vriend,

(Get). F. C. BAYLY.

Wat we tot hiertoe hebben gegeven, met betrekking tot brieven enz. was van personen met wie onze ontslapen vriend in geen politieke betrekking stond of liever, personen die, hoewel ze in meer dan een geval in politieke betrekking stonden tot de heer Theron, meer aan hem gehecht waren als persoonlike vrienden. In alle bescheidenheid gaan we over om het een-en-ander uit zijn politieke loopbaan aan te tekenen, en maken daarbij weer gebruik van enige brieven, waarvan Mevr. Theron er enige honderden ontving, en telegrammen van de voornaamste ingezetenen van al de voornaamste distrikten, steden en dorpen in ons land.

POLITIKUS EN PARTIJMAN.

De heer Theron was een geboren politikus en gematigde partijman. Als politikus had hij Zuid Afrika op het oog, en arbeidde in belang van 't land zijner vaders, het land van zichzelf en zijne kinderen. De laatste zinsnede ziet wat op de heer Theron steeds in het hart grifte, nl. dat ieder tegenwoordig geslacht voor het volgende leven moet. Hij vergat nooit het opkomend geslacht, en dacht er steeds aan hoe de geslachten vóór ons zich hebben opgeofferd teneinde ons een bestaanbaar land, en beschaafde maatschappij na te laten. Hij gevoelde dat we nutteloos zouden hebben geleefd, als we een bedorven maatschappelijke of kerkelijke toestand nalieten. Hij gevoelde tevens dat kerk en maatschappij zodanig ineenvallen, dat men zich aan één niet onttrekken kan zonder de ander te benadelen. Vandaar dat hij, zoals reeds aange-

toond, een kerkelijke staatsman was, om het zo te noemen. Het welzijn van de Afrikaander, gezamenlik zowel als individueel—zijn streven was dus voor gelijke rechten voor allen. Men kon moeilijk in een gesprek met de heer Thomas Theron geraken, zonder om van dit beginsel overtuigd te worden in hem. Hij had alle nationaliteiten op het oog wanneer hij aan het land en z'n belang dacht. Ook de kleurling moest zijn billike rechten en rechtmatige previligieën hebben in dit zonnig land, het eerst aan Cham ten dele gevallen. Als we dit zeggen willen we daarmede niet de schijn geven van onszelfen niet gelijk te blijven, daar we vroeger de heer Theron voorgesteld hebben als iemand die wist de kleurling op zijn plaats te houden, daarom gebruiken we opzettelijk de bijvoegelijke termen, "billike" en "rechtmatige". Geen gelijkstelling, maar ook geen onderdrukking. Vandaar de achting der gekleurden, waarvan we vroeger gewaagden, vooral de gekleurden van zijn eigen distrikt.

De Hollandse Afrikaander echter was het voorwerp van zijn biezondere aandacht. Het denkbeeld dat zijn eigen natie achteruit zou gaan, en later alleen als dienstboden nog in het land hunner edele vaderen een armzalig bestaan zouden vinden, en in 't geheel geen aandeel in het bestuur over hen zouden hebben, was hem onverdraaglik, zoals het elk rechtgeaard mens wezen moet. Hij dacht dus in een biezondere zin aan die mensen. De Hollandse Afrikaander moest dus, koste wat het wil, gered worden van een wisse achteruitgang, en onherstelbaar verval vanuit de beschaafde samenleving. Ware dit toch het doel van meer van onze bekwame staatslui! Hoe veilig dan de heilige belangen van ons edel volk! Dan was de Hollandse Afrikaander niet reeds gedeeltelik een vreemdeling in z'n eigen land.

DE AFRIKANER BOND

Hij zag duidelik in dat, om het volk tegen achteruitgang te bewaren, men hem z'n eigen kracht moest

bestuurs vergaderingen, en maandelikse vergaderingen voor de takken vast testellen. Het doel van „door aan het werk te zetten,” de eigen kracht aan het volk te leren kennen, en door organisatie die krachten, die aanwezig waren te ontwikkelen, en nieuwe krachten, zoals van de pers, redenerings vermogen, kennis van de lotgevallen van volken en natieën en wat dies meer zij, in 't leven te roepen, is dan ook groten-deels bereikt, waar de Afrikaander partij tans een grote meerderheid in 't parlement bezit. Dus van het „stemrecht” heeft het volk reeds een flink gebruik gemaakt.—Die kracht bezaten ze altijd, zonder ervan gebruik te maken, doordat ze niet wisten hoe—maar de macht van de pers—die macht bezat het volk nog niet, die was nog buiten hun bereik, wegens de geringe mate van verstandsontwikkeling, en zo ook de macht van het redeneringsvermogen, wat een redenaar op het platform kan uitvoeren, dat was ons volk nog vreemd. Dit moesten de organiseerders in 't leven zien te roepen. En,—ja waarlik, de pers is een krachtiger wapen in de handen van 'n Ds. S. J. du Toit, de heer F. S. Malan, wijlen de heer Borkenhagen, Dr. Engelenburg—om Jan Kiezer niet te vergeten—en zovelen die we zwijgend voorbij moeten gaan; en het woord meer in de mond van een Jan Hofmeyr, Jan Brandt, John X. Merriman, J. W. Sauer, D. P. van den Heever, Thomas Theron en zovele anderen, dan het grofgeschut—lyddite bommen inbegrepen—van de menslievende en overbeschaafde Lord Roberts, en zelfs krachtiger dan het uitroeijngsstelsel in de konsentratie kampen door hem in werking gebracht. Thomas Theron verstond gelijk vele verstandigen onder ons volk het hebben leren verstaan, dat men een Boer, om de gebruikelijke term te bezigen, wel leiden kan, maar niet drijven. Daarom dan trachtte hij en anderen met hem, iets in het leven te roepen, waarin het volk zelf een werkzaam aandeel kon nemen. De A. B. valt juist in de smaak van de Afrikaander, omdat er genoeg, en niet te veel politiek in opgesloten zit, en de leiders zijn taal praten, en zijn volksgewoonten

handhaven, ja,—en wat meer zegt—zijn kerk aanhangen, zijn godsdienst in ere houden. De predikant zelfs was welkom op een Bondsvergadering, want ze werd steeds met gebed geopend en gesloten, een teken dus dat de vergadering niet belegd was om kwaad, maar om goed te doen. De bewering, waarvan men gelukkig tans minder dan vroeger hoort, als zouden de leiders een rebelleuze bedoeling gehad hebben, dient dan ook niet verachting verworpen te worden, door degenen onder onze tegenstanders, die ons beter hebben leren kennen.

Van de reeds sterkgeworden Afrikaander Partij was de Afrikaander Bond de oorsprong, het zaadje dat ontkiemde, groot werd met stam en takken naar alle richtingen, en die heden nog het best georganiseerde gedeelte van al de delen van het—in de hoofdpunten altans—reeds verenigde volk van Zuid Afrika. Ja, hij is de kern van het volk—geen partij apart van de grote Afrikaander Partij over het land—onverschillig wat de naam zij, Unie, Het Volk of wat ook al, maar de oude stam, waaruit al die takken zijn ontstaan en voortgesproten. Hij dikteert niet zoals ten onrechte wordt beweerd door kwaadwillige personen, maar adviseert als oudste organisatie in zaken van algemeen belang. Buiten dat we nu van plan zijn mannen als D. F. du Toit—Oom Lokomotief—en anderen, die met hem, en zelfs misschien voor hem aan het werk zijn gegaan, menen we toch met recht de heer Theron de „vader” van deze echt nationale en machtige vereniging te noemen. Immers, hij was niet alleen behulpzaam in het ontwerpen van het plan, maar de bewerkstelliger van het houden van het eerste kongres, zoals we reeds zeiden, en tevens afgevaardigde voor Richmond. Sedert de totstandkoming van de Bond, in 1882, ageerde hij als sekretaris van het hoofdbestuur, welke waardigheid hij bleef bekleden tot hij 1898 toen hij tot voorzitter van 't Centraal bestuur werd gekozen, welke betrekking hij bekleedde tot de dag van zijn dood. Bij zijn aftreden als sekretaris ontving hij als geschenk een prachtig uitgewerkt zilveren bord, met de volgende inscriptie:—

*Aan de Ed. Heer
Thomas P. Theron, L.W.V.*

*Een blijk van waardeering van de
16 jaren getrouwe diensten als Sekretaris van de
Afrikaander Bond en B.B. Verenging.*

Bonds Kongres, Feb. 1898.

Dit geschenk, dat door hemzelve en de gehele familiekring zeer op prijs werd gesteld, strekt de Afrikaander Bond tot eer. Trouwens, een van de zaken waaraan de mensen zich het meest schuldig maken, is voorzeker onerkentelijkheid, ondankbaarheid. Door zulk een tastbaar blijk van waardering van de onschatbare diensten door deze man des volks, aan zijn volk bewezen, tonen de Afrikaners dat ze verstaan wat die man voor hen heeft gedaan. Immers, er was een tijd toen ons volk een nationale dood tegemoet ging, een gapende afgrond, waarvan de meesten onbewust waren. Op de rand van die afgrond zien we aan de horizon van die tijd de gevaar signalen door een Tommie Theron en anderen gegeven. Nauweliks het gevaar van blindelings de afgrond af te trappen vermeden, of een stap verder werd genomen. Later kon er geweld gebruikt worden om teweeg te brengen wat nu voorkomen was, en daarom "nauwere vereniging" van wel waarvan? Niet van de Hollandse Afrikaander alleen, maar van de Afrikaanse natie. Tans werken een Louis Botha, en Dr. Smarrt samen met een partij onder de ed. John X. Merriman, die door de oprichters van de Afrikaander Bond werd beoogd, n.l., een nationale partij, of om een meer gebruikelijke benaming te bezigen, een Afrikaander partij, waartoe elkeen, zolang hij een blanke is, onverschillig van welke nationaliteit, behoren kan.

De heer Theron liet het steeds duidelijk uitkomen dat het lichaam waartoe hij behoorde, geen rassegrenzen moest vertonen. En hoewel hij begonnen was met de Hollandse Afrikaander,—omdat het gevaar,

waarop we wezen, hier dreigde, dacht hij er nooit aan om de deuren van de Bond te sluiten voor andere nationaliteiten. Integendeel, uit bijlage B. van het Program van Beginnselen, art. a, ziet men dat alle Europese nationaliteiten toegang werd toegestaan, niet alleen, maar de noodzakelijkheid van hun toetreden werd voorgehouden. Vele Engelsprekenden, of altans mannen met engelse namen hebben dan ook gevolg gegeven aan de uitnodiging, en zijn leden van de Afrikaander Bond geworden. De naam O'Brien, als ook Webb, getuigen daarvan, op de eerste bladzijden van de statistiken van de A. Bond.

EEN GETROUWE BRITSE ONDERDAAN

De heer Theron was in beginsel een Britse onderdaan. Hij zag in, dat de Afrikaander zichzelf nog niet kon regeren, zonder een machtige steun achter z'n rug, en daarom was hij tengunste van 't Britse gezag, en meende hij dat juist wat door sommigen voor onwenselijk wordt gehouden, het wenselijkst voor het volk was, n.l. om onderdanen van het machtigste rijk der wereld te zijn. Hij achtte het een groot voorrecht onze landszaken ongestoord, beschermd door de vlag die vrijheid geeft aan allen die onder zijn bescherming stond, te mogen voortzetten. Op de 19de vergadering van het provinciaal bestuur van de A.B., te Somerset Oost,—deze was de eerste provinciale vergadering na de anglo-afrikaanse oorlog,—zei de heer Theron in zijn openingsrede, o.m. het volgende: List, bedrog, geweld, mishandeling, ontroving, ja, zelfs tronkstraf, hebt ge als Brittanjes onderdrukte en verdrukte onderdanen doorgemaakt, en nu dat alles voorbij is, staat gij nog waar gij gestaan hebt vóór die moeilijkheden begonnen, en is en blijft uw verklaring nog heden, als het was vóór de oorlog: Ik ben een Britse onderdaan. Hij was er trots op een Britse onderdaan te zijn, en vertrouwde zijn en zijns volks heiligste belangen gaarne aan het opperbestier van dat rijk, maar er was een element in dat rijk ontstaan, waarvoor hij, en met hem

elke ware Afrikaander beducht werd, n.l. het element dat op heel onkonstitutionele wijze de Afrikaander boer van al z'n rechten en voorrechten wilde beroven. Een partij dat door voorgaf voor de uitbreiding van het Britse Rijk te ijveren, maar op een wijze waarover de manmoedige Brit zich zou schamen gehandeld te hebben. Een aanval op de onafhankelijkheid van een bevriende staat, zoals in 1896 op de Z.A.R., en een aanval op de konstitutie van de Kaap Kolonie, dat zijn dingen beneden de waardigheid van de "fair-play" minnend Brit.

Doch het oog van een Thos. Theron zag die monsters tegen de horizon van de tijd toen men riep: vrede, vrede en geen gevaar. Daarom vooral moest het volk georganiseerd worden, teneinde zulke aanslagen langs konstitutionele wegen te bestrijden wanneer ze zouden gemaakt worden. Hoe wist hij en hoe wisten anderen met hem dit? Waren er reeds zulke plannen aan 't broeien? Geenszins, maar de onderfinding had hun geleerd, dat, zolang iemand gewillig was zijn huid te laten afstropen, niemand hem de keel zal afsnijden, want wat men wil is de huid, en niet het leven van een onschuldige. Maar begint die onschuldige blijken te geven van zijn huid te willen verdedigen, dan...? Snijdt hem dan de keel af. Er was geen zekerder teken van leven dan het teken van een organisatie als de Afrikaander Bond. Daardoor gaf men immers te kennen dat men van plan was voor zichzelf te spreken en handelen in landszaken. De verdachtmakerij begon dan ook dadelik, daar geweld niet geraten was onder de schaduw van de Britse vlag. Men moest dan zien om de Afrikaander Boer een voorwerp van verdenking te maken bij de Imperiale Regering. Het zou echter geen gemakkelijke taak zijn een man als Thomas Theron in verdenking te brengen bij mensen van het gehalte van onze moederlike, zeer betreurde, en door ons voor eeuwig beminde, koningin Victoria. Doch de positie van een Paul Kruger was verschillend, hier kon men het wel wagen, want geen onderdaan van een alom door hare

onderdanen geëerde, neen geliefde souverain willende zijn, zou het niet moeilijk vallen hem als een vijand van, en zeer gevaarlijk voor het Britse Rijk voor te stellen bij de Engelse Regering. Wie weet nu niet wat er plaats vond, nadat men toch ook geweld had beproefd, met de beruchte inval van iemand die men later tot de waardigheid van premier van de Kaap Kolonie verhief, waarschijnlijk omdat hij de enigste Engelsman was die zich instaat had getoond zulk een vernederend werk te verrichten? Daarna verscheen op het toneel geen mindere personage dan Sir Alfred, tans Lord Milner; en, de teerling was geworpen. Kruger moest zich laten binden, of, zou neergeschoten worden met alwie hem aanhing. Wat volgde behoort tot de geschiedenis van het land en dient ieder Afrikaander te weten. En afgezien daarvan, behoort het niet tot wat we ons voorgesteld hebben in deze kolommen op te nemen. Wat we echter niet kunnen nalaten is:

De houding van de Afrikaander Bond, eens na te gaan in deze donkere dagen. In 1880 opgericht, toen de spanning tussen de Z. A. R. en de Engelse Regering zeer sterk was geworden over de anneksatie van eerstgenoemde staat; ja, wat meer zegt, het jaar waarin Paul Kruger, als President van een driemanschap belast met het behartigen van de zaken der republiek, die, volgens hun zienswijze, nog steeds bestond, ook na de geweldadige anneksatie, de stoute schoenen aantrok van zich openlik tegen de Imperiale Regering te verzetten; en, opgericht door mannen van een vurige geest als een Ds. S. J. du Toit en diens waardigen oudere broeder de heer D. F. du Toit; de ed. —nu wijlen—D. P. van den Heever, en wijlen de heer Borckenhagen, met hoofdrechter,—later President—Reitz van de O. V. S.; en die mannen die veel simpatie met de Regering en het volk van Transvaal toonden, liep die vereniging dadelik in het oog als gevaarlijk voor Brits belang in Zuid Afrika.

En toch was het de heer Theron, die protesteerde tegen iets door een lid van het centraal bestuur te

Bloemfontein voorgesteld, dat enigszins tegen het Britse belang kon werken in Zuid Afrika. De heer Theron, zegt de heer Reitz, gewezen staats sekretaris van Transvaal, stond dadelik op en protesteerde, zeggende dat hij niet lid van de A.B. geworden was om iets te doen of aan iets mee te doen, dat afbreuk zou kunnen doen aan zijn gehoorzaamheid aan de wetten waaronder hij leefde. Dit was in een tijd waarin het heel mogelijk geacht werd dat de getrouwste onderdaan van H.M. de koningin, zolang hij 'n Boer was, met een rebelleuse voorstel samen zou gestemd hebben, als het maar in het geheim kon gehouden worden.—Zo dachten althans de vijanden van de Bond en van de leiders ervan. En toch, een der vertegenwoordigers van de Kaap Kolonie, en wel de heer Theron in persoon, verdedigde de rechten van het Brits gezag. Maar nog meer.—Ik wil hier bijvoegen, zegt de heer Reitz, dat het gezegde van de heer Theron ons aller goedkeuring,—republikeinen zowel als kolonisten—wegdroeg, daar, naar onze beschouwing, de Bond niet bestemd was, of berekend om rebellie tegen de toen, en tans, bestaande machten te bewerkstelligen, maar enkel om de Afrikaanders op te wekken hun wettige rechten te handhaven, en om een Afrikaander natie te helpen stichten. Welk doel, zegt verder de man op wie de Afrikaanders trots zijn te wijzen als op één der stichters van de A.B. niet alleen, maar de nationale herleving onder de Afrikaanders, — Goddank eindelijk schijnt bereikt te zullen worden. Dat dit het doel van de Afrikaander Bond was, konden mensen die door vooroordeel en rassenhaat verblind waren niet zien, nog minder geloven. De heer Reitz, destijds hoofdrechtter van de toenmalige O.V.S., was vertegenwoordiger van die staat op de eerste en enigste vergadering van het Centraal bestuur van de Afrikaander Bond van Zuid Afrika. Hij respekteerde destijds de aangenomen houding van iemand die in meer dan een zin des woords, de belangen van de staat die hij, de heer Reitz, diende, tegen moest werken als Britse onderdaan. Zo deden ook de ander afgevaardigden. Niet dat we menen

dat de afgevaardigden van de republieken de Britse regering destijds zouden gehuldigd hebben, o neen, maar ze zagen het recht van een Britse onderdaan in, wanneer hij opkwam tegen iets dat een vereniging als die waartoe hij behoorde, kon bestempelen als dislojaal.

De A. B. werd, zoals terecht door de heer Reitz gezegd, opgericht om een Afrikaander natie te stichten en op te bouwen. Of de belangen van die natie beter onder de Britse, dan wel onder eigen vlag zou kunnen behartigd worden, daar bestond toen wel nog verschil van opinie over onder de kampvechters van dit volk, maar of iemand lojaal moest blijven aan zijn overheid, daar schijnt zelfs toen geen twijfel aan te bestaan, bij hen die het beste zochten voor hun volk. Nooit is na deze weer een Centraal bestuursvergadering gehouden, daar moeilijkheden met de Transvaalse takken ontstond, maar nooit is de Bond van zijn beginsel afgeweken, om samenwerking te blijven behouden.

Op de enigste Centraalbestuurs vergadering vertegenwoordigende de volgende afgevaardigden de verschillende staten : D. F. du Toit en T. P. Theron, Kaapkolonie; P. J. Joubert en S. J. du Toit Z. A. R.; en J. G. Grabe en C. J. Visser de O. V. S. als voorzitters en sekretarissen respektiefluk, met nog andere leden uit iedere staat, waaronder de heer F. W. Reitz van de Vrijstaat.

Konden die mannen niet vertrouwd worden, al waren sommigen ook republikeinen? Zo de Bond geen, in beginsel, lojaal lichaam was, dan waren, stellig een an Hofmeyr en Thomas Theron er niet bij aangesloten, veel minder zouden zij getracht hebben hem te ontwikkelen tot waar en wat hij heden is. Het doel van de Bond kon echter niemand beter bekend zijn dan zijn stichters, en die dachten, zoals de heer Francis W. Reitz ons zegt, dat hij dacht en nog denkt, over de strekking en oogmerk van dat lichaam. Was het motto van de Bond iets minder lojaal of eerlik dan „het volk langs *konstitutionele* wegen te organiseren en tot z'n recht te doen komen,” dan voorwaar vond hij geen bijval bij „Onze Jan,” de man des vredes, noch

bij Oom Tommie, de Christenstaatsman, bij uitstek. Neen, geen rebellie, maar getrouwheid aan de overheid was wat de heer Theron als beginsel bij de Afrikaander Bond opmerkte, en dit was hem naar de zin. Hij was een man van wet en orde, in alle zaken. Hij geloofde aan de regel van, aan een daargestelde konstitutie zich te houden, zoals hij zich steeds hield aan de konstitutie van de Afrikaander Bond. Doch wie een hond wil slaan, zal zeer eenvoudig moeten zijn zo hij geen stok zou kunnen vinden om zijn oogmerk uit te voeren. Zo zwak mag men van de wakere tegenstanders van de gehate „Boerebond” niet denken, als zouden ze niet eens geweten hebben hoe een onbekende organisatie als de Bond was, in een kwade reuk te brengen bij een oppergezag, dat vroeger nogal, een en andermaal, kleine onlusten onder zo’n volk te bedwingen had, zoals de Van Jaarsveld en Bezuidenhout onlusten. Neen, zo zwak waren ze inderdaad niet. Ook had de onbuigzame Paul Kruger, in ’t noorden meer dan eens met daden getoond dat hij gaarne de „Afrikaners” en niet alleen de Transvalers zou willen vrij zien, en wel onder de vierkleur, en Paul Kruger was een Afrikaander evenals Theron en Hofmeyr en Du Toit. Waar nog bijkwam de stoute, door de Bond nooit goedgekeurde, houding van Ds. S. J. du Toit, bij het optrekken van een „koncept” konstitutie voor de, toen pas geboren Bond. De Boerebeschermings Vereniging van de heer Hofmeyr, was verdrageliker. Een organisatie die echter de Boeren naar de stembus en op platformen zocht te brengen, neen dat ging niet, vooral daar een van de stichters, de latere voorzitter, reeds bij zijn „Maiden speech”, Hollands durfde te gebruiken in het Huis. En, om de maat van achterdocht vol te maken, werd twee jaar later een vergadering te Bloemfontein gehouden, waar beide republieken goed vertegenwoordigd waren. Wie kon dit nu wel vertrouwen? Men vermoedde onraad; de Bond was aan ’t muiten geraakt, daar de man die in 1884 een „Speech” in ’t Hollands maakte, in ’88 een bijeenkomst hield met de verdachte republikeinen.

DIE AFRIKAANDER BOND.

Wijze Ons Burgers is getrou. (Afr. Liedere Bundel Mansveldt)

Die Afrikaander Bond,
'n Sierplant in die land ;
Op Afrika s'n grond,
Deur mannemoed geplant.

Hij word in teenspoed groot;
Vir sterwe is g'n nood,
Hij is 'n kannidood (bis laaste lijn)

Ons blijf die Bond getrou,
Die Bond van Afrika ;
Die stam kan baja hou
En baja takke dra :
Hij word in teenspoed groot—Ens.

D' Het Volk daar in Transvaal;
Die Vrijstaat's Unie tak ;
D' Het Kongres in Nataal ;
Hij draag hul' met gemak.
Hij word in teenspoed groot.—Ens.

Kom Afrikaanders, kom,
Ons steun die ou'e Bond ;
Hij is die skoonste blom,
Op Afrika s'n grond.
Hij word in teenspoed groot—Ens.

Hij hou die eendrags band,
Die krag van elke volk,
Omhoog met sterke hand
Deur storm en omweers wolk.
Hij word in teenspoed groot—Ens.

En spoedig breek die weer,
En Afrika is een,
Dan dank ons onse Heer
Vir sonneskijn en reen.
Hij word in teenspoed groot—Ens.

Daggafontein, 5. Aug. '09.

Daarom dan, moesten de leiders ervan, toen er op nieuw een spanning ontstond, zich zo neutraal mogelijk houden. Protesteren, ja, dat deden ze, maar ze moesten maar niet te ver gaan. De heer Theron, voorzitter van dit lichaam zijnde, had een bijna onhoudbare positie te houden. De Bond werd in zulk kwade licht bij de Imperiale Regering aangebracht, dat het Ministerie, zijnde een door de Bond gesteunde Ministerie, ontbonden werd. De krijgswet werd geproklameerd, en dus verhinderd dat de Bond zijne zittingen van de verschillende besturen kon doen plaats hebben. De oorlogs vlammen verspreidden zich al meer en meer over het gehele land, tot er haast geen hoek van het land was waar men zich buiten het bereik van die vlammen gevoelde. De Hollandse Afrikaanders liepen toentertijde allen in 't oog, maar meest nog de Bondsmannen. De bekende leiders weer meer dan de gewone Bondsmannen. De Bond echter bleef loyaal aan z'n overheid, hoewel er ook van de voornaamste Bondsmannen in de gevangenissen werden gestopt, verbannen, en met de dood bedreigd. De heer Theron werd wel van deze en dergelijke ongemakken verschoond, doordat hij thuis kon blijven, maar smaad en hoon ontging ook deze waardige, en door ieder geëerde landsvader niet. Hierover weiden we echter niet uit, omdat we geen begeerte hebben de gemoederen gaande te maken. De heer Theron zelf sprak ongaarne van deze tijd van wetteloosheid. Bij de eerste provinciale vergadering kon de ed. heer Theron als voorzitter de leden van de vergadering in de mond leggen, zoals aangehaald door ons, „Wij zijn Britse onderdanen.” Na de sluiting van de vrede en het tekenen van het Vereniging Verdrag, ging de heer Theron op zijn gewone, bedaarde wijze van werken aan 't herstellen van wat door de betreuenswaardige gevolgen van de oorlog verwoest was. De Bond erlangde zijn eerste en ernstigste aandacht.

In samenwerking met de ed. heren J. H. Hofmeyr, N. F. de Waal, en andere leidende Bondsmannen werd het eerste kongres van, zoals hij dit in zijn ope-

ningsrede uitdrukte, „vernieuwde Bond,” door hem als voorzitter geopend, bij welke gelegenheid hij de denkwaardige woorden boven aangehaald bezigde. Bij het voorlezen van deze openingsrede van de negentiende provinciale vergadering van de A.B. kan men niet anders dan de bedaardheid en matigheid van de opsteller op te merken. Een voorstel door wijlen Dr. Josias Hoffman,—Mnr. A. B. de Villiers, dat deze in pamflet-form zou gedrukt worden en verspreid onder het volk, was dan ook wat men kon hebben verwacht. Daarin bleef de heer Theron zichzelf gelijk dat hij ook voor wat de politieke toestand betrof, de Heer des Hemels dank toebreacht.

LID VAN DE WETGEVENDE VERGADERING.

De heer Theron was, zoals we vroeger zeiden, geboren om te regeren, hoewel hij gewillig was om te dienen. Goed op de hoogte van zaken met de boerderij, bezield met ware vaderlands- en volksliefde, was hij presies zoals de boer een man wilde hebben om zich te vertegenwoordigen in het Parlement.

In zijn eigen kiesafdeling werd hem gevraagd zich kandidaat te stellen, en werd hij gekozen. De Bond speelde in deze eerste verkiezing een hoofdrol, zoals telkens later bij de verschillende verkiezingen, maar toch werd hij niet uitsluitend door dat lichaam verkozen, doch door het publiek van Richmond, tezamen met de heer P. J. du Toit.

Deze eerste verkiezing van onze held vond plaats in 1884. Sedert die tijd is hij lid gebleven van het Lagerhuis, in deze kolonie, en telkens door zijne eerste kiezers herkozen wanneer er een verkiezing plaats vond. Nooit eenmaal uitgevallen, nooit eenmaal naar een ander kiesafdeling behoefde hij te gaan; nooit van partij veranderd, vertegenwoordigde onze vriend,—in de ware

zin des woords— het publiek van Richmond voor bijna 25 jaren. Geen poging werd er ooit aangewend om hem plaats te doen maken voor iemand anders.

Hier willen we geenszins tekennen geven dat hij telkens zonder oppositie werd verkozen, integendeel was er soms heftige tegenstand, maar zijn ondersteuners veranderden niet maar bleven hun vertrouwde kandidaat immer steunen. Zoals we reeds gezegd hebben, werd de heer T. door het publiek, en niet door de Bond alleen gekozen. Dit werkte natuurlijk mede om zijn positie in het huis te verzekeren, en om hem met moed te vervullen. Hoe ellendig moet iemand zich gevoelen, die weet dat hij één sektie van zijn kiezers nooit behagen kan, daar hij aan een ander sektie zijn plaats in het huis dankt, en naar hun believen moet handelen! De heer Theron kon naar overtuiging handelen, zonder om het verwijt van partijdigheid te vrezen. Bondsman, wat meer zegt, voorman van de Bond, was hij toch door niets anders gebonden aan een eenzijdige handelwijze, waar het het belang van zijn distrikt of het land betrof. Hij maakte gebruik van de Afrikaander Bond, ja, tot welzijn van het volk, en niet alleen van een deel ervan. Die geest van samenwerking leeft dan ook sterk in de afdeling van Richmond, waar onze vriend al zijn krachten inspande om rassehaat niet alleen, maar rassegrenzen te doen verdwijnen. Hij gebruikte de A. Bond om landzaken, en geen partij of persoonlijke zaken te bevorderen. Hoe jammer toch dat dit niet van alle Bondsmannen en Bondsvertegenwoordigers gezegd kan worden? Voor hoeveel is de Bond maar de eerste sport van de ladder waarlangs men een erepost behaalt, waarlangs men in het Parlement komt. Onze vriend is van die blaam vrij daar hij evengoed zonder, als met behulp van de Bond in het Parlement had kunnen komen. Bovendien geloven we dat hij naar het Parlement ging in belang van het volk, en niet in eigen belang, zoals velen het doen. Op deze onstaatkundige ambitie had de ed. heer Meriman het oog toen hij onlangs sprak van „leden die hun ambitie tonen door naar het Par-

lement te komen." De overledene ging niet in de Bond om in het Parlement te komen, of naar het Parlement om eer of voordeel te oogsten, maar in beide gevallen had hij zijn land en volk voor ogen. Hij beoogde Zuid Afrika's welvaart en wilde dus niet dat één deel van z'n bevolking achteruit zou gaan. Juist bij de zwakke partij aan te sluiten is voorwaar geen teken van naar roem of voordeel te streven. Tans is de Bond sterk geworden, en biedt een mooie trapplek aan meer dan een. Meer dan een heeft er dan ook goed gebruik van gemaakt en zit hoog en droog in het huis, waar ze thuis misschien beter werk hadden kunnen doen. Het is zo echt menselijk om van één uiterste naar een ander over te gaan, en daarin blijft het volk van Zuid Afrika ook niet ten achteren bij dat van andere landen. Voorheen kon men iemand moeilijk zover krijgen om in een vergadering de voorzitterstoel in te nemen, en tans verdringen ze elkaar wanneer er een zetel in het Parlement moet worden opgevuld. Zo erg wordt dit soms dat „Ons Land" bij de laatste algemene elektie moest klagen over „kandidaten storting." Dit is bijna even onwenselijk als de vroegere onverschilligheid. De Bonds mannen behoren eraan te denken dat iemand als Thos. Theron, meer macht uitoefende als Bondsman, dan als Parlements lid, daar als Bondsman hij de macht achter zich had, in het volk, en in het huis voor en meestal tegen zich. Door thuis voor de organisatie van de Bond, raadgevingen, waarschuwing en wat dies meer zij, te zorgen kan ook een zwakke nog iets, zoal niet veel, doen voor lands zaken. In het Parlement echter, krijgt de enigszins zwakke soms geen kans om zich te laten horen, veel minder te laten voelen. Dat de ed. Thos. Theron zijn tegenwoordigheid in het huis liet voelen, blijkt uit wat tans, nu hij er niet meer is, mannen als de ed. Merriman, en zijne mede Bondsman, de ed. N. F. de Waal van zijn werk zeggen. We laten hier de ed. hr. Merriman, Eerste Minister van de Kaap Kolonie, spreken over de overledene, zoals hij sprak bij de opening van het Parlement op 30 Maart 1909.

ONBESTREDEN MOTIE VAN LEEDWEZEN IN HET HUIS.

„De premier stelde als een onbestreden motie voor: Dit Huis wenst zijn innige spijt over het verlies door het land geleden, door de dood van de heer Theron, in leven lid voor Richmond, te laten aantekenen, en zijn besef van de kostbare diensten door hem aan dit Huis bewezen, in zijn hoedanigheid als voorzitter van komitee, uit te drukken; en te gelasten, voorts dat een afschrift van deze resolutie aan zijn familie gezonden worde, met uitdrukking van de innige en diepgevoelde simpatie van zijn mede-leden.”

De heer Merriman sprak daarop ongeveer als volgt: Het is mij een treurige plicht een resolutie van deze aard voor te stellen, aangezien de heer Theron zo kort geleden nog onder de leden verkeerde. Wel was het zichtbaar dat zijn arbeid hem zwaar viel in de afgelopen sessie, doch hij weigerde hulp en vervulde zijn plicht tot het einde toe. Hij was een persoonlijke vriend van ieder lid in dit huis. (Hier werd tekenen van bevestiging gegeven door de leden. Hij was absoluut een „selfmade” man, en werkte zich op tot de positie die hij (met eer) zo vele jaren bekleedde. Er waren meer zulke mannen in het land, en dit achtte spreker een grote nationale bate voor het land. Hij herinnerde zich goed het tijdstip toen de heer Theron voor het eerst in het Huis kwam. Het was in het jaar 1884. Toen ter tijd deed de Bond zich voor 't eerst in de politiek gevoelen, en de leden van dat lichaam waren zeer achterdochtig betreffende de overige parlementsleden, (hoewel spreker moest erkennen dat de achterdocht aan weersijden stond.) De heer Theron met zijn vriendelijke manieren, werd spoedig de vriend van iedereen, en sinds hij in 1892 benoemd werd tot voorzitter van komitees, verrichtte hij de moeilijke, en dikwels zware taak, met de grootste nauwgezetheid en onpartijdigheid. Tans is hij heengegaan, en zijn plaats onder ons is ledig. Spreker wist dat het niet gemakkelijk zou zijn voor de opvolger van wijlen de heer

Theron om het werk beter te verrichten dan het door hem werd gedaan. Bladeren vallen af, maar de boom blijft. Zo was het ook met mensen. Parlementsleden kwamen en gingen heen, doch het parlement bleef. Had de heer Theron sprekers raad opgevolgd, en wat meer rust genomen, of ook, had hij het voorbeeld van menig ander parlements lid gevolgd en zijn plicht minder nauwgezet opgevat, wellicht was zijn leven nog een tijd verlengd geworden. In het volle vertrouwen dat het Huis tenvolle en van harte met de woorden tans door hem gesproken instemde, stelde de spreker de motie zoeven door hem gelezen, voor.

De premier werd toegejuicht, en Dr. Jameson sekondeerde zijn motie.

De motie spreekt voor zichzelf, en geeft kracht aan wat wij van de overleden staatsman zeiden, n.l. dat, hoewel geen geleerde, hij het volk op waardige wijze vertegenwoordigde, en zijn partij tot eer strekte in het Huis. Dat hij een ruim hart in zich omdroeg en een ruim politiek volgde in zijn leven, bewijst zulk een feit als dat een Dr. Jameson de motie van leedwezen sekondeerde. Niet om de dokter daardoor voor te stellen als iemand die geen hart en oog heeft voor wat goeds in iemand anders, maar omdat juist die twee personen erkende leiders van die partijen waren, die lijnrecht tegenover elkander staan, of—geve God, dat dit tot het verleden behore,—stonden. Immers, na de nationale konventie z'n besluit heeft bekend gemaakt, schijnt er een nieuw tijdperk voor het dierbaar land der vaders aangebroken te zijn. Waarom ook zouden de twee Europese rassen hier tegenover elkander blijven staan, als waren ze elkanders gelijken niet? Zijn de Engelssprekenden onder het volk, over het algemeen genomen, beter ontwikkeld dan de Hollandssprekenden, zoveel te meer kans om een weldaad aan de Hollandssprekende landgenoot te doen, door te tonen dat dit hem in geen enkel opzicht beneden zijn meer bevoorrechte Engelse landgenoot plaatst; zoveel te meer kans om hulpvaardigheid te tonen en de oude „broad minded” Engelse geest van

een Sir George Grey en een Sir Langham Dale aan de dag te leggen, door de hand uit te strekken om hulp te bieden, en niet om uit te roeien. De premier maakte de opmerking dat de heer Theron absoluut een „eigen kwekeling” was. Dit willen we in overeenstemming brengen met wat we gezegd hebben toen we spraken van mannen die naar het parlement gingen, en beter werk thuis hadden kunnen doen.

De heer Theron begon met het doel zijn volk hun eigen stemkracht te leren kennen en gebruiken; om aan te brengen wat ze nog niet bezaten, n.l. spreken en schrijfkraft (redenaarsvermogen en macht van de pers) en om hun te doen verstaan dat *Eendracht* macht maakt. Had hij in 1880 en de volgende jaren zijn oog op het parlement in plaats van op het volk gehad, dan had hij geen achtste van wat beide uitrichtten, uitgericht. Zoals het ons duidelijk geworden is door wat vooraf werd gezegd, hij was toen nog geenzins opgewassen tot de taak van parlamentslid. Wat deed hij wijl hij zelf zijn onbekwaamheid beter dan iemand anders kende? Trachtte hij nu parlamentslid te worden, ten koste van bekwaamere mannen? Neen, hij begon met wat hij zich bekwaam toe gevoelde, n.l. het volk te organiseren. Zodoende bekwaamde hij zich, bewust of onbewust voor zijn plaats in het Huis, een plaats die hij lang onafgebroken en met eer vervulde.

De ed. Merriman sprak in zijn hartelike en door het volk zeer gewaardeerde aanspraak ter toelichting van zijn resolutie, de overtuiging uit dat er meer mannen van het gehalte van een Thos. Theron in het land waren, en wij beamen dit ten volle, en juichen de premier toe waar hij meent dat dit een grote baat voor het land is. Wat we echter hopen is, dat niet iedereen zich nu geroepen zal gevoelen een Thomas Theron „in het parlement” te worden. Hij klom niet over het volk in het parlement, maar werd door het volk wegens zijn oprechtheid en een, door eerlijk werk verkregen, bekwaamheid die zelfs in 't Huis de aandacht trok, opgeheven, en in het parlement gezet.

De ed. Dr. Jameson, die de motie sekondeerde zei dat

hij meende dat het voor hem niet nodig was veel te zeggen bij wat er op zulk een welsprekende wijze door de premier gezegd werd, om hulde te brengen aan de overledene; indien het echter nog nodig was, zei de Dr. er iets aan te voegen, dan wenste hij te zeggen, dat de aanwezigheid van de heer Theron in het Huis aanleiding gaf tot het doen verdwijnen van veel achterdocht, en veel meewerkte tot verzoening der verschillende partijen.

Ook de toespraak werd toegejuicht en strekte de Dr. tot eer. Dit zal een veel beter uitwerking hebben, en landszaken beter bevorderen dan de maxims te Doornkop. Hier willen wij onze landgenoten toeroepen: De broederhand "voorzichtig" toegereikt, hoor! Wij hopen dat Dr. Jameson het idee van "fighting the Dutch on the platform", even onvoorwaardelijk zal laten varen als zijn voornemen evenzo onbezonnen opgevat, om Transvaal met 800 man tot onderwerping te dwingen. Hij kan misschien meer doen dan iemand anders in het Huis, om rasse-gevoel te doen verdwijnen, daar hij meer dan iemand anders dat gevoel heeft aangewakkerd. De Dr. is dan ook goed op weg, geeft hem een kans! Wij laten hier volgen wat door een vriend en mede-bondsman van de overledene, de ed. N. F. de Waal, werd gezegd bij gelegenheid van die motie, en hopen dat de lezers ons verschonen zullen, waar wij soms mogen herhalen wat vroeger reeds gezegd werd, omdat wij ten volle recht wenssen te doen aan de welgemeende uitingen van vrienden, en recht ook aan omstandigheden. Vooral is wat de ed. heer De Waal te zeggen heeft voor ons veel waard, daar hij een van de eerste medestrijders was van onze diepbetreurde vriend. Hij toch was assistent sekretaris gedurende het sekretariaat van de heer Theron, en werd zijn plaatsvervanger als sekretaris toen deze in '98 tot voorzitter werd gekozen.

De heer De Waal dan begon met te zeggen dat hij een paar woorden slechts, namens zichzelf en de Hollandssprekende bevolking, wenste te spreken bij die gelegenheid. Wij die de heer Theron gekend heb-

ben, zo ging de heer De Waal voort, wij die hem aan de arbeid hebben gezien, wij weten dat hij een man was die zijn plicht deed, en die plicht onpartijdig uitvoerde. Toen in 1883 de Hollandssprekende bevolking tot het besef kwam dat het nodig was zich ook in de politiek des lands te mengen, was het de heer Theron die het gehele land afreisde om de Hollandssprekende bevolking op te wekken zich te bemoeien met de politieke aangelegenheden des lands. Hij ontzag moeite noch opofferingen, omdat hij het als zijn plicht beschouwde zulks te doen. Sinds 1883 was hij eerst sekretaris en daarna voorzitter van de Afrikaander Bond, en sinds 1892 had hij in het parlement de post van voorzitter van komitees waargenomen met grote nauwgezetheid, ijver en onpartijdigheid. Kortom, op een wijze die het respect afdwong van allen met wie hij in aanraking kwam. Hij was een man van grote eenvoud, die nimmer zichzelf op de voorgrond plaatste. Het waren dan ook zijn natuurlijke gaven die hem de aangewezen man deden zijn voor de post die hij jaren zo eervol bekleedde. Ten opzichte van hem kon gezegd worden. „De man zocht niet de post, maar de post zoekt de man”. Het was van algemene bekendheid hoe het onderwijs van zijn volk hem terharte ging, en hoeveel hij gedaan had dit te bevorderen. Nauwere vereniging was gedurende lange jaren zijn hartewens geweest, en het Huis zou zich herinneren hoe hij aan het einde van de vorige sessie in een toespraak zijn vurige wens te kennen gaf, dat hij het nog mag beleven om dat grote ideaal, waarnaar hij steeds had gestreefd, verwezenlijkt te zien. Dat mocht echter zo niet zijn, de dood kwam zijn wens verijdelten. De heer Theron was een goed man, en hoewel zijn plaats tans ledig is onder ons, volgen zijne werken hem.

De heer De Waal herhaalde veel van wat hij op het kongres te Dordrecht zeide, maar we zijn er eer verblijd dan anderszins over gestemd, daar die hoedanigheden die ons in het oog vielen, en waar wij klem op leggen, ook door de heer De Waal worden voorop gesteld, als navolgenswaardig in des mans

karakter. De uiting door de spreker aan zijn eigen waarnemingen van wat gedaan, gelaten, gesproken werd, gegeven, geeft ons de hoop van vrij te zullen blijven van de beschuldiging van zaken overdreven te hebben. Nooit hoorde schrijver dezès de heer Theron roemen op eigen bekwaamheid, noch op het alom bekende feit dat hij buiten hulp, dan Gods hulp alleen werd wat hij was. Integendeel, de heer Theron gevoelde zich onbekwaam tot iets groots, dan alleen in de hand van Hem door Wie een groot werk door middel van het allerzwakste instrument kan verricht worden.

ENGELS SPREKENDE AFRIKAANDERS.

Zoals ten overvloede, menen wij, aangetoond, wist de heer Theron van geen nationale grenzen op vriendschappelijk gebied. De Engelsman kon evengoed zijn boesemvriend wezen als de Hollandse Afrikaander. Ook in het parlement schijnt dit het geval geweest te zijn, daar aan beide zijden van het Huis rouw gedragen werd over zijn heengaan. Woorden spreken soms alleen hartstochten uit, maar daden zeggen ons hoe de mens er van binnen uitziet, wat hij denkt en voelt, ook dan wanneer de hartstochten zijn geest onderworpen zijn. Daarom halen we hier een paar feiten uit de parlementaire loopbaan van de overledene aan om te staven wat door de premier en anderen in de pas geopende sessie van het parlement gezegd werd. De heer Merriman zei o.a. in zijn rede, de motie van leedwezen toelichtende, dat de overledene een persoonlijke vriend van iedereen in het Huis was, en dit menen we is voldoende bewezen door de brieven en telegrammen van smartgevoel over het verlies van deze allemans vriend, waaronder we een of meer van haast elkeen der leden van beide huizen van het parlement vinden.

Duideliker nog dan alle woorden of geschriften spreken de feiten die we laten volgen: In het jaar 1891 treffen we de naam van de heer Theron aan op

de lijst van namen waaruit de "Onderwijs Kommissie", in dat jaar door die regering aangesteld om te rapporteren over de beste wijze van zekere verbeteringen in de school-wetten van die dagen aan te brengen, ter bevordering van het onderwijs. Wie zal ontkennen dat de heer Theron hier juist in zijn element was, daar het onderwijs bij hem steeds de eerste plaats innam, maar wie zal tevens ontkennen dat hij lieveling in het Huis was geworden in de betrekkelijk korte tijd die hij erin door had gemaakt? Hij was de enigste L.W.V. op die kommissie, en betrekkelijk nog kort in het Huis. Is het te verwonderen dat hij van stap tot stap opklom, langs de ladder van inspanning, eerlijkheid, onpartijdigheid en volksmin tot een hoogte door weinigen voor hem bereikt? We geven hier de lijst van namen waaruit genoemde kommissie destijds bestond, niet zo zeer om de nieuwsgierigheid van de lezers te bevredigen, als onpartijdige samenstelling ervan te doen zien.

Sir Jacob Dirk Barry, Rechterpresident van 't Oostelijke Hof; De Weledele heer Thomas Philippus Theron, Lid van het ed. achtbare, het Huis der Gemeente; Hoogerwaarde James Garraway Holmes; Weleerwaarde Martin Petrus Abertus Coetzee; Weleerwaarde Adriaan Moorrees; de Weledele heer William Bisset Barry, (Geeesheer); De weledele heer Albertus Nicolaas Rowan. In zulk gezelschap op zulk een gewichtige zending zich te bevinden, was op zichzelf een sterk pleidooi voor 's mans bekwaamheid, en dat niettegenstaande het feit dat elk een wist dat hij geen geleerde was. Niemand had er bezwaar tegen deze Bonds vertegenwoordiger op de kommissie te zien die belast was met de zaken van 't onderwijs van het Engelse evengoed als het Hollandse kind. Zijne ruime beginselen echter waren reeds door iedereen, zo in, als buiten het Huis opgemerkt, en lieten geen plaats voor wantrouwen over, zelfs niet in, anders nog niet erg vertrouwelijke harten. Reeds in het volgende jaar 1892, werd de heer Theron benoemd tot voorzitter van komitees in het Huis, en is dit gebleven tot zijn dood.

Van zijn gedrag in die betrekking wordt uitsluitend met veel lof gesproken door al wie met hem daar in betrekking stond, of in aanraking kwam.

De Arbeids Kommissie die in 1893 door de regering werd aangesteld, teneinde in de toen reeds erg gevoelde moeilijkheid van gebrek aan arbeidskrachten voor de landbouw als anderszins in te gaan, en te rapporteren, diende onze vriend eveneens, tezamen met de volgende heren, meest alleen leden van het parlement. De Weledele heer Jan Cambier Faurie, Civile Kommissaris en Resident Magistraat voor Graaff-Reinett; De ed. Martinus Lourentius Neethling, Lid van de Wetgevende Raad; De ed. James Tennant Molteno, Lid van de Wetgevende Raad; De ed. Joseph Millerd Orpen, Lid van de Wetgevende Vergadering; De ed. Ignatius Johannes van der Walt, Lid van de Wetgevende Vergadering. Dan volgt de naam van de heer Theron.

De Tolkonferentie die in 1896 te Bloemfontein gehouden werd, werd door de heer Theron bijgewoond, zijnde hij afgevaardigd door de koloniale regering tezamen met volgende heren: De ed. Sir John Gordon Sprigg, Lid van de Wetgevende Vergadering; De ed. William Philip Schreiner, Lid Wetgevende Vergadering; De Weledele heer William Macintosh; De Weledele heer David Mudie. En weer diende de heer Theron op de

BETER VERTEGENWOORDIGINGS KOMMISSIE IN HET JAAR 1897.

Wie zal nu nog niet geredelik instemmen met wat er gezegd is van de bedrijvigheid en nuttigheid van des heren Therons leven? En bij dit alles,—genoeg om een bekrompen mens opgeblazen te maken,—bleef Thomas Theron een „eenvoudige, nederige boer” in de omgang. Wereldse grootsheid had geen invloed op zijn door-en-door manlike houding. Hij bleef „zichzelf” te alle tijde, en onder alle omstandigheden. Afrikaander in merg en been, was hij

loyaal van hart en ziel. Wij laten nog enige welgemeende woorden, enz., van vrienden volgen om aan te tonen hoe hoog in achting de ontslapen staatsman en vriend van zijn volk stond. Wij geven wat de ed. P. J. du Toit, Kaffersdam, vice-voorzitter van de Afrikaander Bond, en oud kollega, tans opvolger van de heer Theron, van hem schreef aan schrijver dezès: Hij was mijn intieme vriend sedert onze jongheidsdagen, en al de jaren van samenwerken was hij mij een harmoniese kollega, in het parlement zowel als in de Afrikaander Bond, en was zeer standvastig, en ook zeer getrouw aan zijn partij. Ook was hij een vloeiende redenaar, en talentvolle staatsman. Jegens zijn tegenpartij was hij zeer bescheiden, en wist hun aandacht en achting voor zich af te dwingen. Hij was een van de „vaders” van de Afrikaander Bond, en de leider bij uitnemendheid van die organisatie. Ook een grote voorstander van de opvoeding en een sterke ijveraar voor de ontwikkeling van het kind naar zijn omstandigheden en zijn aanleg, op godsdienstig zowel als op maatschappelijk gebied. Geen onbuigbaar en onrekbaar gewordene wetten van „dat moet” en „dat mag niet”, maar een rekbaar en buigbaar stelsel, naar de omstandigheden waarin het kind zich bevindt gedurende zijn schooltijd.

Zulke getuigenissen lossen voor ons het geheim op van een anders onverklaarbaar leven van inspanning met sukses bekroond, niettegenstaande hinderpalen van bijna onoverkomelijke aard. De Engelse Afrikaander kon de man die „zeer bescheiden”—volgens de heer du Toit—tegenover hem stond, op vaste beginselen, brede politieke en godsdienstige basis, niet anders dan leren vertrouwen. Het feit dat beide partijen hem begonnen te vertrouwen, niet alleen, maar eveneens hem erkenden als een gezamenlike leidsman op meer dan één gebied, werkte ontegenzeggelijk mede tot toenadering der twee partijen, zoals eerlijk door onze geachte eerste minister erkend in zijn toespraak onlangs in het parlement. De ed. heer du Toit, een even waardige landsvader, kan met alle recht van hem spreken als een

„harmoniese kollega,” daar ze voorzeker veel met elkander gemeen hebben zo in beginsel als in praktijk. Vooral menen we het geval te zijn op het gebied van nationale kwesties. Dit, menen we, dan ook de mannen te zijn om Zuid Afrika een groot en gelukkig land maken. Wat het land onzer inwoning aan die mannen dankt, zal later duidelijk worden, wanneer ze gemist zullen worden in de maatschappij. Zelfs een Dr. Jameson legde klem op het door de premier geuite feit, dat de tegenwoordigheid van de heer Theron veel bijdroeg tot toenadering en verzoening der twee partijen in het parlement. Hoe graag hadden we meer zulke Afrikaanders in alle betrekkingen des lands!

Wijlen de heer Cecil Rhodes was een groot staatsman in het oog van onze vriend, en, zoals wijzelven, betreunde hij de haast van de waarlik grote Zuid Afrikaander, daarin dat hij met geweld wilde teweeg brengen, wat ons voorkomt aan hem toevertrouwd geweest te zijn, maar om niet met geweld, doch langs de wegen waarop hij begonnen was, uitgevoerd te worden. Het streven van de heer Rhodes toch, was een verenigd Zuid Afrika, waarnaar ook de heer Theron zijn gehele leven lang streefde. En de bewering als zoude de heer Rhodes een bijoommerk met die vereniging gehad hebben, geloofde onze vriend stellig evenmin als dat wij dit van hem toen geloofden, en tans van de heer Merriman geloven. Bepaald bedoelde de heer Rhodes de uitbreiding van het Britse Rijk, maar dat bedoelt tans ieder rechtzinnige politikus in het land. Generaal Botha zal heden evenveel doen ter handhaving van Britse belangen in Zuid Afrika, als een tiental jaren geleden om de republiekeinsse belangen te handhaven. Als dit nu waar is, nl., dat we tans allen streven naar de uitbreiding van het rijk waartoe wij behoren, dan heeft niemand voor of na die grote Engelse Afrikaner, meer tot dat doel bijgedragen dan hij. Wie toch had ooit voor hem een gebied groter dan de rest van Zuid Afrika, Bechuanaland bij Rhodesia gerekend, tot het rijk toegevoegd? zonder hulp van betekenis van de zijde van dat rijk, zij het nog gezegd! Een gebied

dat nog later zijn waarde zal tonen, als het land eerst ontgonnen zal zijn en de opbrengst van de ongetwijfeld rijke bodem naar alle richtingen van Zuid Afrika niet alleen, maar van de wereld zal worden verzonden. Leve dan zijn naam en de naam van Rhodesia, en ere het dan levend geslacht de man die aan het heidendom dat groot en vruchtbaar land wist te ontrukken.

Wij mogen van dit onderwerp niet afstappen, al eer we onze eigen nederige overtuiging, van wat het oogmerk van de heer Rhodes in Zuid Afrika was, hebben uitgesproken. Wij geloven dat hij hetzelfde doel voor ogen had als een Paul Kruger, bv. maar zijn doel onder de vlag van Engeland zocht te bereiken, waar laatstgenoemde natuurlijk niet mede kon samengaan. Vooroordeel, menen we, en wantrouwen hebben ook hier hun noodlottige rol gespeeld. Lieten die twee mannen zich met elkander verzoenen, en besteedden hun machtige invloed, zoals een Merriman en Botha het tans doen, van ene kant aan dezelfde goede zaak, dan...? Wel, wie zou niet kunnen raden wat dan reeds tot stand zou zijn gebracht, wat reeds afgehandeld. De heer Theron zag ten duidelijkste in waar het haperde, en had, ware hij ertoe instaat, bepaald dat misverstand, of wantrouwen met één weggenomen. Dit lag echter buiten zijn bereik, daar wel de heer Rhodes, maar niet de president hem vertrouwen zou, bij een poging van tot een verstandhouding te brengen mannen wier belangen schijnbaar zo zeer uiteenlopend waren. President Kruger toch zag in de heer Rhodes een vertegenwoordiger van de kapitalisten in Zuid Afrika, en niets meer. Dat hij het welzijn van het land voor ogen had, kon een Thomas Theron, die de heer Rhodes meer van nabij kende, wel inzien, maar een Paul Kruger niet. We menen echter dat er destijds meer kans bestond op toenadering dan de heer Rhodes zelf dacht, en ware het ellendige Doornkop incident niet voorgevallen, dan was nooit een Anglo-Afrikaanse oorlog gevoerd.

Een Verenigd Zuid Afrika was wat de heer Theron

naast de opheffing zijner landgenoten, op het oog had. Hij zag duidelijk in dat het land verenigd, wel een sterke natie zou kunnen voeden, maar verdeeld zijn inwoners zou blijven verteren, zoals vroeger het land der Enakieten. Daarom dan ook was, en is tot heden toe nog, en, hopen en geloven wij, zal de leuze van de Bond steeds blijven, „Een Verenigd Zuid Afrika, onder de Britse vlag.” Immers, onder de vouwen van die vlag geniet de Afrikaander waarvoor hij geboren is „Vrijheid”, op elk gebied, en nog bescherming tegen gevaren van buiten. Om genoemde reden, was een Thomas Theron een stevige imperialist, in de zin van „bescherming van buiten, geen inmenging in huishoudelijke aangelegenheden”. Hierin stemde hij met de ed. heer Rhodes van harte samen. Daarom juist ontstond er achterdocht bij President Kruger tegen mannen als Onze Jan en de heer Theron. Wij menen echter dat de tijd gekomen is om rasse-lijnen uit te wissen, de twee europese talen gelijke rechten te geven op elk gebied, en,—al heeft de Engelse Afrikaander niet zoveel geleden, en onder zulke moeilijke omstandigheden het land helpen “mak maken” als de “Voortrekker”, maar, hij heeft zijn aandeeltje ook, en heeft recht op het land, en uw vriendschap en te proberen vergeten dat er meer dan een nationaliteit in Zuid Afrika aanwezig is. Eén land, één volk, met vrijheid van nationale gebruiken aan ieder sekte van dat volk, en wederkerig respect voor el-kanders bijzondere gebruiken, zij de leuze van ieder ware Afrikaander, zoals het de leuze was van een Thomas Theron, en is van een Jan Hofmeyr, en van John X. Merriman, e.a.

HOUDT JULLIE KOPPEN NOORDWAARTS,

was een geliefkoosd gezegde van onze vriend, wanneer hij in gesprek was met zijne medekolonisten. De Waal haalde dit onlangs ook aan, en gaf er uitleg aan door te zeggen, dat dit het wachtwoord van de heer Theron was voor nauwere vereniging van Zuid

Afrika. Daarmede bedoelde onze vriend, dat de kolonisten moesten trachten het vertrouwen van de noordelijke staten te winnen, vóór er sprake kon wezen van nauwer te verenigen. Niets had hij liever gezien dan dat nog in zijn leeftijd Zuid Afrika één zou worden. Had hij bij die wens het oog op een onafhankelijk zijn van de Britse Kroon? Neen, daarvoor was hij te veel „staatsman”. Hij zag duidelijk genoeg in dat er geen sprake kon zijn van een Zuid Afrika onder eigen vlag, zelfs niet in de zin van Ds. S. J. du Toit, in zijn Program van Beginselen, die hij als leiddraad optrok voor wie later geroepen zou worden „Het Program” op te trekken. Neen, Zuid Afrika kan alleen zijn vrijheid blijven genieten, door dieper in het Britse Rijk ingelijfd te worden. Geen republiek, maar kolonie met verantwoordelijk bestuur, een staat in de staat. Canada en Australie gevoelen zich veilig tegen gevaren van buiten, zo ook zullen wij veilig zijn onder de Imperiale vlag. (Hieruit leiden de geachte lezers toch a.u.b. niet af dat schrijver zich op vleeslike macht wil verlaten, noch iemand wil aanmoedigen zich van zijn vertrouwen op God, Die onzer vaderen steun en staf was, af te wenden, maar bedenken dat we aardse zaken op aardse wijze bespreken alleen om onze aardse plicht te betrachten.

Wij moeten sterk worden ten einde geen last voor het rijk te blijven, maar een steun, een achterlaag, in tijden van gevaar. Spreek met een Gen. Botha en verneem eens van hem welk een onhoudbare positie een kleine, zelfstandige staat in de rij der volkeren houdt. Hij heeft ondervinding opgedaan tijdens het bestaan van de Zuid Afrikaanse Republiek. Wij arme burgers van de vroegere republieken weten wat het zeggen wil, de wereld tegen een arme staatje te hebben, met vrienden als de Keizer, die aan beide zijde „raad” maar geen hulp hoe ook verlangd, en om gesmeekt, verleent. Niemand zag dit beter in dan de heer Theron, daar hij zag dat alleen een mogendheid ons zal te hulp komen, als wij onderdanen van zulk een mogendheid zullen zijn. Daarom dan ook

dat wat ook al smaad of ongemakken zekere gewetenloze schepsels de „Boeren” hier aandeden, waarvan zelfs onze vriend, zoals reeds gezegd, niet helemaal verschoond bleef, riep hij te Somerset Oost de Bonds afgevaardigden toe: Wij zijn Britse onderdanen. In ons eigen belang dus juichen wij Gods beschikking toe.

De houding van onze vriend gedurende zijn leven van opofferingen en zelfs ontberingen ten behoeve van zijn partij, was, zoals overvloedig aangetoond, vriendelijk, manlik, eerlik, oprecht, hoffelik, jegens anders-denkenenden in de maatschappij. Dit zijn de innemende manieren waarvan onze geachte premier sprak, en die spoedig ieder lid van het Huis zijn vriend maakten. Hoewel, zoals bewezen, de Engelse taal goed machtig, zag de heer Theron toch geen kans die taal, met al zijne goede zowel als slechte punten in ruil te nemen voor zijn eigen moedertaal. Hij sprak een beschaafd Afrikaans, en kon zich zeer kernachtig van zijne gedachten kwijten in die taal. Het Nederlands was hem echter eveneens geen vreemde taal. Wie dit zou hebben gedacht, zou zich deerlik vergist hebben. Op meesterlike wijze kon hij zich van enige taak in het Nederlands kwijten. Wie hem eens een rede in die taal heeft horen voeren, zal zich van de waarheid hiervan overtuigd gevoelen. We laten hier volgen een „Opstel” door hem geleverd bij gelegenheid van een vergadering van de C.J.V. van Britstown, handelende over de „Taal”. We vonden het papier samengerold met enige uitknipsels waaronder één, inhoudende de toespraak van Lord Selborne, te Krugersdorp, tijdens een rondreis over de taalkwestie. Het onderwerp door de heer Theron gekozen is dan ook heel waarschijnlijk ontleend aan dit antwoord van de Hoge Kommissaris aan een vriend van de „Taal”.

MIJN MOEDER TAAL.

*Mijnheer de Voorzitter en Jonge Vrienden
en Vriendinnen!*

Toen ik kennis ontving dat men mij hedenavond hier verwachtte, om een lezing te geven, overdacht ik bij mijzelf wat ik geven zou, om een sterker gevoel van liefde voor ons volk in mijn, zowel als in het hart van die naar mij luisteren zullen, te wekken. Om weer vreemde geschiedenissen te gaan opdissen, behalve bij wijze van voorbeelden, acht ik onnodig. Wij hebben genoeg daarvan gehad, en misschien reeds te veel. Wat is het dat het hart van enig volk warm maakt, en de pols sneller doet slaan; vreugde en blijdschap verschaft aan een ieder tot zodanig volk behorende? De geschiedenis van zodanig een volk; de namen van z'n groot mannen, mannen door het volk opgeleverd, en hunne daden. Half onwillekeurig kwam ik op de gedachte om mijn taal tot onderwerp van mijn opstel te nemen. Waarom juist mijn taal? Omdat de taal zulk een belangrijke rol speelt in het bestaan van een natie. Waren de termen: Taal, Nationaliteit, Patriotisme, blote begrippen, dan hadden zij gelijk die menen dat we onze taal kunnen prijsgeven, en toch ons volks-karakter blijven behouden. Maar drukken ze een realiteit uit dan is de taal iets, als middel van gedachtewisseling, onafscheidbaar van het volksbestaan. Hij openbaart de innigste persoonlijkheid van een volk. Hij is geen uiterlijke vorm, iets dat naar welgevallen verandert of afgelegd kan worden, en een ander in zijn plaats aangenomen. Hij is niet iets doods, maar een levend lichaam waarin de ziel des volks zich openbaart. De geschiedenis; Het maatschappelijk en verstandelijk verkeer; De dierbaarste en heiligste herinneringen liggen in de taal verborgen en vinden uiting in de taal van een volk. Men kan de taal niet verwisselen, zonder de band door te hakken dat ons aan het voorgeslacht bindt, en het

hart des volks te scheuren uit het bloedend en stervend overblijvend lichaam. De taal is niet alleen dienaar, hij is ook meester. Wij gebruiken hem, maar hij beheerst ons. Het volk maakt een taal, maar de taal oefent ook onberekenbare invloed uit op de vorming van een volk. Wat een volk is, dankt het in geen geringe mate aan zijn taal. Verwisselt de taal, en gij verandert de gedachten-gang van het volk. Terecht zegt een autoriteit op dit gebied, „De taal weerspiegelt de geest van een volk.” Elke eigenaardigheid in de taal van een volk heeft z'n oorsprong in de geest van zodanig volk, en in zijn geschiedenis. Een ander autoriteit zegt: „Het volk dat z'n taal prijsgeeft, offert het grootste gedeelte van z'n verstandelijke onafhankelijkheid daardoor op.” Laten wij deze waarschuwingen ter harte nemen, opdat niet misschien als het te laat zal zijn, wij uitvinden dat door het verwaarlozen van onze taal, wij de ziel van het volk hebben gedood, en ons eerstgeboorterecht hebben verbeuzeld. Voor de man die het nauw verband tussen de taal en het volksbestaan heeft leren beseffen, betekent liefde voor de taal hetzelfde als liefde voor het volk. Het is omdat ik gevoel dat de moedertaal een kostbaar erfgoed der vaderen is, en omdat ik gevoel dat zijn verlies de ondergang van het nationale leven van ons volk zal tengevolge hebben, en omdat ik gevoel dat God ook in ons volk zekere biezondere eigenschappen heeft gelegd ter bereiking van een bepaald doel, zoals elk volk tot een bepaald doel geschapen werd, en omdat ik geloof dat door de heilige tradities van ons voorgeslacht te verontachtzamen, wij ons schuldig maken bij God, dat ik heden, en ieder volgende gelegenheid protest aantekenen wil tegen dat langzaam maar voorbedachtelijk vermoorden van mijn moedertaal, en met haar mijn nationaal bestaan. Zullen we door onverschilligheid, lauwheid of lafhartigheid ons het pand door de vaderen ons overgeleverd, laten ontroven?

NIET ONTIJDIG.

Het is, of behoort aan ieder onzer bekend te zijn,

dat sedert de laatste 20 jaren en meer er zekere krachten aan 't werk zijn om de studie van de volkstaal achteruit te doen gaan. De officiële taal van de kolonie toch wordt beschouwd Engels te zijn. Ons opvoedingstelsel gaat uit van de veronderstelling dat het volk alleen Engels behoeft te leren en alleen van Engeland behoeft te weten, en dus alleen Engelse boeken behoeft te lezen. Dit kan natuurlijk geen ander uitwerking hebben dan dat het opkomend geslacht met onverschilligheid, zoal niet met minachting, op al wat Hollands is nederziet en Hollands als de taal alleen van de minder ontwikkelden beschouwt, en dat, vooral in steden en dorpen, die taal al minder gebruikt wordt.

De toekomstige moeders van ons volk bedienen zich almeer en meer van Engels omdat ze geen Hollands geleerd hebben en zich dus niet behoorlik kunnen uitdrukken in beschaafde kringen.

Al spoedig moest dan ook voor die woekerplant een plaats ingeruimd worden in de Nederduits Gereformeerde Kerk, en in sommige gemeenten is men reeds zo ver gevorderd, dat kandidaten in 't Engels worden aangenomen als lidmaten van de N. G. Kerk omdat ze geen Hollands kunnen verstaan. In de moedergemeente te Kaapstad, wordt, bij een der diensten, de Hollandse taal verdrongen door z'n mededinger, het Engels. En op *de Scholen* wordt er weinig of niets gedaan aan de Hollandse taal en letterkunde. Het gevolg van al het genoemde kan men bij het opkomend geslacht opmerken, n.l., Men leest, schrijft, spreekt en denkt zelfs al in 't Engels. Iemand behoeft waarlik geen profeet te zijn om te zien dat, als het zo blijft voortgaan, de taal der voorouders afsterven zal, en op kerkelik zowel als op maatschappelik gebied door het Engels verdrongen zal worden. Kunnen we dit gedogen? Wordt de gedachte, om een taal die ons dierbaar is, en waaraan voor ons duizenden zoete herinneringen verbonden zijn, doordat we daarin de eerste klanken hebben geuit, en de eerste woorden van de lippen onzer ouders hebben leren ver-

staan en nazeggen, kunnen we gedogen zeg ik, dat die taal door een ander zal worden verdrongen? Neen, neen! daarvoor heb ik te veel aan haar te danken; in vreugde en smart. Gij zijt te heilig, dierbre klanken, aan mijn erkentelijk hart! Maar dan, waarlik is het meer dan tijd dat wij opwaken eer dat het te laat is.

NIET VAN ONDERGESCHIKT BELANG.

Ons oordeel omtrent de taal zal afhangen van ons oordeel omtrent patriotisme, of vaderlandsliefde. Zijn wij van gevoelen dat dit laatste een overblijfsel van het heidendom is, en niet goed past in het Christendom, dan ja, zal het ons overschillig zijn tot welk volk wij behoren en welke taal we spreken. In Christus nu, vallen wel alle scheidsmuren tussen volk en volk, mens en mens weg, maar deze een der heerlijkste waarheden waarheid wordt verkeerd toegepast, en leidt tot ergenis, in de zo nadelige gelijkstelling der gekleurden met de blanken. Zo ook wordt patriotisme als in strijd met de leer van Christus voorgesteld, maar het Christendom vernietigt het karakter van geen volk, maar laat de verscheidenheid door God zelf in de geschiedenis der wereld begunstigd, blijven voortbestaan. Evenals elk individu, heeft ook elk volk een biezonder aard, een talent ontvangen, die men niet begraven mag, zonder zich van iets kostbaars, iets heiligs te beroven. Het toelaten dat taal en nationaliteit tegronde gaan, is dan ook een zonde.

Om nu een voorbeeld te noemen: De Roomse Kerk wil de eenheid van de zichtbare Kerk blijven behouden door andersdenkenden te dwingen hun geloof te verzaken, maar daar Gods tijd voor één kerk onder één Hoofd nog niet is gekomen, heeft zij nog geen vordering gemaakt in haar vooruitgripen naar iets dat Hij op Zijn tijd en wijze teweeg brengen zal. Zij die ons onze taal en godsdienst willen ontnemen, maken zich dan ook schuldig aan precies dezelfde zonde als Rome, dat ook met de taal de godsdienst van een

volk, en daarmee de laatste sporen van nationaliteit zoekt uit te wissen.

NIET IN STRIJD MET LOJALITEIT,

U staat onder de Britse vlag, zegt men soms, en u behoort de Engelse taal als de uwe aan te nemen, en niet met al dat praten over de Hollandse taal dislojaliteit in de hand te werken, en de vereniging tussen de twee rassen, die zo onontbeerlijk is voor de toekomstige welvaart van het land, te vertragen. Mijn antwoord is: Het is iets dat altijd nog op bewijzen wacht, dat men minder lojale onderdanen van een rijk wordt door meerdere gehechtheid aan nationale tradities te tonen. Wanneer Professor Blackie met droefheid spreekt over het verdwijnen van zekere eigenaardige karaktertrekken van het Schotse volk, waartoe hij behoort, moet hij dan gebrandmerkt worden als dislojaal, en gekant tegen de eenheid des rijks? Kan b.v. een Afrikaander die geen droppel Engels bloed in zijn aderen heeft, in geestdrift ontvlammen voor de taal en heldefeiten van het Engelse volk, terwijl hij onverschillig blijft omtrent die van zijn eigen geslacht? Neen, ik geloof dat in tijd van gevaar de Koningin trouwer onderdanen zal hebben aan die stevige karakters die de hals niet willen buigen onder het juk van vreemde zeden en gewoonten, dan aan de heertjes die zo zeer gemakkelijk verengelst worden, en juist daardoor tonen dat ze beginselloos zijn. Met verontwaardiging werp ik de beschuldiging van rassegevoel te willen kweken, van mij, daar ook ik een verenigd volk wens, maar als de vereniging moet plaatsvinden ten koste van het Afrikaanse karakter, taal, zeden en gewoonten, dan wordt hij tegen een te dure prijs gekocht. Ik verlang een vereniging waar beide elementen een even sterke invloed zullen hebben op vorming van de toekomstige natie, en dit kan niet, als de Hollandse Afrikaander zijn individualiteit moet verliezen, en geheel verzwolgen worden door het Engels. Hiertegen protesteer ik, want ik wil wel ver-

eniging, maar geen verzwelging, wel unifikatie maar geen transformatie. Ik wil wel een Engelse onderdaan, maar geen Engelsman zijn. Getrouw aan mijn overheid wil ik toch niet ontrouw worden aan mijn geslacht, en hoe zal men de zelfstandigheid van het volk behouden wanneer de taal eerst is prijsgegeven? Het is ook niet door onze eigen taal en nationaliteit te verlochenen dat wij de Engelsman respekt voor ons zullen inboezemen, noch door slaafse naäperij van alles wat Engels is, maar door aan onszelf, aan onze nationaliteit getrouw te blijven en nationale tradities in waarde te houden. Hij behoort tot een te edel volk en bezit zelf te veel liefde voor zijn volk en zijn taal, dan dat hij dit in iemand anders misprijzen zal. Het is de Afrikaander zelf die zo uiterst bang is zich te laten gelden, en meent dat hij best zijn loyaliteit kan tonen door verlochenen van z'n landaard. Zo vindt men zelfs Afrikaanders die op sommige punten meer Engels zijn dan de Engelsman zelf. Zo erg wordt dit soms dat bij een zekere prominente gelegenheid in het jaar 1880, enigen het als bespotlik voorstelden om in een Britse Kolonie gelijke rechten voor het Hollands te willen met het Engels. Het jaar later echter kreeg de Hollandse taal gelijke rechten op elk gebied, zonder dat één Engelsman zich daartegen verzette. Daarom geloof ik dat rassehaat eer weggenomen dan gevoed zal worden door wegname van de ongelijke rechten van Hollands met Engels.

Voedsel aan rassehaat wordt juist verschaft doordat geen recht geschiedt en de rechte plaats toegekend wordt aan de Hollandse taal in gerechtshoven en op scholen. *Niet bekrompen* kan men iemand noemen die streeft naar rechten zijn taal ontzegd, en toch wordt dit hem zeer dikwels naar het hoofd geslingerd, wanneer hij het waagt om voor het behoud van zijn moedertaal te pleiten. Indien men een ieder die niet dweept met al wat vreemd is, bekrompen wil noemen en men een geslacht wil helpen vormen dat noch koud noch heet zal zijn, wel noem dan elk ware

patriot, die daartoe niet mee werken wil, bekrompen, en daaronder de rechtgeaarde Engelsman. Wat mij aangaat ik zeg met de dichter:—

„Een wereld burger ben ik niet.
Hoe groot die naam mag schijnen,
De liefde die mij God gebiedt,
Begin ik met de mijnen.
Ik knoop het eerst de broederband,
In 't mij gegeven vaderland”.

Ik houd mij overtuigd dat wie de zaak onbevoordeeld en bedaard onderzoekt, zal moeten toestemmen dat men ons zonder grond verdenkt.

Een gemengde bevolking, vereist biezondere behandeling, en bij ons is tweetaligheid histories geworden en niet meer af te weren. Voor Engels zou ik even goed kunnen pleiten als voor Hollands, en wel:

(a) Omdat hij door een groot aantal mijner mede kolonisten wordt gesproken en als hun moedertaal bemind.

(b) Omdat hij in meer dan één opzicht een „wereldtaal” kan beschouwd worden, en het dus een voorrecht is hem te kennen.

(c) Hij ontsluit voor ons een grote schat van letterkunde, en door de weg, tot die schat vervat in zijn literatuur, voor onze kinderen af te sluiten, zou men de ontwikkeling des volks in de weg staan. Maar afgezien van deze redenen, dient men toch in 't oog te houden dat er ganse distrikten zijn waar uitsluitend Engels gebezigd wordt, in bezigheid zowel als in de omgang thuis, en dat in de toekomstige natie altoos een sterk Engels element zich zal openbaren.

Ik werk dus het Engels niet tegen, maar wil dat men recht aan 't Hollands zal laten geschieden, als een tweede officiële landstaal. Is het nu zo erg bekrompen, dat waar de ene taal door ons erkend wordt als officieel, en recht van bestaan te hebben, wij ook vragen om de taal van de meerderheid der bevolking erkend te hebben op school en in gerechtshoven? Is

het zelfs niet billik dat van onze Engelssprekende medekolonisten verwacht wordt dat ook zij toenadering zullen bevorderen door hunne kinderen de tweede landstaal te laten aanleren? Zodoende toch kunnen ze ons best overtuigen dat wat ze zeggen uit het hart en niet alleen van de lippen komt. Of is het dan zo erg bekrompen om twee talen in plaats van één ter beoefening op scholen te willen? Door twee talen grondig aan te leren, zal het volk voorwaar eer vooruit dan achteruit gaan, en geenszins armer, maar verstandelijk rijker worden. Men wijst mij echter op het feit dat de ontwikkelde Afrikaander zich meestal van 't Engels, en zelden van 't Hollands bedient, en Engelse lektuur boven Hollandse verkiest. De verklaring van dit betreuenswaardig feit vindt men in een ander feit n.l. dat zulke Afrikaanders in de regel beter Engels dan Hollands machtig zijn.

Geestdrift bij de leerlingen kan men toch niet verwachten, waar een zaak op heel halfhartige wijze door de onderwijzer wordt behandeld. Terecht zei iemand dan ook eens: Als de jonge Afrikaander zijn volk en taal lief heeft dan is het niet tengevolge, maar ten spijte van het onderwijs dat hij genoten heeft. Maar zegt men verder, de Afrikaanders verlangen zelf geen Hollands op de scholen voor hunne kinderen. Dat dit bij velen onder de tegenwoordige toestand van zaken het geval is, valt niet licht te ontkennen. Hiervoor zijn er drie redenen op te geven: (a) Een berusten in wat men beschouwt een hope-loze toestand van zaken; (b) Onkunde omtrent het feit, dat, hij die zijn moedertaal niet eert, zichzelf en zijn volk te schande maakt; en (c) Dat ze zelf niet weten wat de nodige vereisten voor het Hollands zijn, en zich soms nog laten verleiden door wat natuurlijk hun wijsgemaakt wordt, n.l. Hollands komt vanzelf.

En nu vrienden en vriendinnen, wat gaat u doen in verband met uw taal? Gaat u die geheel en al vervangen door een andere; of gaat u, misschien ook in 't Engels opgebracht, toch uw eigen taal behouden

en het Engels alleen gebruiken waar nodig? Onze taal is in gevaar, en met hem ons nationaal bestaan; gaat u nu helpen om er een einde aan te maken, en het volk zieltogend achter te laten? De Heer verhoede dit genadiglik. Laat toch ieder die u in 't vervolg bezoeken zal, of u ontmoeten zal, overtuigd worden van geestdrift voor volk en taal, door uw Hollandse Bijbel, gezangboeken en ander Hollandse lektuur, maar vooral door de taal van uw huis. Door de meer dan zestig jaren heen, die achter mijn rug zijn, heeft mijn taal mij geholpen, zonder dat ik ooit nodig had mij te schamen, of verlegen te gevoelen. Daarom heb ik hem dan ook lief, en waardeer hem, en zolang mij het leven nog wordt gespaard, zal ik hem in mijn huis, in mijn buurt, en zelfs in de vergaderingen van mijn volk gebruiken, en zodoende tonen dat mijn taal mij dierbaar is.

WAT WILLEN WE DAN?

Na wat onze vriend in zijn opstel heeft gezegd, weten we zal de vraag hier gesteld, door velen, mogelijk vóór- zowels als tegenstanders, gedaan worden: De heer Theron toch verklaarde openlik en zonder omweg, „Ik wil geen Engelsman worden,” en schrijver dezes herhaalt dit uit volle borst. Wat willen we dan? Dat de Engelsman Boer in de zin van Hollandse Afrikaander zal worden, ten einde één volk te hebben in Zuid Afrika? Kan dat de eis zijn van personen die ronduit verklaren dat het verlies van taal en nationaliteit een te grote prijs zal zijn om te betalen voor zelfs de zeer gewenste vereniging van Zuid Afrika en het Zuid Afrikaanse volk? Kan het de wens zijn van een Louis Botha, van een Jan Hofmeyr, of van een Thomas Theron, dat Engelsen, zodra ze hier in Zuid Afrika aankomen, alle nationale banden moeten verbreken en „Boeren” worden? Zo niet, hoe dan vereniging

verkregen? Immers, men wil één natie! Wil men anders dat mettertijd de ene taal de andere, de ene nationaliteit de ander zal verzwelgen gelijk Faraos magere koeien de vette deden? Wat de schrijver betreft, hij zegt rondborstig en ongeveinsd neen. De „Boer” die van ons overloopt en probeert Engelsman te zijn, wordt door ons veracht en als een „niemand” beschouwd, en zullen we dan gediend zijn met 't overlopen van Engelsman naar ons? Als iemand niet goed genoeg, of te goed is voor de Engelse natie, dan is hij dit ook voor de Boere-natie. Maar hoe dan één geworden? Wel, de Afrikaander Partij, waaraan men behoren kan, kan toch 'n nationaliteit, nationale gebruiken, zeden en aard blijven houden, lost dat raadsel voor ons op. We menen dat zulke een bezwaar niet dient ingebracht te worden, wanneer er sprake is van het „een worden” van de twee rassen. Daardoor verraadt men o.i. kortzichtigheid, want wie dacht er ooit aan, om een van de twee elementen, waaruit onze Afrikaanse natie bestaat, door het andere element te laten verzwelgen? Zou dat mogelijk de bedoeling van de Engelsman zijn? Neen, waarde lezer, die dit meent, kent de Engelsman slecht. Hij zou wel de „Boer” „onder zich”, maar niet „in zich”, als natie zien. De Boer ook weer (ik gebruik de term „Boer” voorbedacht, als de meest gebruikelijke term voor Holl. Afrikaner), gevoelt dat de Engelsman die zich Boer wil voordoen, niet de gewenste persoon is om in zich als natie op te nemen, en is met zijn kunstmatige mede-Boer niet zo goed ingenomen. Maar wat dan? Wat leert ons de Afrikaander Partij dan, en hoe helpt hij ons dat vraagstuk op te lossen? Wel de Afrikaander Partij leert ons dat Brown en Van Zijl tot één natie, één partij kunnen behoren, zonder dat Brown Van Zijl, of omgekeerd, Van Zijl Brown eerst opgegeten behoeft te hebben. De heer Merriman blijft even goed Engelsman nu hij aan de Afrikaander Partij (niet de Bond) behoort, als voorheen. Het feit dat hij aan een politiek lichaam behoort, waaraan ook een Jan Hofmeyr behoort, als leider van de Bond, doet hem niet minder Engelsman zijn dan voor hij lid

was geworden. Of zou Sir Pieter Faure minder een Boer zijn nu hij een Progressief is geworden dan vroeger? Wij menen van neen. Van partij kan men wel veranderen, maar van nationaliteit toch niet. Wij geloven dan ook stellig niet dat de heer Faure ooit de gedachte in zijn hart plaats zal geven om van nationaliteit te veranderen, en hoe kan men het dan van de eenvoudige Boer verwachten? Van de overleden heer Theron kon men het evenmin verwachten bij zijn leven, vriend van Engels en de Engelsman als hij was, zoals blijkt uit wat we van zijn eigen pen hebben. Maar, roepen mijn geëerde lezers mij toe, kom tot een punt, en zeg ons hoe je één uit twee wil maken, buiten dat een door de ander geabsorbeerd zal worden! Wel, de gedachte van een Thomas Theron was dit, en de schrijver maakt zich die gedachte eigen, Brown wordt Afrikaander niettegenstaande zijn Engelse naam, zodra hij Zuid Afrika tot zijn „Tehuis” maakt, d.w.z. zodra hij zich hier komt vestigen metterwoon. Van Zijl kan alleen dan Engels worden wanneer hij zich inpakt en in Engeland zich een „home” gaat maken. Zolang hij dus in Zuid Afrika woont, blijft hij een „Afrikaander,” evenals de Amerikaner geen Engelsman „in Amerika” kan worden. Iemand roept mij toe: Maar wat omtrent gemengde huwelijken, mogen er dan geen onderlinge huwelijken plaats hebben? Als een antwoord hierop verwijzen we naar het voorbeeld van onze ontslapen staatsman-Afrikaander, en wat we daarover zeiden in verband met zijn eerste huwelijk. Wat wordt dan van de door jullie zo op prijs gestelde nationaliteit der partijen? Kan ieder partij z'n eigen volksaard, taal, enz. blijven behouden? Neen, zeker niet! Ruth lost weer dit vraagstuk voor ons op, door te tonen dat zij, ten einde één te worden met de man van haar keuze, land, volk, kerk, taal, en wat dies meer zij, kan en wil opofferen. Of we gemengde huwelijken goedkeuren, of alleen willen toelaten als iets onvermijdeliks? In 't kort, we juichen ze toe, dit toch versterkt de band tussen de twee elementen waaruit het groot Zuid Afrikaanse volk zal bestaan, wanneer het geen volkje,

maar „volk” zal zijn geworden. Een volk dat zich zal kunnen meten met de volkeren der wereld, en zich zal kunnen laten gelden in de rij der natieën.

Wat het huwelijk betreft, wensen we dit te zeggen voor we van dit belangrijke punt afstappen: het is bepaald een grote opoffering voor een dame om over te stappen van een volk naar een ander, en altoos enigzins gewaagd, en behoort dus nooit lichtzinnig ondernomen te worden. De ware liefde dient dan ook de enigste drijfveer ertoe te zijn en geen bijvoegmerk. Ook menen we dat het niet misplaatst zal zijn onze jonge mensen erop te wijzen dat men er nooit naar behoort te streven om ver te gaan, maar alleen dan ertoe besluiten mag, wanneer het ons duidelijk geworden is, dat het in des Heren raad zo besloten is. Dat streven en zelfs jagen naar al wat vreemd is, keuren we ook hier sterk af. Het is tot een zeker hoogte een opoffering, vooral voor de vrouw, om haar volk te verwisselen, en ook haar taal, kerk en, laatst niet leest, haar naam, voor wat haar vreemd is en waaraan zij zich eerst zal moeten gewennen.

De kinderen uit zulk een huwelijk zullen altoos de schakels vormen waardoor de twee rassen aan elkan- der verbonden zullen blijven, afgezien zelfs van hun gezamenlik belang bij staats- en maatschappelijke zaken. Ze zullen zich best met beide elementen waaruit de natie dan bestaat, kunnen verenigen, wijl ze uit beiden zijn voortgesprongen, en zullen mogelijk de beste eigenschappen uit de twee elementen in zich verenigd hebben. Zulke personen zullen niet licht een der twee rassen kunnen minachten. Ook zullen ze in de regel met beide landstalen bekend zijn, en dus de rechte klasse van burgers voor een verenigd land en één geworden volk zijn. Ze zullen, m.a.w. hoofd en hart genoeg bezitten om tot het, uit twee elementen bestaande, Afrikaanse volk te behoren. Wie toch zou geen hart hebben voor de taal zijner moeder al zal die dan ook niet zijn taal zijn? En wie zal geen zekere mate van kennis bezitten van de taal van zijn moeder? Veel wordt tot de

verwezenliking van deze toestand van zaken bijgedragen doordat zovele Engelsen zich op de boerderij toeleegen, en dus meer in aanraking komen met de Hollandse boer, en omgekeerd, zovele Holl. Afrikaanders zich onledig houden met de handel, en zodoende voortdurend in aanraking komen met de Engelse handelaren, en men op deze wijze elkander leert kennen en respekteren. De heer Theron dacht over de taalkwestie zoals ieder weldenkend mens erover zal denken, n.l. voor de Hollandse Afrikaander is het bepaald noodzakelijk om beide, Hollands en Engels te kennen, en voor de Eng. Afrikaander is dit zeer wenslik, hoewel juist niet noodzakelik. Dit laatste omdat de Engelse Afrikaander altoos voldoende Afrikaans optilt om z'n klanten te verstaan en zich verstaanbaar uit te drukken in die taal. Zoals de heer Theron zich echter uitspreekt in zijn opstel, zeggen ook wij, het is niet meer dan billik dat de Engelse Afrikaander zijn respekt voor onze taal zal tonen door zijn kind die taal te laten aanleren, niet „optillen”.

Grotendeels echter is het de schuld van de Boer, —om maar weer de gebruikelike naam te bezigen,— zelf dat zijn taal veracht wordt. Welk opgevoed mens toch kan een begeerte hebben om tijd en krachten te wijden aan een taal die schijnbaar zo onvolledig is, dat bij elketwee of drie woorden men een of meer moet lenen van de Engelse taal? Kan de Engelsman lust krijgen in een mengelmoes als, „Hoe was de examination papers van jaar?” of, „Hij het weer in zijn reading gefail”, of ook, „Arithmetic is mijn favorite subject, maar nou is ik weer zo weak in my handwriting, en verloor daardeur teveel marks”. Voorwaar, als men toch de moeite en opoffering zich getroost om een tweede of derde taal aan te leren, zal men iets degelijks daartoe uitkiezen. De schone en woerdrijke taal van onze voorouders, de taal die nog steeds door vele duizenden en wel van de grootste geleerden, wordt gesproken en geschreven, die taal sleurt men hier door het vuil der straten, en doet alsof hij nog slechts bij stukken en brokken bestaat.

Breke de dag toch spoedig aan dat het volk lere verstaan en waarden de schat die ze in een eigen moedertaal bezitten, en trouwe rentmeesters worden van wat hun toevertrouwd werd, door een liefderijke Voorzienigheid. Welk een spektakel maakt de Afrikaander die wil voorgeven ook maar nog "baar" te zijn in de enige taal die hij alle kans had om goed te leren praten, toen hij een kind was, n.l. het Afrikaans, en dan gebruik maakt van woorden en gezegden uit de aangeleerde Engelse taal, waarvan hij de betekenis maar halfjes begrijpt? Hoe walgt iemand, met een fijn taalgevoel,—heel fijn behoeft het gevoel dan ook niet juist te zijn,—een gehoorbedervend en smaak-beledigende uitstraling van kennis van het Engels, als de volgende: Oh, ik weet nie waarom nie, but ik prefer toch maar English to Dutch, voornamelijk in education circles. En waarde lezers, zulke uitdrukkingen zijn niet denkbeeldig, ze worden gehoord, en anderen nog ellendiger. De Engelse namen van Hollandse kinders zijn eveneens zeer af te keuren, tenzij een kind werkelijk naar een of ander engelse verwant genoemd werd bij de doop. Maar wat een Afrikaander in twijfel brengt of hij zal wenen of wel lachen, is de gewoonte om de dierbare naam van mijn Heer en Heiland, te dierbaarder omdat moeder Hem lief had, en zo lief en teder Zijn naam uitsprak, toen zij mij het eerst van de Here Jezus vertelde, dat die naam ook tans "op z'n Engels" gebezigd wordt, doet de ware Afrikaander, zij hij Engelsman of Boer, twifelen, of hij zal lachen dan wil wenen zeggen we. Lieve landgenoten, waarom toch niet Engels degelijk aangeleerd, en veel liever dan dat gebrouw, dan in die taal gebeden, gesproken, gezongen? Daartoe hadden jullie immers recht, en zouden jullie daardoor toch in elk geval niet belachlik hebben gemaakt door domheid in vreemde woorden te uiten. Wij voor ons zelve, menen zoals de heer Theron het deed, dat Engels niet verboden behoort te worden, veeleer aangemoedigd in de huiselike kring, maar hij mag het Hollands toch in elk geval niet verdringen, en dan de

twee toch om de beurt, maar niet gelijktijdig te bezigen.

Zoals we vroeger gezegd hebben, Engels is geen vreemde taal in Zuid Afrika, waar hij de bezigheids taal en bij sommigen,—en wel velen—de kerktaal zowel als huistaal is. Uit respekt dan voor de engelse medeburger, dient de taal van zijn volk in waarde gehouden en door het boere-kind aangeleerd waar doenlik. Afgezien dus van het werkelijke nut van de Engelse taal, zouden we nog die taal graag degelijk zien onderwijzen op onze scholen, alleen niet ten koste van het Hollands. Wie, die ons verhaal gevolgd heeft zal niet kunnen inzien dat we door wat we over deze allerbelangrijkste kwestie hebben geschreven, de beschouwing van de overledene weer hebben gegeven? Mogen onze lezers nooit vergeten dat een man als Thomas Theron, die recht had en bevoegdheid bezat om over deze zaken te oordelen, na zijn dood hier nog tot hen spreekt, en hen nog toeroept: Afrikaanders, weest uzelfen! U behoort tot een volk dat voor geen ander ter wereld behoeft onder te doen — achteruit te staan, zeggen wij hier, — al zijn we nog een jong volk. We spreken een taal die het jonge maar edele volk waardig is, en beschikken daarbenevens nog over het gebruik van beide Engels en Hollands.

Wij beschikken over een *groot en goed land*, in ons volk, zijn al de beste eigenschappen van de voor naamste europese rassen samengevat, wij hebben een ruime opvatting van een betekenis van een "volk" te zijn en van Tomas Theron, D. P. van den Heever, Cecil Rhodes en anderen betreuren, en waarom zullen we dan verdeeld en een klein volk blijven? Neen, mede-Afrikaanders, laten wij ten uitvoer brengen waarnaar die mannen gestreefd hebben. Wat zij niet mochten beleven, is toch door hun streven binnen ons bereik gebracht. Waar Paul Kruger en Cecil Rhodes elkander hebben gedwarsboomd, daar hebben ze de grote nationale zaak onbewust bevorderd, en het volk rijp gemaakt voor wat tans staat te gebeuren, nl, de vereniging van al de staten van Zuid

Afrika. Eens, het zij na nog vele jaren, wanneer Pretoria het centrum van Zuid Afrika zal zijn, en de Matoppos niet langer de uiterste grenzen, dan zal men de grote diensten erkennen door deze mannen aan land en volk, ja aan het mensdom bewezen, door beschaving te brengen waar vroeger barbaarsheid heerste, en de schatten die de aarde nog verborgen houdt binnen bereik van de beschaafden te brengen waar de barbaar vroeger er overheen stapte, of met ontoereikende werktuigen er een onbeduidende kleinigheid uithaalde. We denken hier in de eerste plaats, niet aan het goud en andere delfstoffen, maar aan de draagkracht van de bodem van Zuid Afrika met z'n rijke verscheidenheid van grond en klimaat. Wanneer eens alle streken van ons land bewoond en bebouwd zullen zijn, en we ons eigen vlas, katoen benevens overvloed van wol, bokhaar en wat dies meer zij produceren zullen, en het spinwiel de naam van Emily Hobhouse in gedurige herinnering zal houden bij de erkentelijke moeders en dochters van een dankbaar volk, dan zullen wij de grootheid van die mannen des te beter leren inzien, en gevolg geven aan wat wijlen de ed. heer Theron eens op de Centrale Vergadering van de Afrikaander Bond, te Cradock, in het jaar '05, tot de vergadering sprak, toen hij in zijn openingsrede het Afrikaander volk vroeg om aan hun "waarlik groten" gedachtig te blijven. Tans schittert ook zijn naam onder de namen der afgestorven groten, wier werken hen blijven volgen, en wier idealen wij, die pas na hen de hand aan de ploeg hebben geslagen, spoedig hopen verwezenlijkt te zien, nl, alle scheidsmuren omgehaald, alle scheidingslijnen uitgevaagd en één groot en gelukkig volk in dit groot en goed land wonende, van Tafelberg tot en over de Zambesi, met tal van gedenktekens ter herinnering aan de waarlik groot Afrikaanders die er geleefd hebben, die nog leven, en die nog zullen leven na ons. Want iedere groot Afrikaander die het hoofd neerlegt roept ons toe: Ziet ik sterf, maar God zal met u zijn. Elk geslacht doet het zijne om de ge-

wenste uitslag teweeg te brengen. Jonge Afrikaanders, klimt toch niet over uw volk in de hoge posten, maar blijf "*man van het volk*" en leeft voor het volk ook wanneer het volk u in een hoge post brengt, even als een Thomas Philippus Theron.

DE DRUKPERS.

We zeiden reeds vroeger dat het doel van de heer Theron was om de Afrikaners hun eigen sterkte te leren verstaan, en wezen toen erop dat er iets nog buiten bereik van de gewone Boer was, nl. het gebruik van de pers. Niemand zag dit duidelijker in dan de heer Theron dat, om het volk op hoogte van zaken te brengen en te houden, men het aan 't lezen en schrijven moest zetten. Hoewel persoonlijk geen schrijver van betekenis, deed hij toch wat velen hem niet na zullen doen om leeslust op te wekken en schrijflust aan te moedigen. Vooral diegenen die hem van nabij gekend hebben, en met hem hierover soms in gesprek zijn geweest, zullen van wat we zoeven gezegd hebben overtuigd zijn, en met ons instemmen dat Thomas Theron veel, ja zeer veel van de pers verwachtte tot opheffing van zijn volk. Daarom dat hij een blad als „Ons Land” dat mogelijk meer dan enig blad in ons vaderland heeft gedaan om het volk tot lezen en schrijven aan te moedigen, steeds in waarde hield. Hij sprak meer dan eens met grote lof van het werk van het „Genootschap van Rechte Afrikaanders,” waarvan de gebroeders Du Toit de bewerkers waren, en die zich bediende van Di Patriot, waarin zelfs de ellendigste stukjes opgenomen en zolang verbeterd werden tot ze leesbaar en doeltreffend aan het Hollands lezend publiek konden worden aangeboden. De geachte lezers zullen het wel weten dat in die dagen het schrijven een, voor velen onder onze oude men-

sen, bijna onbekende kunst was geworden, en dat men aan het lezen van enige krant of tijdschrift nooit meer dacht. De bijbel bewaarde het volk destijds voor een totale achteruitgang, of liever, verval van de beschaving. Krantelezen, en zelfs het lezen van menig niet strikt geestelijk boek, werd dan ook al als onnodig, zoal niet zondig beschouwd. Van schrijven was geen sprake, dan, met lange tussenpozen, aan een of ander vriend of bloedverwant, een eentonig briefje over de welstand of de gesteldheid van het weder. Korrespondentie, in de zin van geregeld en over een bepaald onderwerp te schrijven, was iets vreemds geworden, behalve bij de meer bevoorrechten die in of nabij de dorpen woonden. Dit verdroot enige weldenkende Afrikaanders aan de Paarl, en een genootschap tot opheffing van de reeds verachterden, en ter voorkoming van verdere achteruitgang, werd opgericht, n.l. het genootschap boven genoemd. *Di Patriot* was het orgaan waarvan ze zich bedienden en waardoor het hun ook werkelijk gelukte, om belangstelling in eigen zaken en vertrouwen in eigen krachten op te wekken bij 't volk. Hier zag Thomas Theron een schone kans om door samenwerken zijn gewicht in de schaal te laten voelen. Hij schaarde zich aan de zijde van die mannen, en begon zo de strijd tegen het monster van onkunde en onverschilligheid dat ons volk zocht te verslinden. In die strijd is hij dan ook blijven volhouden, en is op zijn post gebleven tot de Meester zelf hem opriep om te komen rusten van zijn arbeid. *Di Patriot* is, evenals sommigen van z'n oprichters, er niet meer, doch heeft even als zij, onuitwisbare sporen nagelaten.

De Zuid Afrikaan verenigd met *Ons Land*, bij ons eenvoudig „Ons Land”, nam de taak op zich. en wie zal durven ontkennen dat het doel grotendeels bereikt is, [en verder staat bereikt te worden? Onze vriend beval dan ook bij zijn leven „Ons Land” aan als „het blad” voor de Hollandse Afrikaander. Niet dat we bedoelen dat hij andere bladen minder genegen was, maar voor het doel dat hij en anderen zich voor

ogen gesteld hadden, was [er geen beter orgaan dan „Ons Land”. Niet te stijf, maar ook niet te erg plat, niet overdreven in patriotisme, en toch gereed om het belang van land en volk te behartigen zelfs met gevaar van eigen veiligheid, zoals gebleken is in de jongste oorlog, voldoet dit blad aan het verlangen van de nu leeslustig geworden Hollandse Afrikaander, en is 'n huisvriend bij duizenden geworden, waarnaar men met verlangen uitzielt als postdag nadert. We hopen, en met reden menen we, dat de Hollands lezende Afrikaanders dit blad dan ook, zoals onze ontslapene staatsvader het deed, zullen blijven steunen om nog verder goeddoende niet te vertragen.

ANDERE BLADEN

en andere tijdschriften werden echter eveneens gelezen en dikwels met vrienden besproken, getuige daarvan des mans ruime kennis van lands, — zowel van wereld- als kerkzaken. Zijn kantoortje met ruime boekrakken, allen vol met allerlei boeken en tijdschriften, is een verder bewijs van de onverzadigde honger naar kennis van alle zaken. Men kon dan ook met hem over enig onderwerp een gesprek voeren; of naar hem luisteren terwijl hij een gesprek voerde, en steeds wat van hem leren. Voorzeker dankte de overledene veel van zijn knapheid aan die weetgierigheid, daar hij nooit te vermoeid kon zijn om een nieuwsblad of boek te nemen en niet alleen te lezen, maar aantekening te maken op wat hij las. Zo vindt men in meer dan een van zijn notulen of andere boeken aantekeningen uit bladen als de *Volkstem* van Pretoria, de *Express* van Bloemfontein, de *South African News*, de *Cape Times* en andere bladen. De *Volkstem* hield hij voor een der beste en meest doeltreffende bladen, in ons land niet alleen, maar van onze tijd, zijnde een nationaal blad met ruime inzichten in politieke zaken. Zo ook achtte hij de *S. A. News* zeer doeltreffend, daar hij voor het Eng. lezend publiek is, wat eerstgenoemde bladen voor het Hollands lezend publiek zijn, n.l. om een

eigen waardigheids-gevoel en zelfvertrouwen te wekken of te voeden. Onze vriend geloofde aan de spreuk: Reading is the finishing touch to education.

Hij wilde dus dat, hoeveel of hoe weinig iemand ook al had geleerd, hij er de voltooiingstreek aan toebrengen zou door het lezen. Engels of Hollads, het maakte geen verschil, zolang men wat hem het naast is eerst liet gelden. Tengevolge van deze zienswijze kwam hij soms in botsing met de ultraïsten of uitersten of uiterste partij-mannen, en verdachten de nieuwsbladen van hetzelfde gehalte hem dikwels van twee heren te willen dienen, en zochten door verdachtmakerij hun zienswijze bij het volk ingang te doen vinden. Het lezend publiek echter, oordeelt in de regel voor zichzelf, en wel naar wat men ziet en niet meer naar wat anderen hun zoeken wijs te maken.

PERS-OPINIES OVER HET LEVEN EN AFSTERVEN VAN DE HEER THERON.

De Heer Thomas Philippus Theron L. W. V. is niet meer,—zo schreef *Ons Land*.—Verleden Zaterdag avond eindigde zijn arbeidzaam en nuttig leven en sloot hij de ogen om zijn eeuwige rust te genieten. Onze lezers zijn wel voorbereid op deze treurnare, en toch zal de tijding een schok zijn voor velen en droefheid door de lengte en breedte van het land verspreiden. Door het heengaan van de heer Theron lijdt de Zuid Afrikaanse samenleving een onherstelbaar verlies. Daar is tans een ledige plaats, niet alleen in 't huisgezin, en in de gemeente en verschillende plaatselijke lichamen te Britstown, maar een ledige plaats in de hoogste vergadering van de Afrikaander Bond, en in onze wetgevende vergadering. Een ledige plaats die moeilijk kan worden opgevuld. De overledene heeft zijn dorp, zijn distrikt, zijn kerk, zijn partij, zijn volk, zijn land lang trouw gediend. Hij had zijn volk lief en ijverde voor diens belangen. Hij was een warm voorstaander van de opvoeding, en gebruikte dan ook al zijn invloed, alle krachten en talenten om de op-

voeding van Jong Zuid Afrika te bevorderen. Wie kan de aandoening en diepe ernst vergeten waarmede hij voor het laatst over dit onderwerp in het parlement sprak? Zijn lichaamskrachten waren toen reeds zodanig ondermijnd, dat men zijn anders klokheldere stem, aan het einde van zijn toespraak, nauweliks meer kon horen. De heer Theron was een trouwe dienaar van zijn partij, en bekleedde de hoogste en meest verantwoordelijke posities in de partij-organisatie. Hij diende de A. Bond en Boeren-Vereniging van 1883 tot 1898, als sekretaris, en sedert was hij voorzitter van het centraal bestuur. De kommissie van toezicht heeft hij ongeveer 20 jaren gediend, eerst als sekundus en later als primarius. Hij leidde de centrale vergadering met grote takt, beleid en wijsheid. Met zijn vriendelijkheid en gepastheid, handhaafde hij de orde waar een strengere voorzitter wellicht een moeilijke taak zou hebben gehad. Zijn helder inzicht in zaken, en zijn gezond verstand kwamen hem zeer testade. Het zal niet gemakkelijk gaan (om) de ledige plaats in de voorzitterstoel van het centraal bestuur op te vullen. Hij was altijd gereed om te dienen; aan plichtsverzuim maakte hij zich nooit schuldig. In het parlement diende hij zijn land trouw, en bekleedde tevens de verantwoordelijke en moeilijke positie van voorzitter van het komitee-generaal. In deze betrekking blonken zijn bezadigheid en onpartijdigheid uit. Dit werd door allen in het Huis erkend, en toen hij dit jaar tot voorzitter van komitees herkozen werd, brachten leiders van beide partijen hem daarvoor welverdiend lof toe. Hij kende zijn volk en wist tot hun hart te spreken over politieke, maatschappelijke en kerkelijke kwesties. Hij was een ernstige en welsprekende redenaar. Vooral wanneer hij zijn moedertaal bezigde was hij in zijn element. Hij boezemde algemeen respect in, en verwierf de achting en liefde van ons volk. Wij betreuren met ons volk het heengaan van Oom Tommie, en leggen een kransje op zijn graf.

Wij betuigen onze innige sympathie met mevr. Theron en de kinderen, die het heengaan van een trouwe

echtgenoot en vader bewenen. Ook hun verlies is onherstelbaar. Ons volk gevoelt met hen."

We hebben het voornaamste Hollandse nieuwsblad van het land het zijne laten zeggen over het verlies door het Zuid Afrikaanse volk in het overlijden van de heer Theron geleden, en menen, zodoende veel van wat vroeger door ons gezegd werd gestaafd te hebben. Wij laten hier nog volgen wat *De Unie*, orgaan van de Zuid Afrikaanse Onderwijzers Unie in de Kaap Kolonie, gevoelde bij het vernemen van de onverwachte treurmare:

WIJLEN DE HEER THOMAS THERON.

Ook in de betrekkelijk beperkte kring van de Z.A.O.U. was de tijding van het heengaan van de heer Thomas Theron onverwacht en treurig. Wij toch weten min of meer wat hij voor ons volk geweest, hoeveel hij gedaan heeft, ook voor het onderwijs. Wij betreuren het dan ook, dat die krachtige stem, die steeds, en nog onlangs zo ernstig pleitte voor onze taalrechten, in het Parlements huis niet meer gehoord zal worden. Toen twee jaren geleden, ons Kongres te Somerset West Strand vergaderde, hadden we het voorrecht ook hem, oudonderwijzer, in onze vergadering te zien en bij een gemeenschappelijk maal van de leden van de Z.A.O.U. waar hij met ons aanzat, zijn woorden te horen zo vol van sympathie voor de onderwijzers en hun heerlijk werk."

Een portret, zo duidelijk als er ooit een werd afgedrukt werd bij dit „memorandum” gegeven, van deze, door iedere zo diep betreurde vader van het volk.

Wij hebben reeds vroeger gezegd dat het onderwijs een van de zaken was die de heer Theron zeer na aan het hart lag. Mogelik was er geen zaak hem nader aan 't hart dan juist het onderwijs, daar alles wat hij voor en met zijn volk beoogde om de spil „onderwijs” draait. Maar dan moeten de lezers niet uit het oog verliezen dat hij toch, zoals 'n verstandig mens het zijn zal, tegen was op al dat inpompen van

wat soms voor het kind even onverteerbaar is als een steentje in de krop van een hoen. Education, d.i. ontwikkeling, of uitbreiding van wat de natuur in het kind heeft gelegd, om onder bekwame behandeling te ontkiemen, op te schieten, en vrucht af te werpen, dat is wat het kind dat toch de vader of moeder van de man wordt, nodig heeft. Hij zag in, dat het onvoldoende was voor de toekomstige burger van zijn gelief Zuid Afrika, om alleen instaat te zijn de allernatuurlijkste kombinatie van lettertekens daar te stellen en dan te „pass” met, „speaks English fairly well” als aanbeveling bij het rapport van de inspekteur gevoegd. Mogen meer, neen alle Afrikaanders het toch inzien dat dit onding alleen toereikend, en mogelijk ook bedoeld is om het kind het doel van het onderwijs te doen missen, 'en een inferieure burger van hem te maken, die niet zal kunnen kompiteren met zijn beter ontwikkelde Engelse mede burger die het onderwijs aanvankelijk in zijn eigen taal genoot. Bij ons is het nog steeds de vraag of diegenen die het zo uiterst lief vinden dat alle mensen, wit en zwart, de toekomstige advokaat zowel als de toekomstige landbouwer of zelfs steenhouwer, op een en dezelfde wijze het onderwijs ontvangen zullen, en door middel van een en dezelfde taal, onverschillig of hij er een enkel woord van verstaat of niet; of de ijveraars voor zulk een onderwijsstelsel, zeggen we, het wel oprecht menen, is bij ons steeds de vraag. Of is het zo uiterst lief door mensen van alle slag, kleur of ras, en aan alle plaatsen, des konings Engels te horen radbraken? De heer Theron was voor een doeltreffend onderwijsstelsel, waarin gezond verstand een boventoon speelt. Dit wisten de onderwijzers, en vandaar hebben we zulk een sympatiek memorandum in het onderwijzers blad, „De Unie”. Die mannen, de onderwijzers n.l. toch zwoegen het hardst om het volk op de hoogst mogelijke trap van beschaving te brengen, en gevoelen meer dan enig ander beroeps-man, het onhoudbare van de positie waarin de Boer geplaatst wordt door deze overdreven eenheids-hartstocht. De onderwijzer gevoelt

het misschien meer dan iemand anders dat de Hollandse Afrikaander als een onmondige behandeld wordt, en dat dat onredelijk is, daar de jaren van onmondigheid reeds lang voorbij zijn, dank zij de onverdroten ijver van een Thomas Theron en anderen. De Hollandse Afrikaander is tans een vennoot in de Rijks bezigheid, en niet meer een onderhorige. Niet een trap lager op de ladder der beschaving door ondoelmatig onderwijs, maar in elk opzicht op gelijke voet geplaatst met de Engelse mede-Afrikaander—dit is waar de Afrikaander onderwijzer naar streeft, waar ook een Thomas Theron naar streefde. Daarom achten wij hem hoog en eren hem als de man die alles feil had voor het volk waarvoor ook wij onze kleine krachten opofferen. Dat het volk zich tans bewust begint te worden van zijn rechten en voorrechten—dit laatste heel dikwels ongebruikt—danken we aan die mannen, die samen met een Tommie Theron, hunne krachten wijdde, en tans nog wijden aan de opvoeding van ons opkomend geslacht. We hopen dan ook dat de ballast spoedig van deschouders van die mannen en vrouwen zal worden afgenomen, en de onderwijzer(es) zijn (haar) doel binnen bereik zal zien gebracht, door billike wetgeving, en billike administratie der wetten. Bij de schepping, zei de heer Theron eens, was er eenheid in de grote verscheidenheid van het geschapene te bespeuren, en zo kan eenheid bestaan in het grote Britse Rijk, in weerwil van verscheidenheid van talen en nationaliteiten. Dat is ook ons geloof, en tenzij dat zo is, moet het rijk verbrokkelen. Geen „opeterij”, maar aaneensluiting van de verschillende nationaliteiten tans onder de Britse vlag staande, zal het tot een wereld-rijk maken, en bij een ineensmelting behoudt ieder oorspronkelijk deel iets van zijn eigenaardigheid. Geeft dit toe en de uitkomst zal de stoutste verwachtingen overtreffen. Of wil men de Hollandse Afrikaander onmondig houden?

GETUIGENIS VAN ELDERS.

Uit Transvaal, van Bronkhorstspuit, schreef een korrespondent aan *Ons Land* nagenoeg als volgt:—Met een gebroken hart heb ik van het overlijden van een van Zuid Afrikas grootste mannen, n.l. de heer T. P. Theron L.W.V., vernomen. Ik ga in geen biezonderheden treden, daar de heer P. S. Cilliers, van Britstown genoeg heeft gezegd op de 12de dezer te Britstown, bij gelegenheid van de begrafenis van de overledene. Wij, burgers van de staten van Trans-Oranje en Vaal, die gedurende of na de oorlog met hem in aanraking waren gekomen, hetzij als gewonden in het hospitaal te Britstown, als krijgsgevangenen, als diegenen die na de oorlog hun wapens aldaar hebben afgelegd, hetzij als terugkerende burgers van de verschillende eilanden waar ze als krijgsgevangenen hadden verkeerd, wij weten wat hij voor ons was. Uit naam van mijzelf en alle bedoelde burgers, wens ik mijn innig medegevoel met de familie zowel als met de Afrikaander Bond, ja met het gehele land uit te spreken. Als een kwart wat hij voor ons gedaan heeft en wat hij voor ons was, moest opgenoemd worden, geloof ik dat er een boekdeel van zou kunnen gevuld worden. Hoe zijn hart klopte voor zijn volk, toonde hij verder bij gelegenheid van de begrafenis van wijlen Pres. Kruger, toen na die plechtigheid, ik mij in zijn gezelschap bevond op zijn terugreis naar Kaap Kolonie. Toen wij door de Vrijstaat stoomden, toonde ik hem enige begraafplaatsen van vrouwen en kinderen uit de kampen van de laatste oorlog, waarbij ik de tranen over zijn wangen zag rollen. Familie en bloedverwanten van wijlen Oom Tommie, weest er verzekerd van dat vele harten met u gevoelen."

Daar de schrijver zijn naam niet noemt, maar slechts „Afrikaander" onder z'n schrijven plaatste, blijft hij bij ons een onbekende Afrikaander, maar geenszins onbemind. Hoevelen zouden zo bezig zijn geweest

met eigen zaken op de reis, dat er geen gedachte aan de graven van de heldinnen uit de noodlottige oorlog, noch aan de gewaarwordingen van iemand in hetzelfde kompartement zou zijn gewijd! De onbekende schrijver toont ons dat hij oog en hart bezit voor wat edel in iederen is. Zo was de heer Theron ook steeds een van de eerste om een edele trek in iemands karakter op te merken. Wat stellig is, en wat we dan ook bevestigd zien door het verhaal van onze Transvaalse stamverwant, is dat zijn edele ziel diep ontroerd werd bij de aanblik van de martelingsplaatsen onzer arme vrouwen en kinderen, die in deze ellendige gevangenissen zijn gestorven. Niet alleen het lijden echter van deze weerloze zwakken, neen, ook de onmenselijke wreedheid van mensen die voorgaven het land van dwinglandij te willen bevrijden, ontperste die traan aan zijn oog, dat, zo naar vrede en eensgezindheid uitzag. De graven te Blauwkrans en Weenen, zouden wel het hart zeer aangedaan hebben, doch een gewaarwording als der zo systematies vermoorde moeders en dochters van het land waarvoor hij alle eigenbelang en genoegens feil had. Edele Oom Tommie, weende u destijds over het wrede van de onmenselijke oorlog, tans zou u met ons u over tekenen van een beter gevoel verheugd hebben, nu we beginnen te gevoelen dat we één volk zijn, en elkander dienen te respekteren en niet te vergeten. Ja, we geloven toch dat er maar één misverstand heerste, waardoor mensen die goed nevens en onder elkander kunnen wonen, in het harnas tegen elkander werden gejaagd. Daarom zeiden wij niet alleen om het lijden van die weerlozen, ook om de meedogeloze wreedheid der toenmaals machthebbenden, geloven we dat deze edele landsvader weende.

Verkondigen de opgeworpen aarde, over de graven dezer zwakke, doch standvastige dochters van ons geliefd Zuid Afrika, luide de roem van hen wier stof het bedekt, tot ook zij, in die morgen, op de stem van de Aarts-engel zullen opstaan en hun loon ontvangen uit de hand van Hem die naar geen getuige-

nis van mensen vraagt. Want hoewel er diegenen zijn die met allerlei kunstgrepen zoeken de nagedachtenis van die edele moeders en dochters van ons edel volk te bekladden, door laaghartig allerlei verdichtselen te verspreiden, of ook, waar er mogelijk feiten bestaan, die zeer te vergroten;—want we willen wel geen hemelsrein kleed over de opgesloten in die kampen trekken—teneinde de schijn van recht aan de handelwijze te geven, en aan de gruwelen aldaar gepleegd, wij houden ons overtuigd, met de overleden heer Theron, dat onze schonen, minder schoon,—naar het uiterlike altans,—doch veel edeler nog dan voor ze er in gesleurd werden, uit die nesten kwamen. Wij minnen hen dan ook nog meer, en zullen nog meer dan ooit zingen:—

Laat ander sè wat ander wil,
Maar hierso staan ik bij,
Jij kan g'n beter vrouwtje in,
Heel di wereld krij:
Gesond, beskeie, sag en soet,
En vlijtig nog bo'en op.
Sij is 'n alte liewe ding,
Di Afrikaanse pop.

Een van de schoonste karaktertrekken van de overleden heer Theron, was voorzeker zijn achting voor, en liefde tot de vrouw. We menen dit meer dan bewezen te hebben door wat we van zijn huislik leven gezegd hebben. Hierin toonde hij, zoals in al zijn doen en laten zijn echte grootmoedigheid. Voor die zwakkere in de bres te treden was hem steeds een eervolle daad, en daarom streed hij volgaarne voor de rechten van de vrouw. „Er zijn meer zulke mannen in het land,” zei de ed. heer Merriman, doch „De Unie” zegt: Die soort van Afrikaanders beginnen schaars te worden, reden waarom we altijd droevig gestemd zijn, als er weer een ons ontvalt. En, we moeten met beiden, de Eerste Minister zowel als „De Unie” samenstemmen. Wel leven er nog zulke mannen

in de personen van een P. J. du Toit, P. Cilliers, van Wellington e.a., maar ze worden schaars. Lang zullen we die soort van Afrikaanders niet meer bezitten, die met ontoereikende ontwikkeling zulke grote feiten verrichten zullen, als de staatshelden die we betreuren in de personen van een Paul Kruger, Piet Joubert, Dan. van den Heever, Thomas Theron, en meer anderen, wier namen met gouden letters in onze geschiedenis dienen geschreven te worden. Waar de overledene zijn medebondsman ter gelegenheid van de zitting van het kongres te Cradock, in het jaar 1905, toeriep: „Broeders, laten wij onze waarlik groten niet vergeten,” en het oog had op de grote Paul Kruger,—groot voor ons als Afrikaander natie, omdat hij het beste voor ons zocht,—die toen reeds de rust was ingegaan; de arbeidzame en onvermoeide Dr. Josias Hoffman, door hem een „model bondsman” genoemd; en waar hij andermaal gewaagde van de eerste voorzitter van de Bond, de heer J. J. Jansen van Rensburg, daar dacht hij stellig niet aan dat een erkentelijk volk ook hem eens „groot” zou achten en een ereplaats aan zijn naam, in de rij der heldennamen gegeven zou worden. Groot was hij omdat hij, door het geloof in de bijstand en hulp des Heren grote daden verrichtte, met geringe wapenen, evenals een Gideon, een Simson, en een David. Heldedaden gedaan door middel van ondoelmatige wapenen, zijn veel groter dan wanneer de wapenen ertoe worden gebezigd die zelfs in minder bekwame handen goed werk kunnen doen. Zo zijn de staatsmansfeiten door de minder ontwikkelden ook groter dan die voor die onder titels gebukt gaande groten verricht. Juist daaraan voorzien we een groot en machtig Afrikaander natie, dat, voor het staal nog naar behoren geslepen was, er mannen van het kaliber van Oom Tommie, tans aan gindse zijde van de stroom, opstonden. Wat een Washington „groot” maakt, is niet zo zeer zijn werkelijk uitstekende staatsmansbeleid, als wel het feit, dat hij dit bezat ten spijte van zijn voorbereiding; en met Oliver Cromwell is het eveneens het geval. En wat het volk waaraan ze respek-

tievelik behoorden, moed gaf om grote zaken te ondernemen, in weerwil van de geringe mate van ontwikkeling van die tijd, was het optreden en welslagen van zulke mannen. Zo is het ook hier bij ons: Omstandigheden hadden enige ongeoeffende mannen aan het hoofd van een of ander lichaam gebracht, en, ja wel het ging nog al, en door inspanning van alle krachten klommen die mannen trapsgewijze hoger en hoger, totdat er anderen hierdoor aangemoedigd, zich begonnen toe te leggen op hun eigen voorbereiding, niet-tegenstaande een gebrekkige opvoeding. Daarom eren wij die mannen, want geen volk kan groot zijn zonder groot mannen te bezitten, op wie het opkomend geslacht als voorbeeld gewezen kan worden, en wij willen graag een groot volk zien groeien uit de takjes uit Europa hierheen overgebracht, met een alwijze en heerlijk doel, en zo elkander ingeplant dat het ons voorkomt alsof het doel moet zijn, *een land, een volk, onder een vlag.*

Komt dan, mijn talentvolle jonge Afrikaanders, komt en laten wij het onze bijdragen met Gods hulp,—want zonder die steun plant Paulus te vergeefs, en maakt Apollos te vergeefs nat,—om het volk waartoe wij de eer hebben te behoren, te helpen groot maken—groot in Gods oog zowel als in het oog van de wereld. Dan zullen wij—als het mogelijk zijn zal—van uit de eeuwige woningen terugzien op de vrucht van onze arbeid, wanneer mannen door ons opgewekt of opgevoed, het heerlijk werk in belang van de welvaart van land en volk, zullen voortzetten, evenals wij nu trachten het werk van onze voorgangers te bevorderen, elk op zijn wijze.

De Volkstem van Transvaal die inderdaad de „Stem des volks” mag heten, bevatte een kort artikel van de volgende inhoud, waarin dan ook het gevoel van dat gedeelte van het Transvaalse volk dat voldoende op hoogte van zaken is, en dat met de Afrikaander in de Oude Kolonie simpatie heeft, weergegeven wordt.

WIJLEN THOMAS THERON.

Met Thomas Philippus Theron verliest niet enkel de

Kaap Kolonie, maar heel de Afrikaner natie 'n sterk man en een wakker vaderlander. In 'n Staat waar de rechten der meerderheid stelselmatig werden veronachtzaam en verdrukt, heeft hij als een der stichters van de Afrikaander Bond zich de blijvende erkentelijkheid zijner landgenoten waardig gemaakt. Ook buiten de grenzen van de Kolonie waren Theron's rustige standvastigheid en gehechtheid aan z'n echt-nationale beginselen gewaardeerd en werd zijn naam in ere gehouden door alwie eerbied heeft voor diepe overtuiging, verkregen na rijpe overweging van het ware publieke belang. Ook de parlementaire loopbaan van de overleden Afrikaner getuigt van zijn talrijke grote eigenschappen. Jaren-lang heeft hij met verdienste gefungeerd als voorzitter der Lagerhuis-kommissies te Kaapstad. In de persoonlijke omgang was wijlen de heer Theron een aller-aangenaamst man van innemende manieren en veelzijdige belangstelling; hij was 'n boeiend publiek redenaar en populair in de beste zin van 't woord. Dit blad, dat altoos een wakend oog had gehouden op de ontwikkeling van land en volk, had het edele streven van een Thomas Theron, sedert 1877 en zelfs vroeger, in belang van het volk van Transvaal, zowel als van de Kaap Kolonie en Zuid Afrika in z'n geheel, wel niet over het hoofd gezien. Er was overeenstemming tussen het streven van de ed. heer Theron en „De Volkstem”, al liepen de belangen van de staten door elk hunner vertegenwoordigd dikwels uiteen, en dikwels lijnrecht tegen elkander aan. Oom Tommies doel was de ontwikkeling van de Afrikaander, de ontwikkeling van het land van de Afrikaander, het behoud van taal en nationaliteitsgevoel van de Afrikaander. Al wie met hem in hoofdzaak hierin overeenstemde, kon op zijn steun rekenen. Hij was zeer ten gunste van verenigingen onder de jonge mensen van zijn volk, en wel om diezelfde redenen, n.l. ze beogen ontwikkeling van het jong geslacht.”

DE DEBAT VERENIGING.

De overledene was zeer ten gunste van deze Ver-

eniging, zo zelfs dat hij aanried om in verband met de Bonds vergaderingen debatten uit te geven, ter bespreking, na afloop van de Bonds-verrichtingen. In zijn distrikt, Britstown, wordt hiervan dan ook goed gebruik gemaakt. Het werk van Oom Tommie was altoos opvoedend aangevangen, opvoedend geëindigd. Hij was „een man van veelzijdige belangstelling” zoals „De Volkstem” het gepast uitdrukt. Vooral de jeugd, zei iemand, zal hem missen. Zo hebben ook wij reeds gezegd, en herhalen we met alle vrijmoedigheid. De school op zichzelf, alleen staande, kan het ontwikkelings-werk niet doen, daartoe behoefde hij steun van 't publiek van buiten, zowel als de samenwerking van de leerlingen zelven. Het kind moest gedeeltelijk zijn eigen opvoeder wezen. Vooral begunstigde de heer Theron, met dit doel voor ogen.

DE CHRISTELIKE JONGELINGS VERENIGING.

Naar we onderstellen, hebben onze geëerde lezers reeds opgemerkt dat onze overledene een vriend van deze vereniging was, die zonder veinzen, een school tot voltooiing van de studie, ter voorbereiding van de man voor zijn plaats in de kerk en maatschappij, ter bevordering van het gevoel van gelijkheid van stand der vrouw met de man, van het aankweken van zelf-respekt en respect voor elkander onderling, onder de jonge mensen van ons volk, in 't kort, een volks school in 't klein op elk dorp in ons land, genoemd mag worden. Dat hij bij al zijn vele en velerlei werkzaamheden er nog tijd en lust toe vond deel te nemen aan de verrichtingen van de C. J. V., van zijn dorp, en dat hij de verrichtingen van de vereniging in z'n geheel aandacht schonk, door de werkzaamheden uit verslagen in de kranten nauwkeurig te volgen, dienen tot bewijs dat hij hart had voor de zaak. De aangehaalde feiten zullen ons dus overtuigen van, wat mogelijk eerst maar een veronderstelling was, de waarheid van zijn hoogschatting van de C. J. V., en die zal voorzeker onze jonge mensen aanmoedigen

om genoemde vereniging te steunen en een goed gebruik, elk in biezonder, voor zichzelf te maken van dit middel, waardoor menige Afrikaander, die geen of weinig kans had op school een eerste sport op de ladder van roem werd verschaft. Onder de Afrikaanders hier bedoeld menen we recht te hebben onze ontslapen vriend te mogen rekenen, als ook wijlen de heer D. P. v. d. Heever, in leven een van de nuttigste Afrikaanders die geleefd hebben. En zo meer. Het platform van de jongelingszaal was voor die en andere mannen van naam het voorportaal van het parlamentshuis. Zou Oom Tommie, zoals de liefde tot de overledene zijn vrienden dringt hem te noemen, zou Oom Tommie, zeggen we, zulk een vereniging niet ten zeerste genegen zijn geweest? Dit laat zich toch wel begrijpen, niet waar, mijn geachte landgenoten? Al worden we soms voor onerkentelijk en ondankbaar uitgemaakt, we hebben toch oog, oor en hart voor de goede hoedanigheden van onze "waarlijk groten" en veronderstellen dat ze, ook daar waar ze tekort schoten, altijd het beste bedoeld, het beste ook verwacht hadden, met wat en van wat ze gedaan hadden. Wat ze natuurlijk verwacht hadden van de zijde des volks was dat hij, n.l. het volk, voor zijn eigen aanleg en vatbaarheid oog en hart zou hebben, en zou trachten om op alle mogelijke wijzen, en door alle geoorloofde middelen die aanleg, die vatbaarheid te ontvouwen en te doen wortelschieten. In de C. J. V. nu zag de heer Theron juist het geschikte lichaam waaraan de jonge mannen en vrouwen van het volk konden behoren, waarin ze met elkander konden delen, waar ze met elkanders gevoelen en zienswijzen konden kennis maken, en bovenal, waar er liefde voor elkander, voor het vaderland, voor de moedertaal, voor het schone en edele kon bevorderd worden. Meermalen dan ook, werd hij gevraagd om iets bij te dragen tot de Verrichtingen van meer dan een vergadering van zijn dorp niet alleen, maar eveneens van Jongelieden verenigingen van andere plaatsen. Daardoor werd hij ook onder de jongelieden van ons volk be-

kend en een geliefd vaderlander, die langs alle eerlike wegen, op alle mogelijke wijzen zijn volk zocht op te heffen en de eigen waarde steeds en op alle mogelijke wijzen aan het opkomend geslacht voor te houden, als dat waaraan een volk z'n grootheid en welvaart dankt. Hadden we ruimte, konden we tal van brieven laten volgen door zijn weduwe, Mevr. Theron en zijn kinderen ontvangen na zijn dood, maar de ruimte zal ontbreken, en daarom slechts enige aanhalingen. Uit Cradock schreef de heer Thos. Webb, sekr. der debat vereniging aldaar, o.a. als volgt: De tijding van de dood van wijlen Thos. Theron was ons als die van een dierbare familie betrekking, want wij weten wat hij voor ons land en ons volk was. Wij kunnen u de volle verzekering geven dat ook wij met u sympatiseren uit de grond van ons hart.

Dat ook de debat verenigingen hem hebben weten te waarderen, zien wij dus uit wat we hier hebben aangehaald. En waarom ook niet? Die vereniging toch beoogt precies wat de C. J. V. beoogt, n.l. ontwikkeling van wat aanwezig is in de jongelieden van ons volk. Dat was waar de heer Theron zich het allereerst op toelagde, toen hij het onderwijs tot levensberoep koos. Dat was waar hij zijn aandacht aan wijdde, ook toen zijn weg door de alwijze Voorzienigheid voor hem afgebaakt, in een geheel andere richting leidde. Het slijpen van het staal, dat was waar hij op aandrong. En terecht ook menen we, want waartoe was het daar. Het is stellig een der eerste plichten van een volk, om wat de Voorzienigheid in de mens als individu heeft opgesloten, te ontvouwen en te veredelen, totdat het gehele volk er voordeel van trekken kan. Daarom, al wat tot ontwikkeling kan meehelpen, al wat het edele in het volk kon aanwakkeren, dat begunstigde de heer Theron in zijn leeftijd, of dat zocht hij te bevorderen. Hij wist bij eigen ondervinding welk een bron van onuitputtelijke kennis er ligt in het lezen van goede boeken, en hoe ontwikkelend het is voor de lezer om de gedachten die hij zich daardoor eigen heeft gemaakt weer aan anderen mede te delen. Dit

zijn zaken die door genoemde verenigingen bevorderd worden, en vandaar zijn belangstelling er in. Wij denken hier aan boekjes als die van D'Arbez, die zo veel en met goed gevolg dienst doen bij de bijeenkomsten van deze verenigingen, en waaraan de heer Theron veel waarde hechtte. Hij zelf was een van de eerste die de gehele „Bibliotheek” bezaten. Steeds beval hij deze boekjes als „echt nationaal” en als in een echte Afrikaanse stijl geschreven. Zullen wij hem daarin niet nastreven, geliefde landgenoten? Zal elkeen van ons niet het zijne, het hare, en tezamen wij het onze doen om het grote doel te bereiken van deze ongekunstelde, maar toch waarlik grote Afrikaander? Begin bij uw eigen tak van de C. J. V. of van de D. V. en probeer om niet zelf groot te zijn, maar om uw volk groot te helpen maken, waardoor we allen groot zullen worden, want iemand behorende aan een groot volk is zelf ook groot, als hij waardig zijn volk leeft.

OPINIES VAN HOOGGEPLAATSTE PERSONEN

De edele heer J. H. Hofmeyr liet zich als volgt horen, toen hem op een onderhoud over de heer Theron gevraagd werd door een rapporteur van *Ons Land*: Ik heb de heer Theron leren kennen op het eerste kongres van de Afrikaander Bond en Boeren Beschermings Vereniging, in het jaar 1882, te Cradock. Hij maakte op mij de indruk van een bekwaam man te zijn, met een helder voordracht en gematigde inzichten, in een tijd toen sommige leden van de Afrikaander Partij minder gematigd waren dan tans het geval is. Het was in de tijd van strijd tussen de Bond en de Boeren Beschermings Vereniging. Het kwam mij voor dat hij een man was beter instaat beide zijden van een nationale kwestie in te zien dan vele prominente Afrikaanders van die tijd. Hij was steeds een oprechte vriend van mij, iemand die vatbaar was voor overtuiging, en die zelfs, al had hij reeds

een voorlopig besluit genomen in een of ander kwestie, nog bereid was de gevoelens van gewaardeerde vrienden in te winnen, en desnoods zijn eigen besluit in herziening te nemen. Hij klaagde nooit over ongelijk, grieven of teleurstellingen, al had hij soms wellicht reden ertoe. Hij verstond de kunst gemoedelijk tot zijn volk te spreken, over politieke zowel als over kerkelijke aangelegenheden, en diende zijn kerk jaren lang in verschillende ambten. Hij gaf bij het spreken de indruk dat het gesprokene van de grond zijns harten kwam, zoals het dan ook het geval was. Daarnevens verstond hij de kunst om mooie toespelingen te maken en ophelderingen te geven door beelden ontleend aan het daagelijks leven. Hij had zover ik weet geen lange schoolopleiding, en wist zich toch zowel in de Engelse als Hollandse taal, korrekt, vloeiend en krachtig uit te drukken. Als voorzitter van het Komitee Generaal der Wetgevende Vergadering, wist hij zich in korte tijd de voorschriften en vormen van het Huis zo eigen te maken, dat hij amendementen en besluiten op duidelijke wijze voor het Huis wist te leggen.

NOGEENS DE HEER DE WAAL.

De edele N. F. de Waal, L.W.V., en tevens Sekt. Provinciaal Bestuur, liet zich als volgt uit over de heer Theron:—Ik heb met de heer Theron kennis gemaakt in 1887 op het kongres te Uitenhage, van welk lichaam hij toen Sekretaris was. Op dat kongres, waarop ik voor het eerst Middelburg vertegenwoordigde, leverde de heer Theron een rede over de oorsprong en betekenis van de Afrikaander Bond, die een diepe indruk op mij maakte. Gedurende de laatste 21 jaren ben ik op elk der Bondskongressen tegenwoordig geweest, behalve twee—en gedurende de oorlog werd er geen kongres gehouden—en op al deze was de heer Theron tegenwoordig. Van 1898 heb ik met hem saam gewerkt,—dus voor 10 jaren,—als Sekretaris van het Provinciaal Bestuur, en in al die tijd heb ik het nooit nodig bevonden van hem te verschillen.

Als voorzitter van een vergadering, zoals het Centraal Bestuur, was hij uitstekend op zijn plaats. Met waardigheid beantwoordde hij steeds de adressen van de verschillende lichamen die ons verwelkomden, en door zijn vriendelijkheid en gepastheid wist hij steeds de orde te handhaven, zelfs waar een strengere voorzitter zulks niet gedaan zou kunnen hebben.

Wij hebben bovenstaande enigszins verkort overgenomen uit „Ons Land”, en geven nog het een en ander uit hetzelfde blad, nadat we eerst iets hebben gezegd over wat de hh. Hofmeyr en De Waal van de overledene dachten. Die heren zijn immers bevoegd, zoals mogelijk niemand anders om een opinie te uiten over hem, daar de naam van de ed. Hofmeyr reeds bij het begin van de beweging om de Bond, als middel van ontzuivering voor de Hollandse Afrikaander, tot een nationaal lichaam te ontwikkelen. Vroeger reeds hebben we naar deze rede van Onze Jan gerefereerd, en die tans hier gegeven, zodat er niet veel meer over te zeggen valt. We menen recht te hebben te vertrouwen dat deze woorden van een der meest prominente Afrikaanders alsook bondsmannen, kracht zullen bijzetten, bij wat wijzelven, en anderen met ons als onze overtuiging van de overledene hebben gezegd. Zijn gewoonte van niet te klagen, al had hij er reden toe, werd ook door de heer Hofmeyr opgemerkt. Hij was een blijmoedige strijder, een tevreden lijder, iemand die met dankbaarheid het goede genoot en het kwade verdroeg. Wie had de man Thomas Philippus Theron beter kunnen leren kennen en verstaan dan deze twee medestrijders voor de goede zaak van Zuid Afrika, en van de Hollands Afrikaander, in een biezondere zin des woords? Wie is beter instaat om wat er op temerken was in des mans handel en wandel opgemerkt te hebben, en tans weer te geven, dan zij die met hem saam begonnen waren en in wier gelederen hij het wapen neerlegde? Daarom hebben we zoveel uit wat we van hen vernomen hebben in ons overzicht van Oom Tommies leven reeds opgenomen, en menen we recht te doen door meer optenemen.

DE OVERLEDENE EN ZIJN VOLK.

Verder zegt de heer De Waal:—Hij verstond de eigenaardigheden van onze Hollandssprekende bevolking, en wist dat ze te leiden maar niet te drijven waren. Vandaar dat hij steeds bemind en geeerd werd, zo in het Centraal Bestuur als daarbuiten. Sedert 1898 diende hij als primarius op de Kommissie van Toezicht op Elektries, en gedurende omtrent 10 jaren tevoren was hij sekundus. Omtrent menige zaak voor de Kommissie heb ik met hem gedachten gewisseld, en hoewel geen wetgeleerde, vond ik in hem een man met een uitstekende bevattning omtrent enig vraagstuk, met een gezond verstand en helder inzicht. Zijn uitspraken waren steeds duidelijk en bevredigend.

Als redenaar stond hij bovenaan in de Bonds geleerden, en vooral wanneer het een zaak gold waarmee hij goed op hoogte was. Dan klonk uit zijn toon diepe ernstige grote welsprekenheid. Wij hebben op heden geen lid van het Centraal Bestuur zo beleidvol op elk gebied, als de overledene, maar vooral om een organisatie als de Bond te leiden. Wat betreft zijn verleden als parlamentslid, is het onnodig dat ik uitweiden zal over wat hij heeft verricht op velerlei gebied, maar vooral op het gebied van 't onderwijs.

Wij zijn verblijd dat de heer De Waal dit belangrijk onderwerp niet ongemerkt liet voorbijgaan. Dit toch is de bron waarop men het oog dient te houden voor de toekomstige welvaart van het land. Deze oud Hollander—de heer De Waal—maar tans een van de eerste Afrikaander staatsmannen, toont daardoor dat hij op geen verkeerde plaats als minister van onderwijs zich bevindt. Mogelijk droeg juist het feit dat ook hij het onderwijs een eerste plaats gunt in staatsprogramma, er zoveel toe bij om de intiemiteit te bevorderen tussen die twee patriotten, als we menen dat dit het geval was. De heer De Waal schroomt zich niet te zeggen datze intieme vrienden waren voor de laatste twintig jaren en meer. Een bewijs dus dat hij er een eer inziet als deelgenoot van des heren Therons hou-

ding en verrichtingen in het parlement beschouwd te worden, en ook in de Bond. Zelfs mensen die geen oog en hart hadden voor de zaak van de Hollandse Afrikaander, moesten zich tot de heer Theron getrokken gevoelen door zijne oprechte en manlike pogingen om het beste voor zijn volk te zoeken, en hoeveel te meer zou dit het geval niet zijn geweest met een warme Afrikaander als de ed. heer N. F. de Waal? Evenals de heer Hofmeyr, noemt de heer De Waal hem zijn vriend, natuurlijk niet alleen persoonlijk, maar ook „politieke vriend”. Immers dit laatste moet hij geweest zijn van iedereen die zich met de naam van Afrikaander noemt, want hij was „een vriend des lands.”

De heer J. J. Michau, L.W.V., die met de heer Theron voor de laatste tien jaren aan de bestuurstafel zat, zegt Ons Land, eerst als assistent sekretaris en sedert 4 Junie van dit jaar als sekretaris van het Centraal Bestuur, getuigde van de overledene het volgende:— Bij hem was nooit enige schijn van plichtsverzuim, hij deed steeds wat recht was, en handelde steeds onpartijdig. Het was altoos aangenaam met hem saam te dienen. Zijn voorbeeld als Bondsman en patriot was werkelijk in elk opzicht navolgenswaardig. De heer Michau verzekerde verder dat hij niet geloofde dat een bondsman onbewust was van de grote moeilijkheid die er bestond om een opvolger van de heer Theron,—Oom Tommie, zoals hij hem noemde,—te vinden, een opvolger die, in de voetsporen van de overledene zou kunnen treden, en als voorzitter van het Provinciaal Bestuur de vergadering zal kunnen leiden met dezelfde wijsheid, dezelfde bezadigdheid, dezelfde onpartijdigheid als de overledene, en daarnaast zoveel respect zal kunnen inboezemen als hij vermocht te doen. Hieraan voegt Ons Land toe:

Met Thomas Philippus Theron is een van de dege-
like, van de krachtige figuren uit ons volk heenge-
gaan, die zichzelf gevormd hebben, wie het in dit
leven niet altijd voor de wind is gegaan, doch die
door tegenspoed bemoedigd en geenszins ontmoedigd,

steeds een groot doel voor ogen bleven houden, nimmer falend om alle krachten in te spannen en anderen tot medewerking op te wekken, ter bereiking van dat doel. Dan gaat het blad voort te wijzen op de zonderlinge samenloop van zaken, daarin, dat op de 10de Oktober, de dag van zoveel historische betekenis, als de geboortedag van een van Zuid Afrika's grootste helden, n.l. wijlen de onvergetelike Stephanus Johannes Paulus Kruger, in leven staatspresident van de Zuid Afrikaanse Republiek, dat juist op die dag Thomas Philippus Theron moest ophouden te bestaan, naar de tijd altans, en dat juist op de dag toen de afgevaardigden van alle delen van het land begonnen zijn met het leggen van het fundament van dat gebouw waaraan geheel Zuid Afrika deel zou hebben n.l. het „Unie Gebouw”, dat juist op die gedenkwaardige dag, 12 Oktober, het stoffelijke overschot van Thomas Theron teraarde moest besteld worden. Merkwaardig, zeer zonderling dit alles! Die dagen blijven voor eeuwig in gedachtenis, als de dagen waarin een van de ijverigste en bekwaamste strevers naar een verenigd Zuid Afrika, van het toneel verdween, en toch dagen die wij beschouwen als de dagen van de grondlegging van de tempel der vereniging. Wij geloven toch, zelfs al zouden de tegenwoordige onderhandelingen op niets uitloopen, dat het fundament van de Unie van het land gelegd werd op de dag toen de Nationale Konventie geopend werd te Durban, in Natal, de eerste stap tot het eindoel van onze grote mannen, en van Thomas Theron in 't biezonder, n.l. *Een Verenigd Zuid Afrika*, genomen werd.

Vroeger hebben we reeds erop gewezen dat dit de vurigste wens van de heer Theron was. Nog aan het eind van de sessie, de Konventie voorafgaande, sprak hij de begeerte uit de dag van een Verenigd Zuid Afrika te mogen beleven. Die dag mocht hij hier niet beleven maar toch helpen bespoedigen. Opmerkingswaardig is het, dat de grootste staatsmannen van het land het in beginsel met elkander eens waren en zijn, dat het land verenigd behoorde te zijn. Wij hebben erop ge-

wezen dat dit het streven van beiden, een Paul Kruger en een Rhodes was, hoewel elk met een eigen oogmerk; maar we hebben er nog niet aan herinnerd dat een ander staatsman, n.l. President Sir Jan Brandt, van de vroegere O.V.S., er eveneens aan dacht in zijn tijd. In het jaar 1871 roerde ook deze bezadigde en verziende staatsman die kwestie aan. En zie nu eens wat een uitgezochte drie en dertig tal mannen van die kwestie dachten toen ze bij elkaar kwamen in Natal! Wie was er niet voor? Allen spraken ze het als hun overtuiging uit dat het land één behoorde te zijn. Hoe gaarne had Oom Tommie het "twijgje" van de heer Merriman tot een boom zien worden! Doch een alwijze en algoede Voorzienigheid besloot anders. Waarom de heer Theron niet werd gekozen als een der afgevaardigden naar de Konventie moet toegeschreven worden aan het feit dat de leden van het Huis, en de eerste minister niet het minst, zijn verminderde lichaamskrachten in aanmerking namen, en hem dus verschoonden van een tweede inspanning. De heer Merriman verklaarde immers dat het ten duidelijkste zichtbaar was tegen het einde van de sessie dat zijn lichaamskrachten hem begaven, en dat hij bij de heer Theron aandrang om een weinig meer rust te nemen, maar dat deze weigerde. Dus ook dit voorrecht, deze eer mocht hij niet genieten maar we geloven dat zijn loon groot is en hij vrucht van zijn arbeid smaakt waar hij tans is, en met genoegen terugziet op zijn loopbaan in dit kortstondig leven. Met de heer Theron verdween

EEN PILAAR IN DAT UNIE GEBOUW.

Gelukkig voor ons, er is de stof aanwezig in het land, tot het oprichten van een ander pilaar inplaats, hoewel volgens de opinie van de bekwaamsten in het land, het moeilijk zal gaan door een-en-dezelfde persoon de opengevallen plaatsen te doen opvullen.

President Steijn, zei kortweg, toen hem om een opinie over de overledene werd gevraagd:—Hij maakte op

mij de indruk van een eerlike rondborstige Afrikaander, wiens doel in dit leven steeds het geluk van zijn volk was, en diens belangen te bevorderen. Hij ging steeds recht op het doel af, en nooit met omwegen. Geen wonder dus dat hij alom geëerd en gerespekteerd was. Deze voortreffelijke staatsman en vaderlander bij uitstek, sprak de wens uit dat het voorbeeld van de overledene „navolging mag vinden,” hetgeen voorzeker niet hij alleen wenst, maar elke oprechte Afrikaander. Ook hij meent, dat zijn verlies bijna onherstelbaar is. Zo algemeen werd voorzeker weinig het verlies van iemand gevoeld. Dit zou nog meer onze overtuiging zijn, wanneer we de honderdtallen van telegrammen, waarvan we slechts enigen kunnen opnemen, konden nazien. Geen oord van Zuid Afrika waar zijn dood niet werd gevoeld en betreurd, ja betreurd zoals een geliefde vader door zijn kinderen wordt betreurd. Ware dat ook niet het geval, dan had het Afrikaanse volk zich schuldig gemaakt aan verre gaande onerkentelijkheid. Door de blijken van waardering van 't werk, en het betreuren van 't verlies van de heer Theron, hebben de Afrikaanders getoond dat ze wel degelijk oog, oor en hart hebben voor de edele pogingen van hun leiders om het volk vooruit te helpen, en diegenen de mond gestopt die beweren dat de Afrikaander de ondankbaarste natie onder de zon is. Of er dezulken zijn? Ja, er zijn er diegenen die dit durven zeggen. Uwe daden echter, edele nazaten der uitgezochten onder de Europeanen, bewijzen het tegendeel. Lastertongen mogen het volk van Van Riebeeck, Van der Stel, Vader Tulbagh, van Fairbairn en Pringle, Sir George Grey en Sir Jan Brandt, zoeken te verkleineren, maar het zal niet gelukken. Neen, wij geloven aan het verbond door de voorgeslachten met de Allerhoogste gemaakt, toen Jan Anthonie van Riebeeck het land in Godsnaam proklameerde, en zichzelf met zijn klompje mannen als de kern waaruit ons volk is ontstaan, aan Zijn trouwe hoede beval. Toen een Charel Cilliers te Bloedrivier het verbond hernieuwde en een steenhoop als Ebenhaëzer

oprichtte. Ja, toen in de jongste strijd voor het blijven voortbestaan van een klein volk, maar met een grote toekomst, een Paul Kruger en zijn medestrijders het opnieuw herdachten en met geestdrift verwezenlikten wat er beloofd was geworden, toen Gods bescherming over land en volk werd afgesmeekt, en niets ondernomen zonder gebed, ja heel dikwels het ruw opgetrokken Lager weerklonk van bede- en lofzangen, terwijl dagen als „Dingaan's" dag enz. plechtig werden gevierd overeenkomstig het verbond.

Wij zien en erkennen Gods trouw daarin dat Hij het volk niet overgeeft aan zijn eigen afkerigheid, noch toelaat dat het vernietigd zal worden door de wraaken hebzucht van de sterken en machthebbenden der aarde. Waar de Heer, telkens wanneer er een leider wegvalt, een ander, en dikwels bekware, uit het volk verwekt om de open gevallen plaats op te vullen, daar menen wij te moeten verstaan dat Hij aan het verbond gedenkt. En waar hij mannen als Sir Henry de Villiers, de heer Merriman, de heer P. du Toit e.a., spaart en kracht geeft om zelfs op betrekkelijk hoge ouderdommen nog te arbeiden als jonge mannen, en waar Hij ons een "Oom Tommie" heeft gegeven en gespaard voor zeventig jaren, moeten wij daar niet vertrouwen dat Hij grote plannen met ons heeft?

De heer F. W. Reitz, bij ons steeds „Presidens Reitz", zei in antwoord op ons verzoek, om ons iett van zijn gevoelen over de overledene te openbaren, o.a wat hier volgt: Ik had het voorrecht om wijlen de heer Thomas Theron bij twee belangrijke gelegenheden van nabij te leren kennen, te weten, bij de ineen-smelting van de Boeren Vereniging en de Afrikaander Bond, te Richmond, en ook bij gelegenheid van de eerste bijeenkomst van het Centraal Bestuur van de A. Bond en B.B. Vereniging te Bloemfontein. Hij maakte op mij de indruk van een staatsman te zijn van dezelfde stempel als de heer Jan Hofmeyr. Bedaard, en, hoewel een warme Afrikaander, toch altijd getrouw aan de regering waaronder hij leefde. Dan maakt de heer Reitz melding van wat we reeds vroe-

ger vermeld hebben, n.l. iets door een der afgevaardigden voorgesteld, waartegen de heer Theron protesteerde. Niets kon Oom Tommie overreden ontrouw te worden aan de vlag waaronder hij het levenslicht het eerst had gezien, zijn opvoeding had genoten en een vrij leven had geleid. Hoe lief dat deel van het volk hem ook was, dat aan gindse zijde van de grenzen woonde, hij kon met hen samenwerken, maar onder voorwaarde dat hij zijn regering getrouw mocht blijven. Wel mag de heer Reitz zeggen dat hij de heer Theron een man van dezelfde stempel als de ed. heer Hofmeyr beschouwde, want gelijk deze, zag ook de overledene in 't oppergezag van Engeland, de waarborg voor zijn volk van een vrij en ongestoord voortbestaan, niet alleen, maar ontwikkeling en het bereiken van een trap van beschaving en macht, gelijkstaande met die van enig volk. Veel hadden die twee Afrikaander Staatsmannen dan ook gemeen met elkander, in zienswijze, nationaal gevoel en godsdienstzin. Dit had de ed. heer Hofmeyr in zijn voordeel boven de heer Theron, n.l. hij had in zijn jeugd een beter geleerdheid genoten. Met dit in zijn voordeel, kon hij dan ook hoger stijgen in reputatie bij de geleerde wereld vooral, maar toch niet bij het volk van het platteland, de eenvoudige Boer. Hoe het zij, we hebben ze beiden lief. Ze hebben tijd, talenten, krachten en zelfs eigenbelang aan het Afrikaanse volksbelang opgeofferd. Daarom eren we ze en aarzelen zelfs niet ze langs enig Europese of ander staatsman te stellen en een vergelijking te vragen. Is onze Jan te vergelijken bij de kondukteur op de staatsspoorwagen, Oom Tommie kon dan de masienist ervan heten. Hoe kan nu een organisatie met mannen van het gehalte en gezindheid van een Jan Hofmeyr en een Thomas Theron verraad, rebellie in 't schild voeren? Onmogelijk niet waar? Gelukkig dan ook, hebben wij recht te geloven dat dat monster van wantrouwen en achterdocht zich in z'n graf bevindt. Zij het zo, en leve een eerlijk vertrouwen voor eeuwig in z'n plaats in dit ons lief vaderland, Verenigd Zuid Afrika, van Tafelberg

tot Zambesie toe. Dan is het oogmerk van Thomas Philippus Theron en anderen bereikt, en het twijgje bijna 30 jaren geleden geplant is een boom geworden, die zijn takken over heel Zuid Afrika uitspreidt. Dan zingen we uit volle borst:

Kom Afrikaners kom,
Ons steun de ouwe Bond,
Hij is de schoonste blom,
Op Afrika s'n grond.
Hij wordt in teenspoed groot:
Voor sterwe is g'n nood,
Hij is 'n kannie dood.

OPINIES VAN POLITIEKE TEGENSTANDERS.

DR. SMARTT BRENGT HULDE AAN ZIJN VRIEND.

Toen onlangs,—in de jongste sessie van ons parlement,—de eerste minister de heer Theron als herkozen tot voorzitter van komitees voorstelde, nam Dr. Smartt het woord, en sprak ongeveer als volgt, namens de Oppositie: Dit Huis is veel verschuldigd aan de heer Theron voor de bewonderenswaardige wijze waarop hij steeds zijn plicht verrichtte als voorzitter van komitees. Allen weten het dat de heer Theron een „krachtige” partijman is, en dat hij een zeer belangrijke positie bekleedt in een der krachtigste politieke organisaties in het land, doch men weet ook dat hij sedert 1894, toen hij vooreerst zijn zetel innam als voorzitter van komitees, de geestdriftige bewondering heeft afgedwongen van beide partijen wegens de onpartijdige en hoffelijke wijze waarop hij steeds zijn taak volvoerde.

Volgens *Ons Land* werd de heer Theron ook ditmaal, zoals de ander malen sedert 1894, met algemene stemmen herkozen tot deze eervolle, doch moeielijke betrekking, en, laat het blad erop volgen, evenals in de Afrikaander Bond, vatte hij zijn taak ook in het parlement op met de meeste nauwgezetheid, en werden zijn adviezen op hoge prijs gesteld, als blijkt uit het feit dat hij van tijd tot tijd gekozen werd als lid van de verschillende regeringskommissies, als die over opvoeding, brandziekte en andere. Onderwijs vooral, vervolgt het, was zijn stokpaardje in het parlement, en als hij daarover sprak vond hij steeds een belangstellend en waarderend gehoor. Nog zegt het blad ondermeer het volgende, dat we gaarne opnemen ter staving van wat wijzelfven reeds hebben gezegd: Hij behield tot aan zijn dood een grote liefde voor onderwijs, en was steeds een krachtige voorstander van "goed" onderwijs. Hij was dan ook een voorname ondersteuner van het plaatselijk onderwijs in zijn eigen distrikt, en was vele jaren te Britstown op prominente wijze werkzaam als lid van de schoolkommissie, en later van de schoolraad.

Als het onderwijs zijn lievelingsonderwerp uitmaakte in het parlement, en hij dat zocht te bevorderen in zijn eigen distrikt, niet alleen maar over het het ganse land, en *Ons Land* het "zijn stokpaardje" noemt, dan hebben mijn geëerde lezers reeds 'n idee van wat de waarde van een man, van het gehalte van de overledene voor land en volk moet zijn geweest. In ons land toch is er geen onderwerp dat meer aandacht vereist dan het onderwijs, wyl hier de massa der mensheid nog beneden de vereiste standaard zich bevindt. Om het volk dus tot de hoogte te brengen waarop de uitlander staat, wanneer hij in ons land komt een bestaan zoeken, moet het "ontwikkeld" worden, ontwikkeld op elk gebied. Dit voelde Oom Tommie mogelijk meer dan iemand anders, daar hij steeds in aanraking was met beiden, zijn eigen verachterde landgenoten, en de geslepen uitlander, om niet eens te gewagen van het reeds goed

ontwikkelde gedeelte van z'n eigen volk dat soms,—gelukkig zijn dit gevallen en personen die tot de uitzondering, eer dan tot de regel behoren,—dat soms, hebben we gezegd misbruik maken van de kans die hun betere ontwikkeling hun biedt, om te teren op de onkunde van de minder ontwikkelden, al zijn die ook vlees van hun vlees en been van hun been. Ook dit menen we te moeten toeschrijven aan een ondoelmatig stelsel van onderwijs. Niet dat we hier zoeken blaam te werpen op iemand, het onderwijs is een volkzaak, en het stelsel dus een volkstelsel. De schuld is dus van ons volk als volk, en van geen persoon, hoewel er diegenen in het land zijn die een misbruik, in ons oog, maken van de vrijheid hun gelaten in 't administreren van des lands wetten. Wij willen geen blaam werpen, maar kunnen ons gevoelen hier toch evenmin verzwijgen. Vroeger wezen we reeds erop dat de heer Theron, in zijn leven alles aanwendde om deze goede zaak te bevorderen, maar wilde het stelsel daartoe vrijer, meer doelmatig. Laat ons toe nog eens op dit nooit genoeg besproken onderwerp terug te komen, onze eigen bescheiden zienswijze mede te delen als volkomen in overeenstemming met die van de overledene, om daarna nog iets over een ander "stokpaardje" om maar gebruik te maken van de term door het Volksblad gebezigd—van de overleden staatsman te zeggen. Bij de opvoeding van het kind moet het oog niet alleen op het hoofd, maar,—en zo dacht de heer Theron, als reeds gezegd—op alle drie h's gehouden worden. Niet alleen de man leren rekenen, denken, spreken, maar zijn handen gebruiken en zijn hart laten behouden. Dan moet het aanvankelijk onderwijs in de moedertaal van het kind worden gegeven, naar de mening van de meest ervaren mannen van het vak. Uit wat we vroeger zeiden omtrent het inzicht van de overledene in deze zaak, zal het duidelijk blijken dat hij van diegenen die deze mening toegedaan zijn, niet verschilde. Nu het is ook een pedagogiese domheid, om een kind van het boveinde, af te leiden in plaats van, van onderen op. De ervaring toch

heeft geleerd dat men van 't bekende naar 't onbekende moet overgaan. Niet alleen wordt door z'n misslag de vordering van het kind vertraagd, maar, doordat hij het vreemde leert verstaan vóór het bekende,—de vreemde taal, bv. voor de taal waarin hij zich het eerst heeft leren uitdrukken,—komt hij onbewust onder de indruk, dat wat z'n eigen was en is door geboorte, iets 't bezit onwaardig, goed genoeg alleen voor onbeschaafden was. Van het schone in zijn taal, het schone in de geschiedenis van zijn volk, de edele karaktertrekken in zijn voorgelachten, daarvan mag hij later, wanneer het hoofd vol, het hart afgekoeld, de karakter gevormd is, eerst horen en lezen. En juist dit laatste, dit gevaarlijk beginsel van "later kan het kind Hollands vanzelf aanleren", of dat bespottelijke "Hollands komt vanzelf", juist deze ongewenste zaken worden door sommige ouders bevorderd, wanneer ze hun belangstelling tonen in wat hun kind van het vreemde naäpen kan, en met vervoering over de schoonheid van een taal spreken waar ze absoluut niets van verstaan.

Geliefde mede Afrikaanders,

WIJ BEHOEVEN GEEN NA-APERS TE ZIJN.

Wij bezitten een schat als maar weinige, of geen jong volk nog bezat. Twee talen, twee eigen talen. Eén, een erfstuk van de moeder, de ander één, een geschenk Gods. Maakt ook de, voor u naar uw afkomst, vreemde, maar naar uw burgerschap eigen, tweede taal des lands u eigen, doch nimmer ten koste van wat de eerste behoort te zijn. De Engelse Afrikaander bezondigt zich hierin niet zo licht als de Hollandse. Neen, de nationale trots van de Engelsman is in strijd met de vernedering die iemand zich getroosten moet, om door naäpen zich populair te maken, zelfs ook als dit mogelijk was. Het tegendeel is echter bewezen het geval te zijn.

Uit de *Cape Times*, van 13 Oktober, nemen we het volgende vertaald over, met weglating van wat reeds

door ons of iemand anders omtrent de overledene gezegd is: Het viel de heer Rhodes tebeurt, die destijds eerste Minister was, om de heer Theron voor te stellen als voorzitter van Komitees, en het is van belang in herinnering te brengen dat hij toen werd beschreven als „een van de leiders van het Huis,” wat betreft welsprekendheid, en redeneringsvermogen. De heer Theron werd bij wijze van ballotage (stemming per briefje) gekozen door een aanzienlijke meerderheid, en in elk volgend Parlement werd hij zonder tegenstand herkozen. (Natuurlik bedoelt het blad herkozen als voorzitter van komitees, want er werd wel soms om zijn zetel in het Huis gestreden.) Zijn onpartijdigheid, en zijn waardigheid in de stoel,—zo gaat het blad, voort,—droegen grotelijks bij tot de welvoegelijkheid, die een biezondere eigenschap was van de debatten in het Lagerhuis. Als

VOORZITTER VAN DE AFRIKAANDER BOND,

gaat het blad voort, presideerde de heer Theron voor vele jaren over de jaarlikse vergadering—en zijne aanspraken van de stoel, waren altoos merkwaardig, wegens de geestdrift en ernst die ze openbaarden. Hij was een scherpe partijman, een lid van de kommissie van toezicht, en geloofde vast in de beginselen van de Bond, doch was matig in zijn zienswijzen, en zei zelden iets onaangenaams van zijn politieke vijanden, in, of buiten het Parlement. Hij bereikte zijn positie uitsluitend door persoonlijke invloed. Aan beide zeiden van het Huis werd hij met toegenegenheid en achting bejegend, en zijn verlies zal ernstig betreurd worden door een ruime vriendenkring. Dan gaat het blad voort met melding te maken van telegrammen van de Gouverneur en gade, Genl. Botha, de Premier van de Kaap Kolonie namens de Nat. Konventie en van velen der L.W.Vs. en L.W.Rs., om daarna melding te maken van het feit dat de begrafenis de grootste was nog ooit te Britstown gehouden, en dat veel boeren van buiten waren ingekomen voor de plechtigheid. Gewag

wordt dan nog gemaakt van de lijkrede, die we echter weglaten, omreden wij die in z'n geheel hebben opgenomen.

De inhoud van telegrammen wordt eveneens aangehaald in 't genoemde artikel. In een ander artikel zei de *Cape Times* o.a. nog het volgende: De half in scherts gemaakte aanmerking van de Premier, toen hij de heer Theron bedankte voor zijn diensten, aan het einde van de laatste sessie namelijk, dat de spanning van de sessie hem, de heer T. bijna had afgemaakt, bevatte ook waarheid. Tot zover het blad. We hebben vroeger uit de mond van de Premier zelf vernomen wat hij van het gedane werk van de overledene dacht. Hij toch meende dat Mnr. Theron zichzelf meer in 't oog had moeten houden, en zei hem dit aangeraden te hebben. Hij was echter de man niet om aan zichzelf te denken, waar landszaken en volksbelangen zijne diensten vereisten. Wel waarschuwde hij de Premier tegen het rekken van de zittingsuren, zoals we weten, uit wat hij tijdens de eerste stadie van zijn laatste ziekte op aarde, aan zijn zwager, de heer Jozua Loots heeft doen verstaan, maar dacht daarbij aan de afgevaardigden naar de Konventie die dan aan overspanning zouden blootstaan. Mogelijk droeg juist zijn buitengewoon sterk en gezond gestel er zoveel toe bij, om hem zichzelf te doen uit het oog verliezen. Hoe het zij, hij dacht altoos eerst aan zijn medemens, dan aan zichzelf.

De *Cape Times* is zeer gematigd in z'n beschouwing van de man, die hij beschrijft als "One of Nature's own gentlemen" (Een van de edelen eigen aan de Natuur) en verder als iemand zeer gematigd jegens zijn tegenpartij. En juist hierom hechten wij veel waarde aan het artikel dat het blad bevatte en waarin het met groot leedwezen gewag maakte van het overlijden van onze held, de held en roem van de best georganiseerde en werkzaamste vereniging in het land, vooral van de „donkere dagen," de Afrikaander Bond. Terecht zegt *Ons Land* in zijn betoog over de overledene, dat men zich de Bond moeielijk kon voorstellen

zonder Oom Tommie, en omgekeerd, Oom Tommie zich moeielik kon gedenken zonder die organisatie, waarvan hij geest en leven was, zich voor de geest te roepen. De *Cape Times* toch, moet telkens weer terugkeren tot de Afrikaander Bond, om z'n lezers de waarde van Thomas Philippus Theron te doen verstaan. Hierin ook prijzen wij de onpartijdigheid van het blad, alhoewel we er van menen te moeten verschillen waar het zegt: „Zelden zei hij een onaangenaam iets van zijn politieke vijanden.” Wij hebben de openingsredenen van de overledene nagezien, zelfs die gedurende en kort na de oorlog, maar vonden geen sporen van onaangenaamheden, geen sporen van „bitterheid”, zoals het blad zich eigenlijk uitdrukte, wel degelijk „warmte” in genoemde toespraken. Hij was, naar het beste getuigenis, steeds gematigd, verdraagzaam, billiek jegens anders denkenden. Maar toch, hoewel we menen dat het blad maar „nooit” inplaats van „zelden” had kunnen schrijven, verheugt het ons te zien dat zulk een sterk partij-orgaan de goede eigenschappen in de tegenpartij — om van geen politieke vijand te spreken — zo kon inzien en waarden ook. Zal de gelukkige dag niet spoedig aanbreken, waarop we elkander naar persoonlijke eigenschappen, en niet meer naar afkomst, naar volks- en niet meer naar rassen-belangen zullen leren gadeslaan en beoordelen? Daarvan menen we, en velen met ons zij 't gezegd, de heerlijkste voortekenen, o.a. de volkswil in de vereniging van het land dat nooit anders dan verenigd had moeten zijn. Hier spreken we, van het menslike standpunt, zaken beziende en niet als kritiek uitoefenende over de aanbiddelijke wegen der Voorzienigheid. De geest van verdraagzaamheid geopenbaard in de sessies van de verschillende parlementen van de Zuid Afrikaanse kolonies, zowel als van de Nationale Konventie. Een verdraagzaamheid waarover de hoogstgeplaatsten in dit, zowel als in Engeland, zich niet kunnen uitpraten. Het feit dat recht tans recht is voor allen, en dat zelfs een Kolonel Seely in het huis der gemeenten, in Engeland, de zaak van de regering van de O. R. Kolonie, toen

de zaak van de ontslagen inspektors van scholen ter sprake kwam, kon verdedigen met erop te wijzen dat genoemde inspektors zichzelf te danken hadden voor hun ontslag. Deze, en meer dergelijke tekenen verblijden het hart van de man of vrouw wien het ernst is, Zuid Afrika gelukkig te zien.

Met het aangehaalde uit de toespraken van Dr. Smartt in dit, en van een Dr. Jameson in een vorig hoofdstuk, waarbij het artikel uit de *Cape Times* ook hier gegeven, komt, menen we genoeg opgenomen te hebben om onze bewering dat ook de eerliken onder de tegenpartij onze bondsleider veel achting toedroegen, meer dan gestaafd te hebben. Trouwens, we hebben de erkende leiders laten spreken. Nog velen konden hier aangehaald worden, maar ons bestek laat zulks niet toe. We geloven ook niet dat veel bewijs voor het gezegde nodig is, want wat wij beweerden is over en over bewezen. Toen onlangs de tegenwoordige goeverneur Sir Walter Heley Hutchinson, Britstown bezocht, werd de nederige Thomas het allereerst in alles erkend door zijn excellentie. Ook viel het de heer Theron te beurt met hem gefotografeerd te worden, wat toch stellig bewijs moet zijn van de achting ook van de zijde van de hoogste vertegenwoordiger van Zijne Majesteit, de koning. Als we daarbij nog in aanmerking nemen het hartelike deelnemen van ZijnEx. met Mevr. de wed. Theron bij het afsterven van haar echtgenoot, dan moeten we waarlik zeggen dat Oom Tommie ook bij hem hoog aangetekend stond. Natuurlik we tellen de hoge kommissaris toch niet onder de tegenpartij, dit zal iedereen verstaan, maar dit is juist, menen we, een feit die de algemene achting voor onze ontslapene openbaart, en daarom haalden we die hier aan.

Ook zijn godsdienstzin werd gerespekteerd door andersdenkenden, b.v.: toen de Ed. Douglass, destijds Koloniale Sekretaris, bij het overgaan van de toen in opmeting zijnde lijn van De Aar naar Britstown, bij laatstgenoemde plaats op een Zaterdagavond aankwam, en in de verzoeking kwam van Zondag verder naar

de kant van Prieska te reizen, werd hem dit belet door de algemeen bekende gewoonte van de heer Theron om nooit, dan waar dringend noodzakelijk, op de dag des Heren te reizen. Hij zei dan ook, voor men nog met de heer Theron er over gesproken had, dat hij wist dat zijn „oude vriend Theron” niet op Zondag zou reizen, en het daarom nodeloos was er over te praten. Later geven we D. V. enige telegrammen, waaronder ook een van Zijn Excellentie, waaruit het algemene respect van ieder die hem gekend heeft, zal blijken. Nooit echter zocht onze eenvoudige vriend naar eer en aanzien. Neen, steeds werd hij, als 't ware erin gestoten.

Toen de heer Chamberlain Zuid Afrika in 1902 bezocht, moest hij de voorman van de gehate Bond ook ontmoeten. Bij gelegenheid van het bezoek van de hertog van Connaught, in 190 , was het eveneens de heer Theron die hem namens zijn volk, tezamen met anderen ontmoette en verwelkomde; waaruit blijken zal dat de altoos ootmoedige Oom Tommie wel reden genoeg had om trots te worden, als hij geen ware ootmoed bezat. Mogen degenen die hem in kerk en maatschappij opvolgen zijn mantel hem op waardige wijze nadragen.

NAUWERE VERENIGING VAN DE ZUID AFRIKAANSE STATEN.

Een tweede “hobby”, stokpaardje,—wat we beloofd hebben over te spreken,—was bovenstaande. En nu men op de vooravond van de lang begeerde, door sommigen wel verwachte verwezenliking van die vereniging staat, en met recht gezegd kan worden wat Lord Selborne onlangs op een onthaal voor de afgevaardigden zei: Het brood dat aan de bevolking van Zuid Afrika voorgezet zou worden,—alles, als het werk van de Nationale Konventie goed zou worden

gekeurd,—zou eigengemaakt (homemade) zijn, en niet van elders ingevoerd, nu geloven we dat het goed doen zal, onze landgenoten,—vooral de minder bevoor-rechten en hardwerkende boeren, die weinig tijd tot krantenlezen krijgen, de gevoelens van de overleden vaderlander nogeens te doen weten: Het is mij geen nieuwe zaak, zei de heer Theron aan het einde van de jongste sessie van het Kaapse Parlement, toen de langgekoesterde hoop, de lang om gebeden verwezen-liking van een der vurigste wensen van zijn hart, zo na in 't zicht was gekomen dat de premier reeds de mannen benoemde die erover moesten gaan beslissen.

Reeds vijf en twintig jaren geleden, toen de Bond ontstond werd dit als een van z'n beginsels neergelegd. Toen reeds gevoelde men dat dit de eindbestemming een Verenigd Zuid Arika was. Zo ging de heer The-ron voort. De Bond leed en streed voor de zaak, en tans ziet men de verwezenliking ervan naderbij ge-komen dan ooit. Het volk moet dus tevreden zijn. Er konden nog kleine moeilijkheden ontstaan, door kleine biezonderheden, die hij hoopte dat de konventie nauwkeurig zal bespreken, want ze kunnen grote ge-volgen hebben. Wijlen President Kruger zond eens een telegram aan dit parlement ons vragende om spoorwegen in Transvaal te komen bouwen; dit werd niet gedaan en vandaag lijdt de Kaap Kolonie er nog onder, en zelfs zijn de gevolgen voor geheel Zuid Afrika biezonder groot. Daarom vertrouwde hij dat de Konventie de kleine biezonderheden zorgvuldig zal bespreken, en de zaak goed regelen. Er zal ge-given zowel als genomen moeten worden. Hij meen-de dat men de zaak wel aan de Konventie kon toe-vertrouwen, maar die kon toch niet alles doen. Het parlement van de Unie zal de grondwet kunnen wij-zigen. Hij herhaalde dat hij lang had gewacht op de dag waarop nauwere vereniging tot stand zou komen, en tans was men er nader aan gekomen dan ooit. Hij sprak de hoop verder uit, dat hij nog de dag zou be-leven om voor de konsept konstitutie te stemmen. Hierop liet de heer Merriman volgen, dat hij gedacht

had, dat de voorzitter van de Bond een deftige toespraak zou houden, maar het scheen alsof hij zijn toespraak voorbehield totdat de Konventie eerst zijn werk gedaan zal hebben. Hoe het zij, wij hebben het uit zijn eigen mond dat hij, de heer Theron, de hoop toen koesterde om in de naaste toekomst zijn wens vervuld te zien, en voor het "konsept" te stemmen. Dit mocht echter niet geschieden, daar zoals u gezien heeft, op de dag van de opening ervan, hij ter grave werd gedragen. Daar we onder het hoofd: „Houdt Jullie Koppen Noordwaarts" reeds zijn gevoels omtrent deze zaak hebben gegeven, gaan we verder niet uitweiden. Wij hopen maar dat eer deze regelen teneinde zijn, de vereniging een voldongen feit zal zijn.

ENIGE UITTREKSELS UIT ZIJN OPENINGSREDEN ENZ.

Laten we nu volgen, hopende een dienst te doen met voor de aandacht van de geëerde lezers te brengen, wat ons persoonlijk opviel bij het overlezen van de redenen door de heer Theron als voorzitter van de Bond gehouden, bij de opening van de kongressen waarover hij presideerde. Toen hij echter nog sekretaris was, leverde hij eens te Uitenhage een lezing over 't ontstaan, doel en voortgang van de Afrikaander Bond, die wij niet onopgemerkt kunnen voorbij gaan. Diegenen die nieuwsgierig zijn het geheel te lezen, verwijzen wij naar het pamflet met het opschrift: Officiële Stukken van de Afrikaander Bond en Boeren Vereniging, kortweg „Konstitutie Boekje" genoemd, van 1898. Deze lezing werd in 1887 geleverd, en op voorstel van de heer Malan, gesecondeerd door de heer Dijkman, werd een besluit genomen op diezelfde datum om dit te laten drukken zowel in 't Engels als in 't Hollands. Eerst in de officiële stukken 1898 echter troffen wij dit aan. Wat ons daarin trof, is de gematigdheid waarmee de heer Theron zich uitdrukte, ook waar het een kwestie gold, die een minder ge-

matigd gemoed gaande zou gemaakt hebben. Hij zei dan ook in het begin van het stuk, al wat hinderlik was en aanstoot kon geven, heb ik met opzet vermeden. Het stuk droeg de titel *De Afrikaander Bond*, en is alleszins waard te lezen. Zijn bescheidenheid blijkt daaruit dat hij van de oprichters van de Bond, de vertegenwoordigers van de Afrikaanders in 't parlement met grote lof kon spreken zonder om aan zichzelf voor één ogenblik te denken als een van hen, als blijkt uit het feit dat er geen de minste melding van zijn eigen aandeel aan de verrichtingen te vinden is in het stuk. En toch, neem Theron weg, en de Afrikaander Bond is bijna iets ondenkbaars. Van het begin af was hij zo vereenzelvigd met de Bond, dat het moeilijk gaat de Bond zonder hem je voor te stellen. Hij was in de lange reeks provinciale vergaderingen ook nooit afwezig. Hij was het die de vereniging tussen de Afrikaander Bond van vroeger, en de Boeren Vereniging teweeg wist te brengen, met de steun natuurlijk van hen die hij in zijn opstel noemde als de totstandbrengers van de A.B. en B.B.V. Maar zijn bescheidenheid belette hem van zichzelf ook melding te maken. Doch we hebben voorheen over hem in de zin van de „De vader van de Afrikaander Bond” gesproken, en hebben toen reeds erop gewezen dat dit lichaam eigenlijk z'n ontstaan en bloei aan Oom Tommie dankt. Hij noemde in dat stuk de Bond een organisatie waarin plaats zal zijn voor de boer, koopman, dokter, agent, onderwijzer, kapitalist, ja zelfs voor de predikant, indien hij verkoos lid te worden. Hij wees erop dat juist de eerste samenkomst van de A.B. B.B. Vereniging, het duidelijk maakte dat zonder vereniging samenwerking niet ging, hoe hartelik de toespraken, en hoe eensgezind de leden ook waren. Dit was in het jaar 1882, en reeds in hetzelfde jaar kwamen de afgevaardigden van beide lichamen weer bijeen te Cradock, waar niet minder dan 98 leden hun verschijning maakten, tegen slechts 18 te Uitenhage. Hier zag men toen echter dat de tijd voor vereniging daar was, en werd besloten een kongres tot dat doel te beleggen te Richmond.

Het kongres kwam dan ook tot stand, en op de 24 Mei, van het jaar 1883 smolten de twee dan ook ineen, op het te Richmond gehouden eerste kongres.

De suggestie van de twee lichamen tot een te maken kwam dan ook van de heer Theron. Zo zien de vrienden van het volk wat hij eigenlijk voor ogen had, toen hij optrad voor het volk, en waarop hij zijn oog had, n.l. nauwere vereniging. En al mocht hij de blijde dag niet zien, hij hielp mede die te doen aanbreken.

OM TE DIENEN NIET OM GEDIEND TE WORDEN.

Nog lezen we uit 't opstel van de toenmalige sekretaris van de Afrikaander Bond, Thomas Theron, het volgende: Als immer de organisatie van de Bond waarlik groot, nuttig en tot zegen van Land en Volk zal zijn, en aan hare hoge roeping zal beantwoorden, dan moet ieder harer leden in 't biezonder de verklaring met woord en daad afleggen: „Ik ben niet Bondsman om gediend te worden, maar om te dienen, en al mijn talenten en bekwaamheden, mijn tijd en bezitting, indien vereist, ten offer te brengen, voor mijn Volk en Land.” En iedere Bondsman met wie het also gesteld is, kan niet missen een kracht en zegen te worden voor zijn tak, distrikt, Volk en Land, ieder, die met hem in aanraking komt, zal moeten erkennen: „Die man is een ware Patriot, hij is een oprechte Bondsman”. En dan aan 't eind lezen we:

En dan o, gelukkige dag als Bondsman zie ik hem reeds in het verschiet, ik hoor reeds zijn zachte tred, zijn schemering verlicht reeds mijn oog! Dag, wanneer alle verschillen, alle strijd en verdeeldheid, al 't gehaspel over Engelsman en Afrikaander, over Engels en Hollands, en allerlei nietigheden en beuzelingen zullen wegzinken in het graf van eensgezindheid en patriotisme, en bij dat graf zullen staan alle Nationaliteiten die Zuid Afrika bewonen en over dat graf elkander de broederhand zullen toereiken, met een hartelijkheid en oprechtheid te voren ongekend, terwijl

zij elkander toeroepen: „Uw land, mijn land; Uw volk, mijn volk”. o, Gelukkige dag voor Zuid Afrika, haas u en kom spoedig. Doch van wie hangt deszelfs verhaasting of vertraging af? Van u en van mij, mede-Bondsmannen. En wat zal het middel zijn waardoor zij wordt toebereid? “De Bond”.

Dan halen we nog enige gedeelten aan uit zijn openingsrede van de provinciale vergadering aan de Paarl op 15de Junie 1900. Doch daar, zo ging de voorzitter voort, gedurende onze beraadslagingen de zaak met betrekking tot de toestand van ons geliefde Zuid Afrika verder besproken zal worden, ga ik haar niet vooruitlopen, maar zal mij liever bepalen tot onze organisatie en 't aandeel dat we voor de laatste 18 jaren genomen hebben in onze landszaken, en onze verhouding tot de verschillende regeringen die aan 't hoofd van zaken waren in deze kolonie. En ik doe zulks te gereder omdat de oorlogspartij beide hier en in Engeland allerlei soort van voorwendfels gezocht heeft en nog zoekt om een onrechtvaardige oorlog te rechtvaardigen en in dat zoeken tot de ontdekking kwam, dat de Afrikaander Bond partij voor de laatste 20 jaren bezig was een konspiratie of samenzwering met naburige staten te bewerken tegen het Britse rijk in Zuid Afrika. En wat nog 't ergste is, is dit, dat men zelfs Afrikaanders vindt die door de Heer met de grootste gaven en talenten zijn toegerust, ik meen ten goede voor hun volk, welke die talenten en gaven die ze hebben om des loons wil misbruiken tot nadeel en schande van hen zelve — het volk waaraan zij door banden des bloeds gebonden zijn, en een groot vermaak vinden, om samen te blaffen met de honden waarmee zij in 't bos zijn, en dat zelfs de uitvloeisels hunner pennen tegen hun volk even bitter zijn, als die van hun teleurgesteld gemoed omdat zij op elk punt hun doel misten.

En nog met vrijmoedigheid durf ik zeggen dat er geen organisatie is die met de weinige middelen ter onzer beschikking en met het materiaal waarmede wij te werken hadden, meer had kunnen doen om ge-

hechtheid en loyaliteit aan hare majesteits persoon en troon (niet met champagne en whisky in de bars, en met hoera schreeuwen langs de straten, en met al dat vlagwaaien en toortslichten processies), maar door waarachtige gehoorzaamheid aan hare wetten en bevelen te bewijzen, dan onze organisatie. En wat is ons loon vandaag daarvoor? Vernietiging, uitroeijing, onverhoord in tronken gestopt, en als rebellen door onze tegenpartij en haar gekleurde vrienden en vriendinnen, langs de straten, in de bars en kantienen uitgekreten. Betaling wordt uitgelooft aan zwart en wit om, al was het dan ook door gehuurde en valse getuigen, enig Afrikaander, op wie men een oog had, al was het voor een tijd, in de tronk te stoppen en zodoende te vernederen. Mijne Vrienden, als ik mijn oog ophef, en zie de oude Union Jack, de vlag van hare majesteit, waaronder ik geboren ben en nog leef, moet ik eerbied hebben voor hare majesteit, mijn koningin en voor haar vlag, onder welke wij vrijheid en bescherming genoten hebben, al ons leven. Maar als ik terug denk aan de laatste acht maanden en wat wij als Britse onderdanen (ik meen de Hollandssprekende Afrikaanders hier in Kaap Kolonie) onder die vlag moesten en nog moeten doormaken, dan kom ik tot de gevolgtrekking, dat de politiek, gevolgd door H.M.s. Ministers met betrekking tot de zaken in Zuid Afrika, diep te betreuren is, en noodwendig hare sporen zal achterlaten.

BESLUIT.

Hij eindigde deze betekenisvolle woorden met de leden toe te roepen: „En nu vrienden, wat gaan we doen? Wraak nemen? Pastop daarvoor! Het is een van de slechtste middelen waartoe wij onze toevlucht kunnen nemen. Onze gemoederen lucht te geven en zekere resoluties te bespreken en te passeren? Dit is geoorloofd, doch laten wij zelfs in ons spreken, handelen als mannen wier hoofden boven hunne harten zijn geplaatst, en nimmer vergeten dat, al zijn wij

Afrikaanders, wij nochtans Britse onderdanen zijn, en laten wij ons zelfs in onze kritiek van zaken, hoe scherp die ook zijn mag, de gezonde regels van te kritiseren nimmer uit het oog verliezen, en ons schuldig maken aan de laagheid van personaliteit onder de naam van kritiek. Daartoe geve de Heere ieder lid dezer vergadering Zijne genade en leiding Zijns Geestes."

Hier hoorden we een man spreken die waarlik recht tot spreken had. De man die zo onafscheidelijk aan de Afrikaander Bond was, is en verbonden zal blijven, „zolang de naam „Afrikaander Bond" bij het nageslacht bekend zal zijn; de man onder wiens toezicht de Bond geworden is, wat hij vandaag is, en gedaan heeft wat gedaan is; die man sprak daar zoeven tot ons als volk voor wie hij zijn tijd, talent, krachten en bezitting, — in meer dan een opzicht, — feil had. Vijf en twintig jaren en meer ook, stond hij op de politieke wachttorens, om er niet eerder af te stappen dan toen zijn Meester hem er af riep. Wel had hij, op de 20ste vergadering de leden der provinciale vergadering de raad kunnen geven: Laat bij al uwe verrichtingen de eer en waardigheid van de vergadering u boven alles dierbaar wezen... Draagt zorg om niet door uw gevoel weggesleept te worden... Laten verstand en gevoel samengaan, doch zo, dat het eerste het laatste beheerst, en wat verder volgt. We hebben naar een paar aanhalings uit, van zijn warmste toespraken, geluisterd, en wie zal niet zeggen, dat hij zijn eigen raadgevingen niet zelf nakwam? Alleen mannelijke taal, en geen hatelike, of ook bittere woorden hebben we vernomen, niet waar?

ZIJN LAATSTE TOESPRAAK.

Had de heer Theron reeds in 1887 in zijn lezing de Bond als de band die de Kaap Kolonie, Vrijstaat en Transvaal aan elkander zou binden geschetst, het een van de voornaamste oogmerken van de Bond genoemd om Zuid Afrika een te maken, is het ons, uit

alles wat we gehoord hebben, duidelijk geworden dat niets minder dan de eenheid der staten van Zuid Afrika het eindoel ook van de heer Theron was. Op 't laatste door hem gepresideerde kongres te Robertson, nl. kwam dit heerlijk en tans zo goed als verwezenlikt eind-oogmerk en van de Bond als lichaam, en van diens voorzitter als individu weer ten duidelijkste voor de dag. In zijn openingsrede zei hij o.a. wat we laten volgen:

Omtrent vijf en twintig jaren geleden, bij de stichting van de Bond, toen zijn eerste kinderstem gehoord werd, riep men: „Een verenigd Zuid Afrika, onder Britse vlag.” Donkere dagen—zei de algemeen geëerde en beminde grijsaard, — hadden wij te doorworstelen, en onder vooroordeel en strijd hebben bloed en tranen menigmaal Zuid Afrikas bodem moeten benatten, maar onder alles was er altoos een gevoel van nationale eenheid. Al werden de vroegere staten en de kolonien ook gescheiden door rivieren, vlaggen en regeringen, toch leefde in de boezem van de Afrikaander, waar hij ook was, van welke afkomst, taal of godsdienst ook, een verlangen naar de rust, welke alleen de eenheid geven kan. En vooral het besef dat, vroeger of later, aan de begeerte van zijn hart zou voldaan worden, t.w., dat Zuid Afrika één zou zijn, van Kaapstad tot Zambezies mond. Wat een-en-twintig jaren geleden, te Uitenhage, in dat edel hart omging, bleef natuurlijk te Robertson toen het ideaal van deze edele strijder voor de goede en heilige zaak van zijn tans treurend en wenend volk werd aangeroerd, niet uit, nl. het gevoel waaraan hij op zo treffende wijze onder zulke treffende bewoordingen lucht gaf: O gelukkige dag, voor Zuid Afrika, haas u en kom spoedig.

Dit was het laatste dat de Bond van z'n getrouwe en wakkere voorzitter zou horen, en feitelijk was dit ook het eerste, want “nauwere vereniging” was bij Oom Tommie schering en inslag, begin en einddoel. Nooit is hij het spoor bijster geraakt door bijoogmerken, zoals, helaas, alte dikwels het geval was met

ijveraars die door eer, geld of wraakzucht werden gedreven, niet heel lang hunne ware kleuren konden verbergen. Had Thomas Theron geen fouten? Gewis, maar in 't oogvallend waren ze niet, en waar ze bestonden, was Oom Tommie wis de eerste en heftigste strijder er tegen. Ook zou een dankbaar volk, nu hun leider op politiek en kerkelijk gebied er niet meer is, zijn kleine zwakheden, in zo ver als ze bestonden, gaarne vergeten, bij de gedachte aan de tallen van deugden die we reeds geschilderd hebben, of getracht hebben te schilderen, en bij opsomming van de duizende diensten aan land en volk bewezen, want de voortdurende inspanning van alle hem eigene krachten, heeft natuurlijk zijn krachten gesloopt, en zo zijn einde tewegg gebracht. Hij is dus ten prooi aan zijn volks- en vaderlands liefde gevallen, en de liefde bedekt vele fouten. Oom Tommie's leven was echter, durven we zeggen, navolgenswaardig. Is het dus een wonder dat de Bond, uit naam van dit lichaam, maar voor geheel het Afrikaanse volk als blijk van dankbaar erkentenis, een gedenksteen van graniet en marmmer, met de volgende inskriptie: *Opgericht door de Afrikaner Bond, ter dankbare herinnering aan een zijner voornaamste stichters en meest geliefde voorzitter, Thos. P. Theron, L. W. V. Geb. 22 Junie, 1839; Gest. 10 Okt. 1908 en Pred. 9: 10 er onder, liet plaatsen bij zijn graf? Geen wonder, hij heeft het verdiend, en deze daad strekt de Bond tot eer.*

Winterhoek, Okt. 12. '09

HET EINDE KON NIET UITBIJVEN.

Ook aan dit nuttig leven moest echter een eind komen, en daar we reeds veel over zijn heengaan en de gewaarwordingen van vriend en tegenstander, bij dat heengaan, hebben gezegd, zullen we hier slechts in 't kort iets uit „Ons Land” aanhalen, waarbij we het een-en-ander zeggen, als meer van nabij met zaken „thuis” bekend.

IN MEMORIAM (*Ons Land*).

Nog trilt de droeve naklank ons in het oor van de schelle tonen, waar de doods-klok het verlies aankondigde door land en volk op kerkelijk gebied geleden, in het heengaan van wijlen prof. Hofmeyr, of opnieuw laten die droevige tonen zich horen, opnieuw luidt de doods-klok, ditmaal aan land en volk een niet minder zwaar verlies aankondigend, op staatkundig gebied, ditmaal om de treurmare te verspreiden, dat Thomas Philippus Theron, in leven voorzitter van komitees van de Wetgevende Vergadering van de Kaap Kolonie, zijn loopbaan heeft volbracht. Niet onverwachts trof ons die treurmare. We wisten het dat „Oom Tommie”, slechts twee dagen na zijn terugkeer te Britstown, van een vermoeiende sessie van het Parlement, aan het ziekbed gekluisterd werd. We hoopten toen, bij het vernemen van de tijding, dat het een ziekte van voorbijgaande aard zou zijn; we dachten er, voor geen ogenblik aan, dat de onmisbare voorzitter van de Afrikaander Bond weldra zijn aardse strijd zou volstreken hebben, dat het ziekbed waarop hij nederlag, weldra zijn sterfbed zou worden. We hoopten toen dat zijn land en volk nog niet zouden worden beroofd van zijn raadgevingen, zijn lessen en zijn voorbeeld.

Nadat ons echter jongstleden Vrijdag door de zoon des overledenen uit Britstown bericht werd, dat de krachten van de lijder snel afnemende waren; dat het einde elk ogenblik verwacht kon worden, mochten we die hoop niet langer koesteren; moesten we de tijding verwachten, die vroeg in de ochtend van Zondag tot ons kwam, de tijding dat het laatste sprankje van hoop uitbluste, de tijding dat Thomas Philippus Theron niet meer was. Aldus—*Ons Land*.

Ook ons trof het nieuws van het heengaan van Oom Tommie hard, hoewel niet helemaal onverwacht. Op 10 Oktober ontvingen we een telegram van de heer Theron, zoon des overledenen, van de volgende inhoud: „Vader zinkend, het eind niet ver.” Reeds hadden we voorheen van zijn ernstige krankheid gehoord, doch

steeds op beterschap gehoopt. Nu echter, zagen we belangstellend, doch vrezende uit naar verder bericht. En nieuws van daar bleef dan ook niet lang uit, doch, welk een slag, toen we op de 12de vroeg een telegram ontvingen als volgt: „Vader stierf Zaterdagavond.”

Ja waarlik, er was een held in Israel gevallen. We hadden hem zo zeer nodig, en hadden hem zo gaarne langer behouden. God echter wilde wat het beste is voor Zijn getrouwe dienstknecht: hij moest gaan rusten. Ja, rust zacht, dierbre Afrikaander; held van de Afrikaander Bond; eedle strijder van het volk van Zuid Afrika. Op 16 September kwam hij van het arbeidsveld, het Parlement, terug, was reeds lijdend, doch er was hoop. Hij werd echter later zeer ernstig, en niettegenstaande de bekwaamste dokters werden ingeroepen, kon de dood niet uitblijven. Op de 10de Oktober,— de geboortedag van wijlen Prest. Kruger— blies, om 10 minuten over 10 in de avond, een man de adem uit, die men met recht kon noemen: *Een model Afrikaander.*

TELEGRAMMEN.

Telegrammen stroomden in van alle kanten om deelneming te betonen met de treurende familie van de geliefde landsvader, waarvan wij hier enigen overnemen. Die van Durban, Natal, zijn allen van de leden der Nationale Konventie, toen juist vergaderd in de hoofdstad van Natal:—

Van
Gouverneur.

Aan
Civiele Kommissaris,
Britstown.

Het nieuws van de dood van Mnr. Theron werd door Lady Hely Hutchinson en mij met een gevoel van de innigste smart vernomen, en u zal mij een

dienst bewijzen door de verzekering aan zijn familie te geven van onze hartelik gevoelde sympathie, in de grote droefheid hun overkomen.

Van *Aan*
Waarnemende Eerste Minister, Mev. T. P. Theron,
Kaapstad. Britstown.

De regering verneemt de tijding van het overlijden van uw geëerde, en achtbare echgenoot, met smart, en verlangt, dat ik zijn hartelik medelijden aan u zal mededelen in uw treurig verlies. Hij heeft vele kostbare diensten aan zijn land bewezen, en zijn schielik heengaan uit ons midden wordt zeer betreurd. Wij verzenden een krans met de trein van hedenavond.

Van *Aan*
Rooth, Theron,
Pretoria. Britstown.

Ontvang innigst medelijden.

Van *Aan*
Klerk van het Huis. Mevr. T. P. Theron,
Britstown.

Mnr. Speaker verzoekt dat ik voor hem en de beambten van het Huis, een gevoel van medelijden zal uiten.

Van *Aan*
Merriman, Familie Theron,
Durban. Britstown.

Betreur diep het droevige bericht ontvangen bij aankomst alhier. Ontvang van mij en de afgevaardigden en beambten van de gehele Nationale Konventie, ons alleroprechts medelijden, als 't u belieft.

Van *Aan*
P. J. Hannon, Mevr. T. P. Theron,
Stal St., Kaapstad. Britstown.

Ik ben ten zeerste bedroefd door het nieuws van de dood van Mnr. Theron. Gelieve mijn innigste en oprechte medelijden te ontvangen.

<i>Van</i>	<i>Aan</i>
<i>Mnr. en Mev. de Waal,</i>	<i>Mev. Wed. Theron,</i>
<i>Kaapstad.</i>	<i>Britstown.</i>

Ontvang, als 't u belieft, ons oprecht medelijden in uw treurig verlies. Wij gevoelen en betreuren het verlies, dat u geleden heeft, met u.

<i>Van</i>	<i>Aan</i>
<i>Ring, Beaufort,</i>	<i>Mev. T. Theron,</i>
<i>Murraysburg.</i>	<i>Britstown.</i>

Deze vergadering wenst hare innige deelneming te betuigen in uw verlies, dat ook het verlies is van Kerk en Volk.

<i>Van</i>	<i>Aan</i>
<i>Ds. Helm,</i>	<i>Mev. T. Theron,</i>
<i>Muizenberg.</i>	<i>Britstown.</i>

Wij gevoelen innig met u en kinderen. Johannes zes vers twintig.

<i>Van</i>	<i>Aan</i>
<i>Eerw. Hanekom,</i>	<i>Theron,</i>
<i>Upington.</i>	<i>Britstown.</i>

Innige deelneming. Uw verlies hemels gewin. Psalm 138 vers 8.

<i>Van</i>	<i>Aan</i>
<i>Vermooten en Venter; L.W.S's,</i>	<i>Theron,</i>
<i>Dordrecht.</i>	<i>Britstown.</i>

Ontvang onze innige deelneming bij het afsterven van een voorman van ons volk.

<i>Van</i>	<i>Aan</i>
<i>Esselen,</i>	<i>Tommie Theron,</i>
<i>Pretoria.</i>	<i>Britstown.</i>

Ons oprechte medelijden met u en de uwen in uw verlies, en dat van ons land en partij.

Van *Aan*
Burton, *Theron,*
Prokureur-Generaal, Kaapstad. *Britstown.*

Pas vernomen treurige tijding. Zend mijn diepe medelijden in heengaan mijn oude, geliefde vriend.

Van *Aan*
Dr. Viljoen, *Theron,*
Elgin. *Britstown,*

Oprechtste medelijden, treurig verlies. Land verliest goed kolonist, partij trouwe ondersteuner,

Van *Aan*
Michau, *Mev. Wed. Thomas Theron,*
Kaapstad. *Britstown.*

Namens de Moderatuur en de Kommissie van Toezicht van den Afrikaander Bond betuig ik hiermede aan u en gezin onze diepe smart en leedwezen over het verlies aan u en den Bond betrokken door het afsterven van onze zo zeer geachte en alom beminde voorzitter. We zijn gedachtig aan de grote en belangrijke diensten door hem bewezen voor zovele jaren, eerst als sekretaris en daarna als voorzitter van ons lichaam. En wij danken God voor wat de overledene gedaan heeft voor onze organisatie, en voor zijn land, volk, taal en kerk, hij heeft ons een voorbeeld nagelaten van getrouwe plichtsvervulling en ijver dat alleziens waardig is om na te volgen. Zijn asse ruste in vrede.

Van *Aan*
Botha (Generaal), *Tommie Theron,*
Durban. *Britstown.*

Ontvang betuiging van innige medelijden.

Van *Aan*
Immelman, L.W.V., *Mev. Theron,*
Malmesbury. *Britstown.*

Het ganse Afrikaanse volk treurt met u.

Van *Jan Hofmeijr,* Aan *Mev. Thomas Theron,*
Kaapstad. *Britstown.*

Diepe droefheid over verlies van uw gade en mijn vriend.

Van *Ring, Clanwilliam,* Aan *Theron Familie,*
Porterville. *Britstown.*

De Kerk deelt innig met uw verlies.

Van *Schoolraad,* Aan *Mev. Theron en Familie,*
Prieska. *Britstown.*

Het bericht van uw verlies bracht ons het grootste leedwezen. Ontvang onze hartelike sympathie.

Van *Afrikaander Bond,* Aan *Mev. Theron,*
Tulbagh. *Britstown.*

De Afrikaander Bond, Tulbagh, en geheel Zuid Afrika betreurt met u het verlies van uw geliefde echtgenoot. Moge de nabijheid van de Heer u niet ontbreken in deze donkere dagen, is de bede van ons allen.

Van *Currey,* Aan *Mev. Theron,*
Kaapstad. *Britstown.*

Gelieve mijn meest oprechte medelijden te ontvangen, met u in uw overweldigend verlies. Ik betreur het verlies van een zeer goed vriend.

Van *Samme Marks,* Aan *Thomas Theron,*
Zeepunt. *Britstown.*

Betreur ten zeerste te horen van uw verlies. U heeft mijn oprechte medelijden. Ik gevoel dat u een goede vader verloren heeft, en het land een getrouwe patriot. Gelieve mijn medegevoel aan de leden van de familie over te brengen.

HET PARLEMENT.

Uit de Notulen van de tussen-sessie van 1909, nemen we nog het volgende over, dat voor zichzelf spreekt.

(UITTREKSEL UIT HET DAGBOEK VAN HET HUIS.)

Kaap De Goede Hoop,
Dinsdag, 30ste Maart, 1909.

Besloten op voorstel van de Eerste Minister, Gesekondeerd door Dr. Jameson.

„Dit huis wenst zijn innige leedwezen te doen aantekenen over het verlies door het land geleden door het afsterven van de heer Theron, in leven lid voor Richmond, en uiting te geven aan het bewustzijn van de kostbare diensten aan dit huis bewezen, door hem, in zijn capaciteit van Voorzitter van Komitees,”

(Get.) J. T. MOLTENO, Spreker.

Een getrouw afschrift, uit de dagboeken van het Huis.

(Get.) ERNEST F. KILPIN,

Klerk van het Huis.

WIJLEN DE ED. HEER HOFMEYR.

Weinig had de heer Merriman gedacht, en weinig hadden wij of iemand anders gedacht dat, vóór het jaar geëindigd zou zijn, wij het verlies van de voornaamste Afrikaander te betreuren zouden hebben, en dat de heer Merriman het leedwezen van het Huis zou moeten laten aantekenen, over het verlies van een Jan Hendrik Hofmeyr. Weinig had ook hij zelf dit verwacht toen hij, bij het overlijden van de heer Theron, aan diens treurende weduwe telegrafeerde: Diepe droefheid over het verlies van uw gade en mijn vriend.

Ja, ook zijn plaats is ledig. Aan gindse zijde van het graf, echter, zijn hunne plaatsen, de plaatsen van Thomas Theron, ook van Jan Hofmeyr, voor eeuwig

opgevuld. Ja, edele strijders, die hartroerend over het afsterven van deze twee nationale helden spraken in het Huis, spoedig zijt u allen, zijn wij allen aangindse zijde, waar tans Onze Jan zowel als Oom Tommie zijn. Weinig had schrijver dezes kunnen denken dat, eer deze regelen geëindigd, dit werkje voltooid zal zijn, twee in plaats van een held in Israël te bezwelen zullen zijn. O onverbiddelijke stroom des tijds, waarom ontroofst gij ons van deze onmisbare mannen? Waarom spaart gij ons deze pilaren in het volksgebouw niet, maar rukt ze meedogenloos weg? Doch we treuren niet als diegenen die geen hoop hebben. Wij roepen hun toe: Tot wederzien, edele strijders! Rust zoet, na de strijd der deugd, na een dag van trouwe dienst, na een nuttig leven!

Waar wij, aan het eind gekomen van wat we ondernomen hebben te schrijven, afscheid moeten nemen van ons werkje, tot hij met Gods hulp zal verschijnen in boekvorm, roepen we, niet wetende of we die tijd beleven zullen, elk toekomstige lezer toe: Vaarwel. We zenden de bede op tot Hem, Die onze lotgevallen in Zijn hand houdt, temeer nu ons de puik van het Afrikaanderdom is ontvallen. Heer dat het Zuid Afrika nooit ontbreke aan staatsmannen als zij die we tans bewenen. Dat hun voorbeeld navolging vinde, hun eindoel bereikt worde, en hun karakter afgedrukt worde op jong Zuid Afrika, dat tans feitelijk „één land” geworden is, met een schoon vooruitzicht. Het beste materiaal is voorhanden om een groot volk van te maken, maar daartoe hebben we mannen als Onze Jan en Thomas Theron nodig. En daar ons volk uit goed staal bestaat, hebben we de hoop dat het ons nooit aan mannen van die stempel zal ontbreken, vertrouwend dat, hoewel hunne lichamen thans rusten, hun geest niet voor ons volk verloren is.

Winterhoek, Jamestown.

Oktober 22ste, 1909.

EIND EN EINDDOEL VAN HET LEVEN

van

THOMAS PHILIPPUS THERON.

(Verenigde Suid Afrika.)

Herenigd met die vaderland!
„Herenigd”, want hij was weleer
Vir één bedoeld, van strand tot strand.
Eén volk te drage en nie meer.
Telang verskeurd deur nijd en twis,
Ontwaak die volk en eis herstel
Van wat hul eeue het moet mis.
En waarbij so veel was op d’ spel.
Hul roep: Neem weg die lijne daar!
Reviere is daar wel gespoeld;
Die welvaart mag hul’ nie beswaar.
Vir lijne was hul’ nooit bedoeld.
Soos are in ’n man s’n lijf
Of in die lijf ook van een dier,
So het die water sijn bedrijf,
Daar in die sloot en die revier.
Dus weg nou daar met lijn en grens,
Ons word één volk, één nasie groot,
G’n stroom of berg kan ons meer skei;
Ons maak ’n brug oor elke sloot;
Laat treine deur die berge glij;
Gra’ paaie langs die berg s’n hang;
Die klowe deur, kap bosse weg;
— Vir werk is ons mos gladnie bang —
Ons weet mos “Geld” maak alles reg
En Louis Botha het mos geld,
Al is die Kaap s’n kas maar skraal.
Die Vrijstaat is één mielieveld.
En dis mos goeie kapitaal.
Maar Kaapland ook tel weer s’n kop
Soetjes, ja, maar seker tog,

Uit sijn slaap, s'n neerlaag op
 En roep ons toe: ik leef ook nog!
 Die reservoir is leeggeloopt;
 Maar nie die bronne in die land;
 Ons bied nou wol en wijn te koop
 En vrugte bij die vrag en mand,
 Ook vere, velle, vlys en vee;
 Koring, hawer, gars en rog,
 Al die goed, tot ook bossiestee
 Word nou vir geld hier al verkog.
 Wat hou vir ons dan nog geskei?
 Nét één hart kloep in heel die volk;
 Eén wil ons wees, daar blyf ons bij;
 Die Konvensie die eis ons tolk.
 Rhodesia sal buite bly?
 Hij wil nie nou al federeer?
 Die volk sal op die duur nog strij
 G'n mag sal hulle nou meer keer.
 Wie skei wat God het saam gevoeg,
 Of wat Hij wil herenigd hê?
 Hij neig die harte,—Dis genoeg,
 Wie sal Sijn mag aan bande lê?
 Natal s'n mielies, suiker, tee
 Sijn vrugte, groente en s'n kool,
 Sijn kuddes van opregte vee;
 —G'n beter land van pool tot pool,—
 Bij Vrijstaats ed'le diamant;
 Sijn troppe skaap; Transvaal s'n goud;
 Waar krijg men nog so 'n heerlik land?
 Verdeeldheid was maar net die fout.
 Maar langer nie, dis net maar bog;
 Verdeeldheid skuif ons nou opsj.
 Op kaarte is daar lijne nog;
 Reviere sal daar altyd bly,
 Maar daaroor heen sweef die volks gevoel
 En één word lief Suid Afrika.
 Met harte warm en hoofde koel,
 Kom elke man s'n pligte na.
 En elke vrou doet wat zij kan,
 Vir kerk en staat en huisgesin.

Sij sterk die hande van haar man
 En boesem moed en liefde in.
 Met mannemoed en vrouwedeug;
 Met geld en vee en volop graan;
 Wat weerhou dan nou nog die vreug
 Van sij aan sij. als één te staan?
 Suid Afrika, mijn eie land,
 Hoe dierbaar is jij aan mijn hart!
 Met bloed gedrenkt van strand tot strand,
 Is jij die loon vir baing smart.
 O skande, oor die man of vrou
 Wat jou verag Suid Afrika,
 Of wat verdeeldheid wil behou
 In d' land van Pa en Oupapa.
 En dan, mijn dierbaar moedertaal,
 Het eerst gehoord uit moeder's mond, —
 Blijf één van Kaap tot oor Transvaal;
 Blijf één op Afrika sijn grond.
 Als vader bad en moeder song,
 Dan stameld' ik die woorde na
 En plooiide dan mijn kindertong
 Om so te praat als Pa en Ma.
 Vir vaderland en moederspraak. —
 Die dierbaarst wat 'n kind kan erf, —
 Sal d' Afrikaners altijd waak
 En sal daarvoor blijmoedig sterf.
 Dis heilig erfgoed, vir hul' kind
 Met trane, goed en bloed betaald.
 En hoe sal nou een dwang bewind
 Wat op jul' deugde het gesmaald
 Ver ons van julle los wil skeur?
 En ontrou aan die voorgeslag
 Ons helpe wil ons reg verbeur?
 Hoe kan hul' dit van ons verwag?

Winterhoek,

Jamestown, December, 14. 1909.

GESLACHTLIJST VAN JAQUIS THERON.

Uit wat Pieter Francois Theron aantekende uit de archieven, en dat ons welwillend werd ter hand gesteld, is Jaquis Theron, de stamvader van de talrijke Theron familie, in 1688 de 15de Mei, te Nismis, in de provincie Lanquedock, in Frankrijk geboren. Zijn vader, eveneens Jaquis Theron, woonde dicht bij het riviertje Le Rosny. Jaquis de jongere, vluchtte uit zijn geboorteland in 1685, bij de herroeping van het Edikt van Nantes. Hij bleef een tijdlang in Holland, vanwaar hij met een groot aantal medevluchtelingen naar de Kaap werd gezonden „onder vele en grote voorrechten” om de Kaap te helpen bevolken, zegt Jane du Preez, zijn vrouw. In 1697, einde Mei, huwde hij Maria Jane du Preez, mede een vluchteling. Uit dit huwelijk sproten voort de volgende kinderen, wier namen met de datum van geboorte door de moeder werden aangetekend.

MARIA, geb. 7 Augustus 1698.

JAQUIS, geb. Julie 1699.

ELIZABETH, geb. 7 Junie 1705.

PIETER, geb. 10 Augustus 1709.

JOHANNES, geb. 30 April 1712.

THOMAS ARNOLDUS, geb. 11 Mei 1718.

DAVID, geb. 27 Augustus 1718.

(Na elk der namen werd een gedichtje door de moeder geplaatst die we echter uitlaten, menende dat daar door de vertaling natuurlijk, die niet meer van het oorspronkelijke gehalte is, we de vervaardigster onrecht zullen aandoen door, wat schijnbaar zeer goed was, maar tans minder goed geworden is, zoals het daar staat, over te nemen. Al de aantekeningen zijn natuurlijk in 't Frans gehouden, en vertaald door Pieter Francois Thomas zoon, boven vermeld.

Jaquis Theron stierf in het jaar 1739, op de 2de December en zijn vrouw Jane du Preez, in 1763. Bij het overlijden van haar echtgenoot tekende Jane du Preez het volgende aan: Anno 1739, tussen de eerste en tweede December, omtrent een kwart voor één des nachts, overleed mijn man zaliger, Jaquis Theron, oud

zijnde 71 jaren, 6 maanden en 16 dagen, hebbende we tezamen in echten staat geleefd 42 jaren en een half.

Bij al de aantekeningen van deze waardige moeder straalt de echte Christin door, gelijk uit de brief die we hier in z'n geheel geven, uit de pen van de vader van de Afrikaanse Jaquis Theron. De vader had voor 32 jaren niets van de zoon gehoord, en daarna kwam de kennismaking van de vader met het nieuwe verblijf van de verloren gewaande zoon. Ieder die deze brief leest, zal de echte Christen herkennen in deze Hugenoot van Le Rosny. Juist het lezen van deze brief zegt Pieter Theron, de man aan wie we dit afschrift danken, gaf aanleiding tot het afschrijven van de aantekeningen uit de pen van Jane du Preez en wat meer te vinden was.

Nismis, Lanquedock, Frankrijk,
2de April 1719.

*De heer Jaquis Theron,
Kaap de Goede Hoop,
Zuid Afrika.*

Mijn beminde Zoon,

Ik kan het u niet beschrijven, welk een vreugde ik smaakte, toen ik van Monsieur Pisquet vernam dat u aan de Kaap ingezetene was, en Gods bescherming genoot, en ook dat u gehuwd was en een familie had. Ik laat het aan u over om een denkbeeld te vormen, welk een genoeg dit mij verschaft, mijn lieve Jaquis, in mijn zwakke dagen des ouderdoms. Ik smeeke de Heer, dat Hij mij Zijn dierbare genade verlene om voor mijn dood door uw eigen hand tijding van u te mogen hebben derhalve verzeker ik mij; dat, bij aldien mijn brief u ter hand zal worden gesteld, ik nog dit genoeg zal smaken door de bijstand des Heeren. Uw broeder Moyzé en zijn familie groeten u. Zij zijn in goede welstand. Uw schoonzus-

ter Marige, die met uw broeder gehuwd is, enige jaren na u vertrek, heeft twee zonen en één dochter. De oudste zoon, uw neef, is gehuwd, en heeft een jonge zoon. Uw Ooms Moyzé en Pieter Theron, hun vrouwen en kinders, zijn nog wel. Zij omhelzen u van harte. De zoons van Moyzé Theron, uw neef, groeten u allen tezamen, omhelzen hun nicht, uw huisvrouw, en uw lieve kinderen. Het is bij Daniel, uw neef, dat wij deze brief schrijven, waar ik ook mijn laatste dagen doorbrengen zal, met het welbehagen des Heren, onder Wiens bescherming ik mij begeven heb. De dochters van uw ooms, Moyzé en Pieter zijn vier van getrouwd. Ze groeten u. In het biezonder groeten u uw neef, Covison en zijn gehele familie. Zijn vader, en broeder, zijn reeds voor acht jaren gestorven. Uw tante, Conte, is nog gezond en doet u haar groetenis. Dit is, mijn beminde zoon, alles wat ik u voor het tegenwoordige schrijven kan.

Ik smeeek de Heere dat Hij u Zijne zegeningen verlene. Als deze u terhand gesteld wordt, verzoek ik u, om dezelve ook voort te zenden aan uw broeder Moyzé, Anfanbaury des Prescheir. Wat nieuws van dit land aangaat: Frankrijk heeft oorlog met Spanje. De oorlog is op de 30ste December binnen Nismis verklaard met het geluid van trommelen en trompetten, hetgeen anders nooit gedaan wordt. Aangaande de religie, ons wordt daaromtrent niets geboden. Wij bidden in onze huizen, maar naar de bijeenkomsten der gemeenten, wordt ernstig onderzocht. Hebben zij de eersten, die in de Galleien waren, losgelaten, dan worden er nieuwen ingezet, sedert de laatste twee jaren.

Ik eindig mijn beminde zoon, u nogmaals gevende mijn zegen, en de Heer biddende dat Hij u bevestigende door Zijn heiligende genade, verblijf ik u beminde Vader.

(Get.) JAQUIS THERON.

VERBETERINGEN.

Op bladzijde 40 schijnt het of het gedicht van de heer C. H. Loots door Ds. van Wijk aangehaald werd. Dit is foutief: het gedicht staat geheel afzonderlik.

Op bladzijde 121, regel 14 van onder, leze men „vereten” voor „vergeten.”

INHOUD.

	Blz.
Een model Afrikaander	1
Zijn Arbeidzaamheid	9
Een Vergoeding	16
De Vader van Britstown	25
De N. G. Kerk	35
De Godsdienst	43
Blijken van Medelijden	52
Politikus en Partijman	64
Lid van de Wetgevende Vergadering	79
Engels sprekende Afrikaanders	87
Mijn Moeder Taal	96
Wat willen we dan?	104
De Drukkers	112
Getuigenis van elders	120
Opinies van hooggeplaatste personen	129
Opinies van politieke tegenstanders	139
Nauwere vereniging van de Zuid Afrikaanse Staten	147
Telegrammen	158
Eind en einddoel van het leven	165
Geslachtlijst van Jaquis Theron	168
